

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei d'Arqueologia i Paleontologia
Biblioteca del Patrimoni Cultural

4890

L'Esquerda, àrea ibèrica : memòria de les excavacions arqueològiques 2000-2001

De Rocafiguera i Espona, Montserrat

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>.

**L'ESQUERDA (Roda de Ter, Osona)
MEMÒRIA DE LES EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES
2000-2001**

ÀREA IBÈRICA

INDEX

0.- INTRODUCCIÓ	p.4
0.1.- Presentació	p.5
0.2.- Entorn Geogràfic	p.7
0.3.- Metodologia	p.11
0.4.- L'Equip d'Excavacions 2000-2001	p.17
1.- LA CASA 3:	p.19
1.1.- Descripció de les estructures	p.20
1.2.- Estudi estratigràfic	p.23
1.3.- Estudi del material arqueològic	p.41
1.4.- Planimetria	p.71
1.5.- Resultats	p.80
2.- L'ARMORUM 3:	p.82
2.1.- Descripció de les estructures	p.83
2.2.- Estudi estratigràfic	p.84
2.3.- Estudi del material arqueològic	p.92
2.4.- Planimetria	p.97
2.5.- Resultats	p.100
3.- LES SITGES ALT-MEDIEVALS:	p.103
3.1.- Descripció de les estructures	p.104
3.2.- Estudi estratigràfic	p.106
3.3.- Estudi del material arqueològic	p.121
3.4.- La datació de Carboni 14 de la sitja 16	p.157
3.5.- Planimetria	p.174
3.6.- Resultats	p.180

4.- INVENTARIS **p.181**

4.1.- Inventari del material arqueològic, 2000

4.2.- Inventari del material arqueològic, 2001

5.- BIBLIOGRAFIA GENERAL **p.195**

6.- PLANIMETRIA GENERAL **p.205**

0- INTRODUCCIÓ

0.1.- PRESENTACIÓ

Les campanyes de l'any 2000 i 2001 a l'àrea ibèrica de l'Esquerda, inicien una nova zona en el procés d'excavació. Després d'exhaurir els nivells de dues de les habitacions a la part oest del carrer, i després de dues campanyes d'excavació dels nivells del propi carrer (vegeu memòries dels anys 1998 i 1999), els treballs s'orienten ara cap a l'est del carrer, per tal d'ampliar el coneixement de les estructures del poblat, i per tal de reconèixer-hi o precisar, aspectes generals del jaciment.

El treball a l'àrea ibèrica de l'Esquerda, per la naturalesa de la pròpia sedimentació del terra, i per la gran quantitat de sediments acumulats és necessàriament lent. Per aquest motiu, i gràcies als treballs realitzats en campanyes anteriors, hem treballat paral·lelament en tres zones de cronologia, característiques i nivells diferents: La casa 3 (espai al sud de la fortificació, a l'est del carrer); l'armorium 3, estructura documentada al darrera de la torre 2, a la muralla, i el sector del camp de sitges (sector 09), en una àrea on les estructures ibèriques han estat afectades per l'excavació de fins a 22 sitges alt medievals. Aquest fet, que ens permet d'una banda guanyar temps, presenta un inconvenient força gran a l'hora de presentar les memòries per campanyes, ja que els resultats de cadascun d'aquests àmbits d'excavació no podran ser definitius fins a haver exhaurit la totalitat de la zona, i haver-la estudiada conjuntament. A més, els resultats hauran de ser per força acumulatius, ja que no es pot prescindir de la tasca feta en campanyes anteriors. Aquest fet explica que s'hagin unificat les campanyes de 2000 i 2001. A la primera, tan sols es van treballar nivells superficials per tal de reconèixer estructures. La campanya de 2001 ha permès donar-hi un cert sentit.

Per aquest motiu, en aquesta memòria de l'any 2000 i 2001, es presenten només els resultats estrictes de l'excavació en els tres àmbits iniciats. Les conclusions provisionals, estaran sotmeses als estudis globals de cada àrea. Comptem que amb la campanya del 2004 podrem presentar acabats els estudis monogràfics de les tres àrees que ara indiquem.

Pel mateix motiu indicat anteriorment, en aquesta memòria s'hi troben a faltar alguns estudis monogràfics. En els casos de la fauna i la paleoecologia s'han valorat les restes d'aquests anys com a poc significatives, i s'ha acumulat l'estudi amb el de les campanyes del 2002 i 2003, actualment en procés d'elaboració.

La campanya de 2001 ha estat la 20ena que es desenvolupa a l'àrea ibèrica de l'Esquerda. Cal doncs remarcar que aquest treball tan continuat no hauria estat possible sense l'ajut d'un seguit de persones i institucions als quals volem expressar ara el nostre agraïment:

En primer lloc, als membres de l'Equip d'Excavacions de l'Esquerda, que any rera any col·laboren en les tasques d'excavació al jaciment, i de manera especial a seva directora, Imma Ollich i Castanyer.

A la Fundació Privada l'Esquerda, que ofereix infraestructura i gestió per a les campanyes d'excavacions i, especialment, a la Fina Blancafort, per la seva tasca de gestió i administració dels recursos econòmics durant les campanyes d'excavacions.

Al Museu Arqueològic de l'Esquerda, i a la seva conservadora Maria Ocaña i Subirana, per la difusió que fa dels resultats de les campanyes d'excavació. També a l'Oriol Amblàs i Novellas, pel la col·laboració constant en l'elaboració de la present memòria, i a la Marta Barniol, que ha treballat en la neteja i inventari dels materials.

A l'Ajuntament de Roda de Ter, i, en especial al seu Alcalde, Sr. Francesc Ribas i Sala, que ha assumit el jaciment de l'Esquerda com a patrimoni de la Vila, i que col·labora en la projecció del jaciment fins al límit de les seves possibilitats. La seva aportació econòmica ha estat decisiva per a la continuïtat dels treballs.

A l'Ajuntament de les Masies de Roda, i al seu Alcalde, que any rere any col·labora econòmicament en la campanya d'excavacions, i en el manteniment en condicions dels entorns del jaciment.

A la Universitat de Barcelona, que dóna suport científic a les campanyes d'excavació, i, especialment, al Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica.

Al Ministerio de Educación y Cultura que ha dotat el jaciment, a través dels projectes DGYCIT, d'un infraestructura que també ha pogut utilitzar-se en les campanyes d'excavacions.

I, finalment, al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, que cada any atorga els permisos d'excavacions. Especialment, agraïm al Sr. Antoni Caballé, arqueòleg territorial, el seu interès pel jaciment, i el seu assessorament.

0.2.- L'ENTORN GEOGRÀFIC

Introducció:

El jaciment de l'Esquerda es troba situat a la comarca d'Osona, en terme municipal de les Masies de Roda de Ter, en les coordenades 2o 28' 45" de Long. E, i 41o 88' 37" de Lat.N. El jaciment ocupa unes 12 Ha de terreny, en la península espadada que el riu Ter envolta en deixar la Plana de Vic i endinsar-se cap a les Guilleries.

L'accés a l'assentament és fàcil, a través de la població de Roda de Ter, i es pot arribar fins a l'entrada de l'assentament en cotxe. Des de la muralla el jaciment queda pràcticament a peu pla.

El marc geogràfic i territorial del jaciment de l'Esquerda ja han estat presentat en anteriors memòries, i fins i tot ha estat ja publicat (VILA, A.; a OLLICH,I; ROCAFIGUERA, M. 1994), i MARTÍ, J. "El Ter i el seu entorn" a OLLICH,I.; OCAÑA,M. RAMISA, M.; ROCAFIGUERA, M (1995)), per tant, en aquest apartat en presentem només una breu síntesi:

0.2.1.- Característiques generals:¹

El relleu:

Els municipis de les Masies de Roda (amb uns 16,38 km²) i de Roda de Ter (amb uns 2,23 km²) estan situats geogràficament en el límit entre la Plana de Vic -a l'oest- i una zona de relleus més alterosos a l'est que acaben amb els cingles de Savassona i Sau i continuen amb el massís de les Guilleries.

Aquesta peculiar situació, terrenys mes alts al llevant, ocupats per boscos, permet una diversitat de paisatges i una riquesa en flora i fauna que han facilitat l'aprofitament de molts recursos al llarg de tota la ocupació humana d'aquesta àrea.

Malgrat la diversitat topogràfica dels municipis, val a dir que, geològicament, com veurem més endavant, la superfície d'ambdós municipis pertany netament a la Plana de Vic.

Els materials geològics:

A l'àrea que abracen els municipis estudiats hi afloren bàsicament dos tipus de materials: els gresos i les margues. La situació d'aquests materials coincideix, a grans trets, amb la línia imaginària que traçàvem més amunt, i que uniria Roda i el monestir de Casserres. Ambdós tipus de roques es formaren a partir dels materials sedimentats al mar que a l'eocè, cobria la Plana de Vic.

---

¹Extret de Martí,J (1995)

A part d'aquests materials caldria afegir-hi els materials més recents que ha aportat el riu Ter i els seus afluents, i que formen terrasses fluvials a diferents nivells. Aquests materials són, majoritàriament, de zones externes a la Plana de Vic.

Els rius:

Es obvi pensar que l'element topogràfic vertebrador de la realitat geogràfica i fins i tot social d'ambdós municipis és la presència del riu Ter. Roda i les Masies estan travessats pel Ter, un cop aquest canvia la seva direcció nord - sud, per l'oest - est.

Un cop passat el poble de Roda el riu forma una colla de meandres, en el seu obrir-se camí cap a les Guilleries, que han originat una colla de penínsules de rellevant interès pel que fa a l'ocupació humana de la zona (l'Esquerda, Savassona, Casserres). Un cop construïda la Presa de Sau, la cua de l'embassament a inundat tota aquesta vall fins ben bé el nucli urbà de Roda. La construcció de petites preses -rescloses- per aportar aigua a les indústries tèxtils i que encara actualment perduren ajuda a canviar del tot les característiques del riu al pas pels nostres municipis. L'aigua circula amb molta lentitud i el potencial erosiu del riu, ja de per si baix tractant-se d'una zona situada en el seu curs mitjà, s'ha vist considerablement disminuït.

La vegetació:

La vegetació té una tipologia clarament diferent en els territoris de la Plana i en els de l'espai de les Guilleries.

En els terrenys planers de ponent, més aptes per al conreu, la vegetació originària ha pràcticament desaparegut, substituïda per conreus de secà (fonamentalment cereals, farratgeres i patates).

És en els turons - testimoni precisament on es conserva millor la vegetació espontània. Les fortes pendents dels vessants i l'escassa superfície del pla del turó -així com el poc gruix del sòl- han dificultat la instal·lació humana, a no ser de manera puntual, com és el cas de les sepultures de Puigcebró o de les sepultures, molt més tardanes, de la Muntanyeta. No està documentat cap altre ús d'aquestes zones (torres de guaita, etc.)

A ponent de la línia Roda - Casserres, el relleu es fa més abrupte i el recobriment forestal s'ha mantingut, més o menys en bon estat, fins a l'actualitat. En aquest sentit val a dir que actualment, degut al poc interès econòmic que suscita el bosc, és molt probable que la superfície forestal sigui més extensa, o si més no més uniforme, que en els últims segles que el bosc era intensament aprofitat (llenya, fusta, carboneig,...).

Hi ha dos tipus de bosc en aquesta zona: les rouredes de roures martinenc (*Quercus pubescens*), ocupen les vessants obagues de la Vall del Ter i les fondalades humides. A part del roure hi trobem, amb molta abundància el boix (*Buxus sempervirens*). Els alzinars ocupen més superfície que no pas les rouredes i es localitzen sobretot als solells. Són boscos dominats per l'alzina (*Quercus ilex*) i amb una fesomia diferent a les rouredes. Les capçades són més espesses i això fa que al sotabosc hi penetri poca llum i per tant es mantingui un cert grau d'humitat. Això fa que, per una banda, hi trobem poques plantes i per l'altre, que hi hagi una certa abundància de molises i falgueres.

En algunes zones hi podem trobar pinedes de pi roig (*Pinus sylvestris*), que s'estenen sobretot als lindars amb el municipi de Tavèrnoles.

A part de les comunitats forestals anteriorment descrites, caldria fer una breu referència als boscos de ribera, és a dir, a les formacions forestals que es fan a les vores dels cursos d'aigua. Des de la construcció de la Presa de Sau, aquest bosc ha desaparegut completament sota les aigües de l'Embassament, la cua del qual arriben fins al poble de Roda. Només queden algunes plantacions de pollancre (*Populus nigra*) a l'entrada del riu a Roda de Ter. Antigament però, i partint de les anàlisis antracològiques - restes de carbons - procedents del poblat medieval de l'Esquerda, podem documentar la presència de pollancre i de verns (*Alnus glutinosa*), ambdós exponents típics dels boscos de ribera humits (OLLICH, I, et al. 1990).

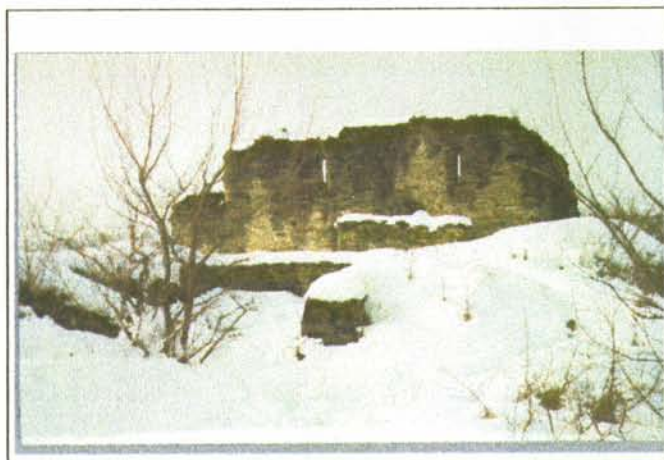

Fig. 2.- L'Esquerda. El seu entorn durant l'hivern.

0.2.2.- L'Esquerda i el seu marc territorial:

Quant a la situació geogràfica de l'Esquerda en el període ibèric, cal recordar la importància de l'assentament, en funció de la seva localització.

No hi ha cap dubte que el paper preponderant d'un jaciment com l'Esquerda en el conjunt del poblament ibèric de la Plana es deu en part a les característiques del seu relleu. Es tracta d'un assentament defensat naturalment pels espadats del riu Ter, que només presenta accessible la seva cara nord, tancada per una muralla en barrera. La península té una superfície d'unes 12,5 Ha., que permet tenir fins i tot una part dels camps de conreu a l'interior del recinte.

L'estratègia de l'assentament es complementa amb una excel·lent visibilitat per la part de ponent, ja que des de l'assentament es pot contemplar complet el quadrant nord-oest de la Plana de Vic. Per la part de llevant, el riu separa dos turons d'una mateixa alçària: per tant, en aquest cas, una petita talaia en el turó est, podria garantir aquesta visibilitat.

A banda de frontera natural, el Ter actua també com a via de comunicació i com a font de contacte. A llarga distància, les evidències demostren cada vegada més l'existència de contactes amb la costa gironina per la zona d'Empúries. Per altra banda als camins que donen al Ter voregen la perifèria de la Plana, comunicant diferents fortaleses ibèriques, moltes d'elles amb l'Esquerda.

No cal tampoc oblidar la possibilitat de l'existència d'hàbitat dispers a banda i banda del riu. És molt possible que el poblament de l'oppidum anés acompanyat de petits assentaments agrícoles, que poguessin refugiar-se en l'espai fortificat en cas de perill. Tanmateix aquesta hipòtesi queda de moment molt poc confirmada.

0.3.- METODOLOGIA

El mètode de treball que s'utilitza al jaciment de l'Esquerda és el mateix per a les dues àrees del jaciment, i no ha variat substancialment des de la presentació de les darreres memòries. Només la incorporació d'algunes etapes noves al desenvolupament del projecte de recerca, i el perfeccionament d'alguns aspectes puntuals quant al registre i l'inventari són realment novetat en aquest aspecte. Per això en aquest apartat destaquem només aquells aspectes nous de la metodologia de l'Esquerda.

Prospecció:

Paral·lelament a les campanyes d'excavació, s'ha incorporat de manera sistemàtica l'estudi del territori per sistemes no destructius. D'una banda, s'han realitzat algunes prospeccions puntuals en superfície de la zona sense recollida de material per poder reconèixer en superfície el context de les excavacions.

D'altra banda, i degut a la manca de subvencions durant diverses campanyes, va caldre suspendre les campanyes anuals de prospecció elèctrica del jaciment, que es van reprendre en campanyes posteriors.

Paral·lelament s'ha portat a terme un vol per damunt del jaciment, a 200 i a 400 metres del terra, i s'ha fet un seguiment fotogràfic de la zona per tal d'identificar-hi possibles restes soterrades.

Excavació i registre:

El sistema d'excavació al jaciment de l'Esquerda ha estat el mateix en els darrers quatre anys. Es continua practicant l'excavació en extensió i estratigràfica. es segueix en general el mètode Harris, amb les incorporacions i millores de la metodologia que s'han portat a terme en el jaciment protohistòric de Lattes (SYSLAT) en els darrers anys, i amb les modificacions necessàries per adequar el sistema general a les necessitats particulars del jaciment de l'Esquerda.

a) El registre escrit:

El registre es fa a partir d'una fitxa de per cada unitat estratigràfica (OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, 1994: 23) que s'omple in situ, durant l'excavació de l'estrat. A part de la documentació estratigràfica, aquesta fitxa conté la informació essencial sobre el registre gràfic i fotogràfic que acompanya les descripcions. La numeració de les unitats estratigràfiques continua tenint cinc dígits, essent els dos primers dedicats al sector, o quadre de 20 metres de costat, que s'excava, per tal de poder fer servir la mateixa numeració, sense que es repeteixi cap estrat, per a tot el jaciment. Aquesta numeració és totalment independent de l'any i de la campanya.

b) El registre gràfic:

A l'Esquerda es porten sistemàticament a terme tres tipus de registre gràfic: dibuix de les estructures, registre fotogràfic i registre audiovisual.

Cada unitat estratigràfica es registra en planta i en secció, de manera que en quedin reflectides les tres dimensions. Les plantes es realitzen en tres magnituds d'escala:

Escala 1: 50.- Planimetria general d'estructures sense detalls

Escala 1:20.- Plantes d'excavació. En aquestes dimensions es dibuixen totes les plantes d'excavació. Tota UE es troba registrada i mesurada en una planta a escala 1:20.

Escala 1: 10.- Es reserva aquesta magnitud per a les estructures de petites dimensions, com els forats de pal, etc., que requereixen mides de detall.

Durant l'excavació es porten sistemàticament dos talls estratigràfics, seguint l'orientació de l'estructura excavada. A més es poden fer seccions específiques de les àrees objecte d'un estudi especial. Aquestes seccions es fan a escala 1:20 i 1:10 respectivament. Les seccions generals, on només es reflecteixen les estructures es dibuixen a escala 1:50.

Darrerament s'ha incorporat a la infraestructura de l'Esquerda un equip informàtic adequat per treballar amb el programa de disseny assistit per ordinador AUTOCAD 13, que permet el tractament informatitzat de la planimetria. Des del 1997 s'ha començat a treballar amb aquest equip. L'any 1998, un equip de topògrafs va realitzar per aquest sistema un nou aixecament del jaciment, que ara és a la base dels treballs actuals.

El registre fotogràfic també és sistemàtic, i la identificació de cada fotografia ve donada per la presència d'un cartell que indica el núm. de la U.E, i la orientació respecte al nord. Es porta un doble registre: sobre diapositiva i sobre paper. Com a sistema de treball, també es fa servir la fotografia de revelat instantani (polaroid), per estalviar temps i descripcions en alguns instants de la campanya. A més del registre sistemàtic, es fan també fotografies generals del jaciment en els dos formats. Des de l'any 2001 s'ha incorporat la fotografia en format digital, però de moment es compagina amb el sistema fotogràfic tradicional.

Finalment, el seguiment audiovisual, que enregistra el desenvolupament de cada campanya, la metodologia, els treballs, i els moments més importants de l'excavació, és un document de gran interès per complementar els sistemes anteriorment esmentats.

Inventaris i classificació:

Un cop acabada l'excavació es procedeix a un inventari i classificació del material aparegut. El primer pas és la neteja i, si s'escau, consolidació del material *in situ*, previ a la restauració. Un cop net, es procedeix, a la classificació, inventari i siglat de les peces. Els criteris d'inventari tampoc no han canviat en els

darrers quatre anys. L'inventari s'estructura per campanyes, amb numeració d'1 a n. Dins de cada campanya el material s'estructura per unitats estratigràfiques, i dins de cada unitat, per tipus de material. De cada tipus se separen les formes dels elements sense forma. Aquests darrers només s'utilitzen per als estudis quantitius, i per a la descripció de les pastes. L'estudi qualitatiu es fa sobretot a partir de les formes.

Per tal que l'inventari pugui ser sistemàtic, es fan servir sempre els mateixos conceptes per a la seva elaboració. Els camps obligatoris per a cada peça són els següents:

Sector: N. del quadre de 20 x 20 metres on s'ha realitzat l'excavació. (2 dígits)

UE: Núm. de la Unitat estratigràfica on s'ha localitzat la peça (5 dígits)

Estructura: Es dona un nom a cada una de les estructures identificades en el poblat ibèric de l'Esquerda. Aquest nom va acompanyat d'un nombre, per tal de poder diferenciar estructures repetides (p. exemple casa 1, casa 2). Tot el que són construccions compostes per diverses UE, amb una funcionalitat unitària i evident reben el nom d'estructura. Per tant, algunes estructures es poden trobar contingudes en d'altres de més magnitud. La unitat estratigràfica sempre s'anomenarà respecte a l'estructura més precisa possible (és a dir. Si la UE 09003 es troba en el carrer, però forma part de la sitja 5, s'identificarà com a sitja 5), i posteriorment, es farà una relació entre aquestes unitats.

Peça: Aquest camp fa referència a la forma o a la part de la peça identificada en l'excavació. Els camps que s'hi admeten, són, d'una banda, els noms de les peces, si aquestes són senceres (olla, fitxa, ganivet, dent), i d'altra banda, els noms dels fragments: vora, base, nansa, decoració, escòria, mandíbula, etc.. Quan es tracta de fragments informes, s'utilitza l'abreviatura s/f.

Material: Aquí s'hi registra el tipus de material que componen les peces. Per evitar excessives repeticions s'omet per defecte el mot "ceràmica", que és el més corrent, i es passa a entrar directament el tipus de ceràmica de què es tracta. Els conceptes admesos en aquest camp són els següents:

v.n.: ceràmica de vernís negre (àtica o campaniana)

g.c.c.: ceràmica grisa de la costa catalana

torn: ceràmica ibèrica a torn

mà: ceràmica a mà, ibèrica o prehistòrica

g.recip: grans recipients

medieval: ceràmica grisa medieval

oxidant: ceràmica oxidant, probablement alt-medieval

vidrada: ceràmica vidrada

fauna: restes d'ossos d'animals

metall: restes d'objectes metàl·lics

lític: material fet de pedra

mat.constr: material de construcció

mat. contemp. material contemporani.

Aquests conceptes són els que corresponen al sistema de guardar el material. S'obren dues bosses per cadascun d'aquests conceptes, una pel material amb forma, i una altra per l'informe. Tot el conjunt es guarda per unitats estratigràfiques, i dintre d'aquestes, per campanyes d'excavació. Separadament es guarden els objectes exposables, però dins de la bossa es conserva el testimoni del seu context material.

Nombre de fragments: camp numèric on s'hi apunta el nombre de fragments que obeeixen a una tipologia característica, per poder fer el comptatge previ a l'anàlisi quantitativa del material.

Coordenades: Algunes peces especialment rellevants es coordinen en les tres dimensions en l'interior de l'estrat. Aquestes dades també es poden registrar en l'inventari del material.

Aquest inventari de les peces arqueològiques es coordina, des de fa poc temps, amb la Documentació Arqueològica de Col·leccions des del Museu Arqueològic de l'Esquerda de Roda de Ter. Aquest inventari permet registrar cada campanya partint d'una sèrie de conjunts que tinguin un sol número de registre museogràfic. S'intenta doncs no duplicar la informació, i que els dos inventaris siguin, alhora que obligatoris, útils i complementaris.

A més de l'inventari del material arqueològic, també es realitzen altres inventaris. Cal destacar l'inventari d'unitats estratigràfiques, que es pot vincular amb l'anterior inventari del material. Finalment, es treballa també amb un inventari de la planimetria, i un inventari fotogràfic, aquests darrers encara en curs de realització.

Cal remarcar en aquest punt el canvi en el suport informàtic. A partir de la campanya del 1998, els inventaris s'entraran mitjançant la base de dades Access. Paulatinament s'aniran actualitzant els inventaris antics realitzats en DBIII.

Anàlisis:

Un cop realitzat l'inventari del material es realitzen les anàlisis de les diferents mostres preses durant l'excavació. Algunes d'elles són sistemàtiques, d'altres són més puntuals segons la naturalesa de la mostra. Entre les primeres, cal esmentar les anàlisis faunístiques, les paleocarpològiques i les antracològiques. Entre les segones, les anàlisis de metalls i les edafològiques. Cadascuna d'aquestes anàlisis és portada a terme per un equip d'especialistes, alguns dels quals formen part de l'equip d'excavacions de l'Esquerda.

Experimentació:

Des del 1991 a l'Esquerda es desenvolupa un projecte d'Arqueologia Experimental. Tot i que el punt de partida és l'arqueologia medieval, moltes de les hipòtesis que es pretenen contrastar són igualment vàlides per al període ibèric. El mètode de l'arqueologia experimental consisteix en reproduir físicament els condicionants que han portat a elaborar una hipòtesi arqueològica, per tal de

comprovar si la interpretació que s'ha fet de les dades d'excavació és correcta. Les dades que s'experimenten fan referència actualment a la producció agrícola (OLLICH,I; REYNOLDS,P.J.; OCAÑA.M.; ROCAFIGUERA, M., 1995), i a processos d'erosió i sedimentació (OLLICH,I.; REYNOLDS,P.J.; ROCAFIGUERA, M. 1993) . Els darrers treballs en aquest sentit s'han basat en la construcció d'un graner, i a l'experimentació sobre emmagatzematge i instrumental agrícola. (OLLICH,I.; ROCAFIGUERA, M. 2000).

Difusió i Publicació:

El procés de difusió dels resultats de les troballes al jaciment arqueològic de l'Esquerda es fa a partir del Museu arqueològic de l'Esquerda. Anualment s'organitzen visites comentades a escoles i institucions, un cicle de conferències i una visita comentada al jaciment, explicant els resultats de les darreres campanyes.

Al mateix temps es publiquen els resultats de les excavacions i del projecte d'Arqueologia experimental, a nivell monogràfic, a nivell de revistes i publicacions d'àmbit local i divulgatiu, i a nivell de revistes especialitzades. En aquesta línia, cal esmentar específicament la publicació l'any 2001 del llibre **L'Esquerda, 2500 anys d'història, 25 anys de recerca**, una edició commemorativa del vint-i-cinquè aniversari de les excavacions al jaciment.

Pel que fa la publicació dels primers resultats del Projecte DGICYT PB90-0430 sobre Arqueologia Experimental aplicada a l'agricultura medieval, el 1998 des de la Universitat de Barcelona s'han editat dos llibres: un, coordinat per I. Ollich, M. de Rocafiguera i M. Ocaña, amb la col·laboració de tot l'equip: Peter J. Reynolds, Manuel Riu, David Serrat, Ma. Ángeles del Rincón, Pau Espona, Antoni Caballé, Jordi Martí, Roser Costa i Fina Blancafort, sobre: **Experimentació arqueològica sobre conreus medievals a l'Esquerda, 1991-1994. Arqueologia experimental: aplicació a l'agricultura medieval mediterrània (DGICYT PB90-0430).**- Universitat de Barcelona, Departament d'Història Medieval (Col. Monografies d'Arqueologia Medieval i Post-medieval, 3), Barcelona 1998, 253 p.

L'altra publicació és la tesi de llicenciatura de Maria Ocaña, membre de l'equip de L'Esquerda, sobre: **El món agrari i els cicles agrícoles a la Catalunya Vella (s. IX-XIII).**- (tesi de Llicenciatura 1994) Universitat de Barcelona, Departament d'Història Medieval (col. *Documenta*, 1), Barcelona 1998, 136 p., on hi ha una part important d'anàlisi de material procedent de L'Esquerda.

A nivell de difusió popular cal remarcar l'esforç realitzat els darrers dos anys, ja que coincidint amb la renovació del Museu Arqueològic de l'Esquerda, s'han organitzat dues exposicions temporals: **Cartografia amb Autocad de L'Esquerda**, amb imatges realitzades pels topògrafs Cesc Bau i Cesc Maideu, com a treball de fi de carrera, que va ser exposada de setembre del 1999 a setembre del 2000.

La segona exposició, ***L'Esquerda. De l'excavació arqueològica a la interpretació en imatges***, presenta els dibuixos de Francesc Riart restituint les estructures excavades al jaciment.

El Museu de L'Esquerda va ser convidat a participar amb diverses peces en l'exposició ***Catalunya a l'època carolíngia***, que va dur a terme al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) a Barcelona, del desembre del 1999 a febrer del 2000.

Tanmateix, el més destacable a nivell de difusió del jaciment de l'Esquerda ha estat la participació directa en la ***Ruta dels Ibers***, organitzada pel Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), que ha comportat una senyalització de tot el jaciment (ibèric i medieval), inaugurada el juny del 2000, i una entrada a la xarxa de difusió (tríptics homologats, visites organitzades, etc.) del MAC arreu de Catalunya.

0.4.- L'EQUIP D'EXCAVACIONS DE L'ESQUERDA:

Com és ben sabut, la tasca de recerca en arqueologia no és mai possible sense una intensa labor d'equip. Així doncs, detallem a continuació totes les persones que han participat en la campanya d'excavacions de l'any 2000, sense les quals el treball portat a terme no hauria estat possible.

a) Participants en la campanya de 2000-2001 a l'àrea ibèrica

Arnau Albert
Núria Ayats
Marta Barniol
Ester Busquets
Aida Blancafort
Fina Blancafort
Laura Culfí
Laura Gallach
Mariona Grabalosa
Anna Gutiérrez
Sara Jordan
Daniel Malet
Cristina Masramon
Miquel de Mur
Maria Ocaña
Marta Pascal
Marta Ricart
Daniel Robles
Montserrat Rocafiguera
Roger Sala
Eugènia Sitjes
Marta Vilardell

i els Srs Paco i Gerard, de la Brigada Municipal de l'Ajuntament de Roda de Ter.

b) Han col·laborat en la neteja , inventari i dibuix del material per a la memòria:

Oriol Amblàs
Marta Barniol
Anna Gómez
Anna Gutiérrez
Maria Ocaña
Imma Ollich
Montse Rocafiguera

c) Especialistes que han col·laborat en la memòria:

Restauració del material arqueològic: Carme Goula

Carpologia i Antracologia: Carme Cubero

Arqueofauna: Anna Gómez

Dibuix del i estudi del material arqueològic: Maria Ocaña, Oriol Amblàs, Anna Gutiérrez, Marta Barniol

Informàtica i digitalització planimètrica: Oriol Amblàs

Fotografia: Imma Ollich i M. Rocafiguera, Maria Ocaña

Planimetria: Oriol Amblàs, Maria Ocaña, Imma Ollich, i M. Rocafiguera.

Topografia: Cesc Bau i Cesc Maideu

Datació per Carboni 14: Joan S. Mestres. Departament de Radiocarboni de la Universitat de Barcelona.

Prospecció elèctrica: Alfred Mauri. Centre d'Estudis Martorellencs.

Video: Fina Blancafort

Direcció : Imma Ollich

Co-direcció àrea ibèrica: M. Rocafiguera.

d) Institucions:

Les campanyes del 2000-2001 s'emmarquen dins del projecte "*El jaciment ibèric i medieval de l'Esquerda: sistemes constructius i ocupació de l'espai*", aprovat pel Servei d'Arqueologia, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Les excavacions s'han realitzat gràcies al suport econòmic de l'Ajuntament de Roda de Ter, amb la col·laboració de l'Ajuntament de les Masies de Roda. Part de la infraestructura emprada va ser adquirida gràcies al projecte DGICYT - PB98 - 1241 del Ministerio de Educación y Ciencia. La resta de recursos s'han obtingut gràcies a l'ajut econòmic de la subvenció concedida per part de la Generalitat de Catalunya.

1- LA CASA 3

1.1.- LA CASA 3: DESCRIPCIÓ DE LES ESTRUCTURES:

A partir de la campanya de 2000, s'obre una nova àrea de recerca a l'assentament ibèric de l'Esquerda: l'àrea a l'est del carrer. Es tracta d'una àrea amb més possibilitats estratigràfiques que la zona oest, ja que coincideix amb el marge entre els dos camps de conreu que configuren l'àrea ibèrica. L'existència de restes arqueològiques en aquesta zona és coneguda des de l'any 1991, quan es va practicar una prospecció elèctrica a tota aquesta àrea, que va assenyalar la continuació de la fortificació ibèrica.

Fig. 3- L'Esquerda- àrea ibèrica. Espai a l'est del carrer abans de començar l'excavació.

Es va obrir una àrea de 12 x 7 metres (84 m²) en el sector 05, fins que es varen localitzar les primeres estructures. Són dues cambres rectangulars i longitudinals, que arrenquen de la muralla, i que s'han anomenat, per seguir la nomenclatura anterior, casa 3 i casa 4. De fet, els estudis en els espais estudiats a l'altra banda del carrer, demostren que aquestes construccions no són pròpiament vivendes, ara bé, s'ha continuat la nomenclatura per no complicar l'assignació d'estructures en el conjunt de l'assentament, atès que és una excavació a llarg termini. Un cop localitzades les habitacions, l'excavació

es va centrar en l'anomenada casa 3, deixant per al futur la casa 4, que es trobava protegida pel nivell superficial de terra de camp.

Fig. 4.- La fortalesa ibèrica de l'Esquerda, i la casa 3 en curs d'excavació

La casa 3 és un espai de 15 metres quadrats situat a l'est del carrer. Limita al nord amb l'espai anomenat armorum 3, i a migdia amb la zona del poblat encara no excavada, probablement un carrer transversal est-oest. Pel cantó de llevant, les estructures limiten amb una altra habitació similar, encara per excavar, anomenada casa 4.

La construcció segueix la mateixa pauta urbanística que els àmbits excavats a l'oest del carrer, per bé que les dimensions d'aquests són superiors als de les altres cambres.

Els murs de la casa 3 són de pedra seca, i per la quantitat d'enderrocs apareguts a l'interior de la cambra, sembla que només formaven un basament de pedres.

El mur oest, limítrof amb el carrer, té una amplada de 120 cm, el mur est, paret mitgera amb la casa 4, encara per excavar, té 70 cm. Al nord, la casa limita amb l'armorum 3, mitjançant un mur de tancament de 80-90 cm; pel sud, el mur de tancament era totalment destruït, per bé que algunes pedres remogudes semblaven indicar-ne el traçat.

Pel que fa a les estructures, cal dir també que la part oest de la casa 3 es troba totalment destruïda a causa de dues sitges alt-medievals que van tallar els nivells ibèrics.

Si bé l'estructura de la casa és similar a les que es troben a l'altra banda del carrer, cal dir que s'hi ha localitzat nivells d'ocupació d'èpoques posteriors, que reaprofiten els murs inicials de la fortalesa, com es veurà en la seqüència estratigràfica. En els darrers moments d'ocupació, l'espai es trobava dividit en dos per un muret de 40 cm. d'amplada, orientat est-oest i parcialment destruït. Els dos àmbits resultants d'aquesta divisió s'han anomenat casa 3-A al sud, i casa 3 B al nord. Finalment, a l'extrem nord de l'estructura s'hi troba un altre mur de 70 cm de gruix, paral·lel a l'anterior, que havia estat descobert en les primeres campanyes de sondeig. La seva adscripció estratigràfica encara és incerta, atès que l'excavació de la zona encara no s'ha acabat.

Fig. 5 Planta de la casa 3, amb els espais 3-A i 3-B (digitalització: Oriol Amblàs)

Cal dir que la descoberta en superfície d'aquestes estructures dóna molta informació sobre la fesomia que podria haver tingut la façana nord de l'àrea ibèrica de l'Esquerda. Segons les mesures preses, i seguint la topografia del terreny i la prospecció elèctrica anteriorment esmentada, podríem estar excavant al bastió central de la fortificació en barrera. Sembla que a l'est d'aquestes estructures hi cabria un altre cos lateral com el descobert i excavat a l'oest del carrer, i un altre carrer. L'excavació en futures campanyes s'encarregarà de confirmar aquestes hipòtesis. Ara bé, el què sí que es va confirmant, és la dualitat entre l'estructura "clàssica" de la fortalesa de l'Esquerda, i la seva factura clarament indígena.

1.2.- ESTUDI ESTRATIGRÀFIC DE LA CASA 3

1.2.1.- Descripció de les unitats estratigràfiques excavades

UE:05008

Definició: Nivell de marge de camp

Cotes: z=+46 /+ 24
z'= +36 / +12

Descripció : Terra orgànica de marge de camp,.

Material: Barrejat i rodat, amb material contemporani.

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Ceràmica ibèrica a torn	44	32,8
Ceràmica vidrada contemporània	36	26,8
Material lític	1	0,74
Fauna	6	4.5
Material contemporani	47	35
Total	134	100

UE: 05010

Definició: Nivell de petites pedres

Cotes: z= +36 /+12
z'= +30 /0

Descripció : Acumulació de petites pedres. Marge construït i format a partir de les pedres extretes en els treballs de llaura del camp.

Material: Material barrejat, amb material contemporani. Destaca la presència d'àmfora i tègula.

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Àmfora	2	1,6
Gran recipients	15	12,75
Cer. Camp. B	1	0,84
Tègula romana	5	4,23
Fauna	6	1,7
Cer. a torn	64	54,2
Cer. Vidrada	29	24,5
Total	118	100

Fig. 6.- La casa 3, a nivell de l'UE 10, formant el marge dels camps.

UE: 05012

Definició: Nivell de terra molt i argilosa dura amb pedres.

Cotes: z= +30 /+20

z'= +2/ -10

Descripció : Nivell de destrucció i aplanament, Sembla que en transformar la zona en camps de conreu (s.XVIII), hi va haver un intent de rebaix per fer un sol camp. En ser impossible pel pendent, es va acumular sediment per tal de formar un marge entre dos camps.

Fig. 7.- La casa 3. UE 05010 i UE 05012

Material : Escàs, molt trinxat i barrejat.

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Àmfora	4	1
Cer. Com.rom.	7	1,7
Fauna	56	14,24
Ferro	4	1,01
G.C.C.	1	0,25
Cer. a mà	3	0,76
Mat. Construcció	27	6,87
Cer. Alt-Medieval	9	2,29
Cer. a Torn	186	47,33
Cer. Vernís negre	1	0,25
Cer. Vidrada	94	23,9
Vidre	1	0,25
Total	402	100

UE: 05015

Definició: = que 05012.

Cotes: z= -10 /

z'= -19 /

Descripció : S'insinua presència d'estructures desplaçades

Material: Hi ha una possible major presència de material medieval.

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Àmfora	1	1,1
Fauna	5	5,9
Cer. a mà	8	8,24
Cer. a Torn	70	72,1
Cer. Vernís negre	1	2,27
Total	97	100

UE: 05016 (sitges 20-22-23)

Definició: Farciment sitges 20-21-22

Cotes: z= -10 /

z'= Per excavar. Només s'han identificat les estructures. El material correspon als nivells necessaris per identificar les estructures

Descripció : Terra grisa tova i flonja

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Plat romà	2	4,5
Cer a mà	2	4,5
Cer. Camp. B	1	2,27
Cer. Alt-Medieval	6	13,6
Fauna	20	45,5
Cer. a torn	8	18,1
Cer. Vidrada	4	9,1
Total	44	100

Observacions: L'excavació de les sitges s'ha realitzat en les campanyes de 2003 i 2004

Fig. 8.- Material en superfície en l'espai ocupat per la sitja 20

UE: 05017

Definició: = 05012; = 05015

Cotes: z= -7 /
z'= /

Descripció : Nivell d'aplanament i destrucció. Distingit dels anteriors per l'aparició del mur UE: 05020, amortitzat en aquest nivell. S'hi detecten restes de tàpia enderrocats.

Material: Cada vegada més abundant.

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Àmfora	5	3,9
Fauna	8	6,2
Ferro	1	0,78
Cer. a mà	7	5,5
Mat. Construcció	3	2,34
Cer. a Torn	95	74,1
Cer. Vernís negre	4	3.1
Cer. Vidrada	4	3.1
Total	128	100

UE: 05018

Definició: Enderroc parcial. Casa 3 A

Cotes: z= -4
z'= -28

Descripció : Nivell de pedres destruït. Relacionat i barrejat amb els nivells anteriors.

Fig. 9.- Nivell de pedres UE 05018

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Àmfora	1	1,19
Fauna	5	5,95
Cer. a mà	9	10,71
Cer. a Torn	68	80,9
Cer. Vernís negre	1	1,19
Total	84	100

UE: 05019:

Definició: Mur est de la casa 3.

Cotes: z= -0,09 / -0,02
z'= /

Descripció : Mur de pedra seca relacionat amb la fortalesa. Arrenca de l'armorium 3. Arrasat en el mateix moment que les unitats descrites anteriorment.

Material: Conserva petites restes in situ de tovot o tàpia.

Fig. 10.- Estructures aparegudes sota els nivells de la casa 3

UE: 05020:

Definició: Muret est-oest, que divideix l'habitació casa 3 en dos espais. A migdia, la casa 3-A i al nord la casa 3B.

Cotes: z= -0,03 / - 24
z'= /

Descripció : Petit mur de pedra seca, que s'entrega a la paret UE 05019. S'ha construït posteriorment a la resta de murs. La seva destrucció és contemporània a l'arrasament de les unitats precedents. A la part oest, on els nivells conservats són més baixos, es troba totalment destruït.

Fig. 11.- El petit muret transversal UE 05020, que divideix la casa en els espais 3-A i 3 B

CASA 3 A

UE: 05028:

Definició: Paviment compacte amb tovots. Molt arrasat

Cotes: z= -7
z'= -15

Descripció : Nivell de terra argilosa, de color marró groguenc, molt compacte.

Fig. 12.- La casa 3A i 3B. Nivells de recobriment i amortització.

UE: 05029

Definició: = 05028

Cotes: z= -7 /
z'= -15 /

Descripció : 1r nivell de la campanya de l'any 2001. Ha estat un any en superfície, i ha esdevingut més polsosa. Totalment estèril

UE: 05031

Definició: Nivell d'ocupació sota la capa de terra argilosa. Es tracta d'un sol nivell d'ocupació que abraça tota la casa 3-A.

Cotes: z=-24/ -26
Z'=- 27/ -29

Descripció : Nivell d'acumulació sota el paviment. Terra ocre fort, compacte. Sembla que conté restes de tovots o de tàpia. El nivell es troba tallat per la sitja alt-medieval, que en destruir-se ha escampat material. Se li ha atorgat diferents números d'UE, a causa de les dificultats que es plantegen a l'àrea ibèrica de l'Esquerda a l'hora de definir nivells. Es tracta d'un sol estrat força heterogeni, tallat al sud-oest per les sitges. Ran de paret s'observen filtracions de material posterior, que s'han separat. En l'espai restant es pot identificar un conjunt de material in situ, amb una possible llar de foc de ceràmica, molt deteriorada, i tres petits forats de pal que la marcaven

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Cer. Alt medieval	7	9,5
Fauna	2	2,7
Ferro	2	2,7
Cer. a Torn	63	85
Total	74	100

Fig.13.- La casa 3 A en curs d'excavació

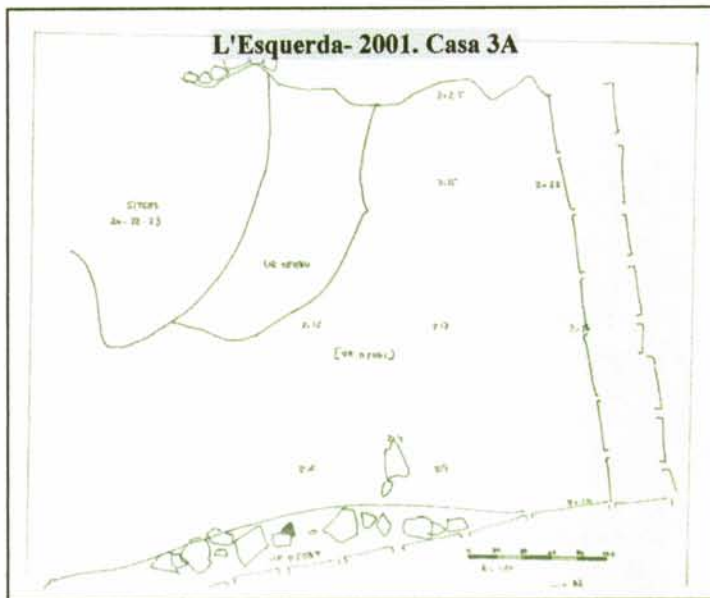

Fig. 14.- La Casa 3-A Inici del primer nivell d'ocupació.

UE: 05033=09037

Definició: Bossada ran de paret 05019

Descripció : Sembla que s'han filtrat per la paret, perquè hi ha un fragments de ceràmica medieval.

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Cer. Alt-Medieval	6	28,5
Fauna	4	19
Ferro	1	4,7
Cer. a mà	7	5,5
Mat. Construcció	1	4,7
Cer. a Torn	9	42,85
Total	21	100

UE:05034

Definició: = 05031, zona ran de les sitges

Cotes: z= -17/-27

Z' = -29

Descripció : Hem separat el material, perquè es troba molt a prop de la zona de les sitges.

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Fauna	18	28,5
Cer. a mà	4	6,34
Cer. a Torn	40	63
Vidre	1	1,58
Total	63	100

UE: 05036

Definició: = 05031,

Cotes: z= -17/-21

Z' = -26/-30

Descripció : Nivell igual que els altres, amb més quantitat de material. No hi ha diferència ni de color ni de textura.

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Àmfora	15	2,9
Fauna	50	9,65
Ferro	7	1,35
Lític	1	0,2
Cer. a mà	19	3,66
Mat. Construcció	2	0,38
Cer. a Torn	415	80,11
Cer. Vernís negre	4	0,72
Sílex	1	0,2
Total	518	100

Fig 15.- Dispersió de material

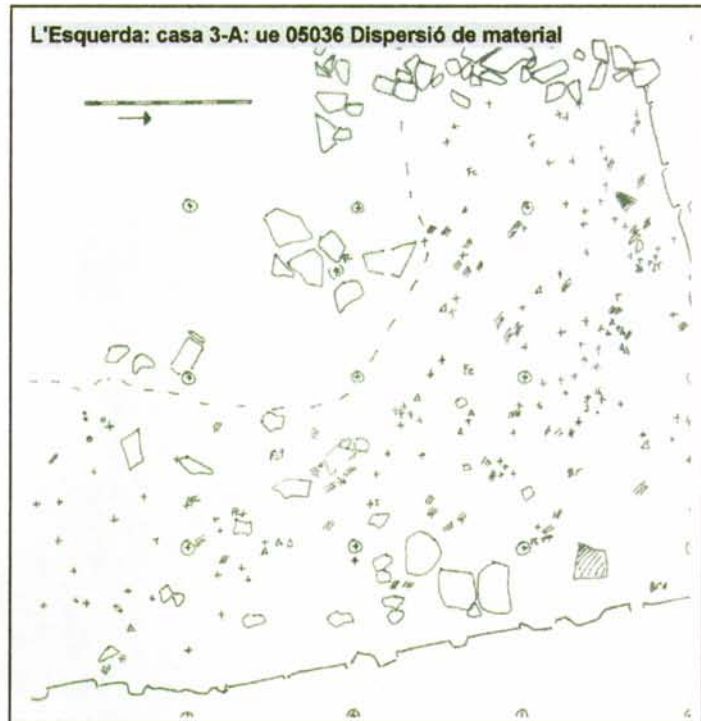

Fig- 16.- Material esclafat in situ damunt el sòl

UE: 05038

Definició: Taques de tovots ran de les sitges.

Descripció : Restes d'un os en connexió anatòmica. Aparentment semblava una extremitat d'infant. Ara bé, les anàlisis han demostrat que es tracta d'una resta de fauna, probablement avifauna. Pel lloc on ha estat dipositada, sembla

una ofrena fundacional, per bé que el tall de la sitja ho deixa veure només parcialment.

Fig. 17.- Resta de fauna dipositada, amb connexió anatòmica

UE: 05040

Definició: Farciment i forat de pal de la llar.

Cotes: z= -28
z'= -29 /

Descripció : Terra tova i grisa

UE: 05041

Definició: Farciment i forat de pal de la llar

Cotes: z= -28 /
z'= -29 /

UE: 05042

Definició: Nivell de sòl de la casa 3-A. Al damunt conté el material esclafat de la UE 05031. Final d'excavació.

Cotes: z= -26 / -30

Descripció : Nivell de terra compacta, amb material esclafat al damunt. Llar de foc de ceràmica central que es recolza al damunt d'aquest nivell. Final d'excavació a la campanya del 2001

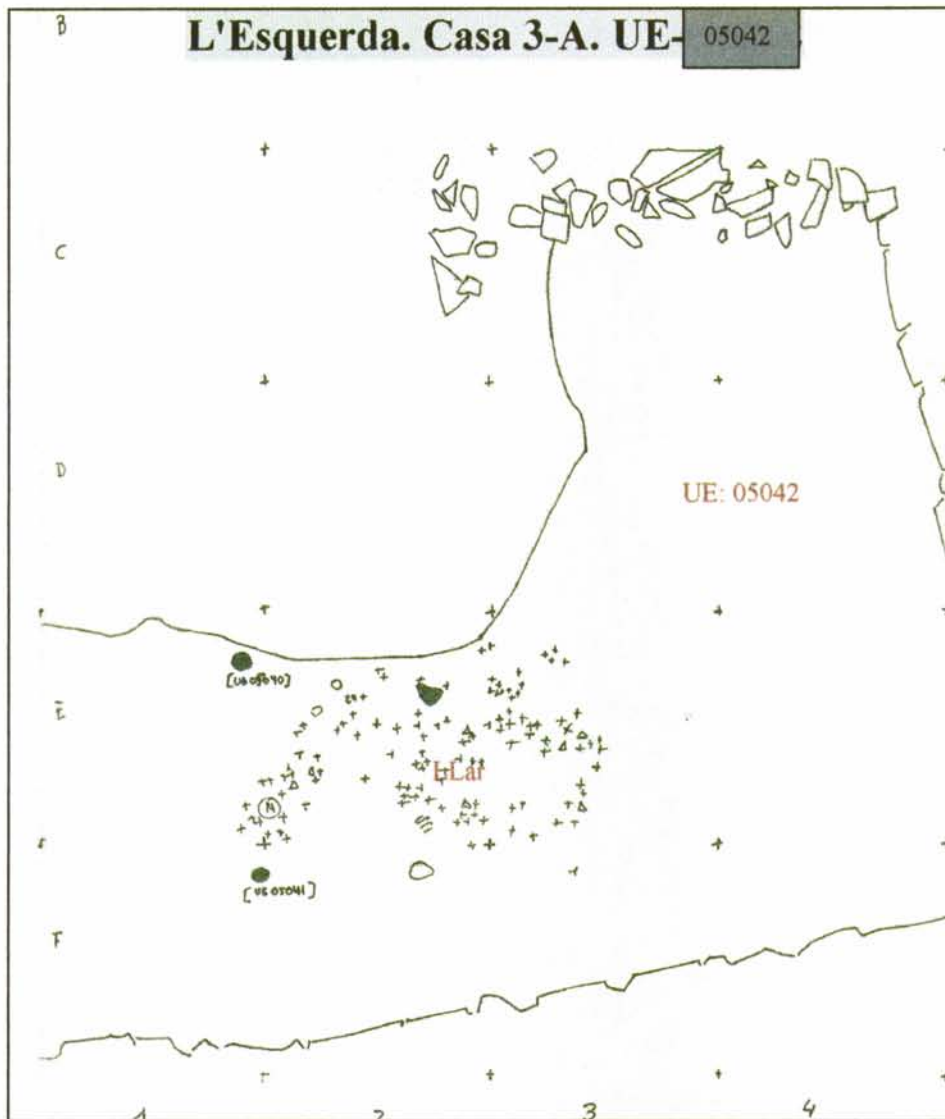

Fig. 18.- Casa 3-A. Sòl d'ocupació i llar

CASA 3 B

UE: 05021

Definició: Nivell fragmentat d'ocupació.

Cotes: z= -21 /-35
z'= -30/37

Descripció : Terra flonja marró. Nivell parcialment afectat per una cala de prospecció de l'any 1983.

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Fauna	5	10
Cer. a mà	6	12
Cer. a Torn	38	76
Cer. Vernís negre	1	2
Total	50	100

Fig. 19.- Casa 3B. Nivell d'ocupació trencat i fragmentat

UE: 05022

Definició: Possible preparació de paviment trencat de pedres.

Cotes: z= -30 / -37
z'= 32 /41

Descripció : Nivell dur, amb pedretes que salten. Fragmentat i molt trencat.
Situat sobretot ran de la paret 05019.

Material : Escàs i fragmentat. Presència de ceràmica campaniana.

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Àmfora	3	5,7
Fauna	5	9,43
Cer. Com. Romana	2	3,77
Cer. a mà	9	6,98
Cer. a Torn	33	26,26
Cer. Vernís negre	1	1,88
Total	53	100

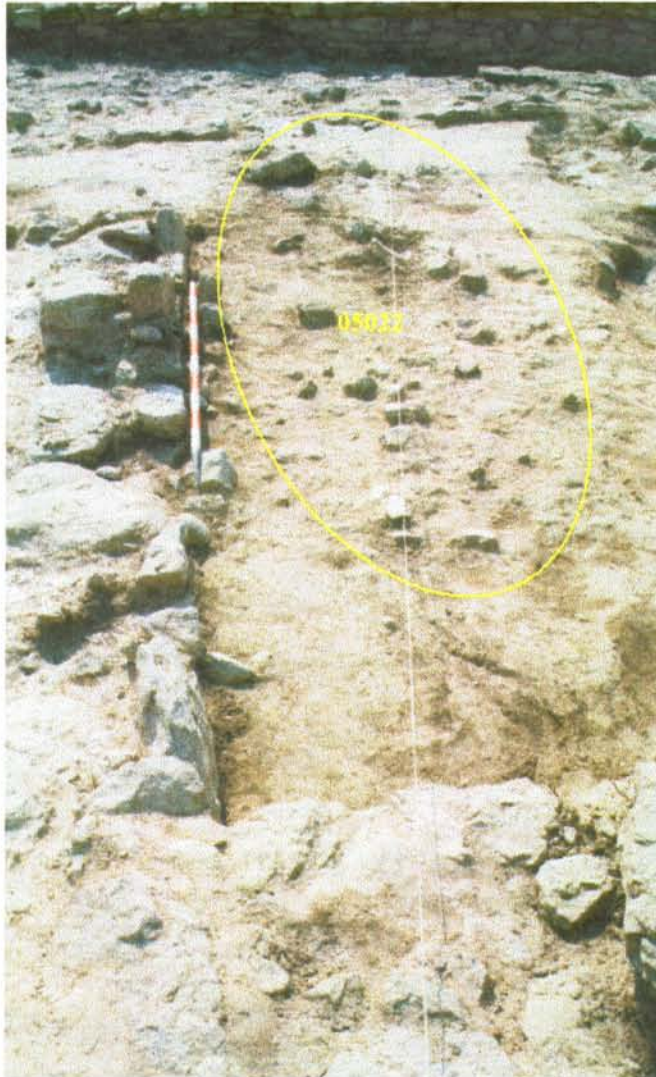

Fig. 20: Possible paviment de pedretes molt erosionat

UE: 05023

Definició: Nivell de terra tova sota paviment anterior.

Cotes: z= -32 /-41

Descripció : Terra acolorida amb taques de carbons. Possible nivell d'ocupació.
Final d'excavació.

Material:

MATERIAL	Núm. frags.	%
Cer. com. Romana	1	0,58
Fauna	31	18,02
Cer. grisa c.c.	8	4,65
Cer. a mà	18	10,45
Cer. Alt-medieval	3	1,74
Cer. a Torn	107	62,1
Cer. Vernís negre	3	1,7
Total	128	100

Fig. 21.- Casa 3B. Nivell d'ocupació 05023. Dispersió de material

UE: 05027

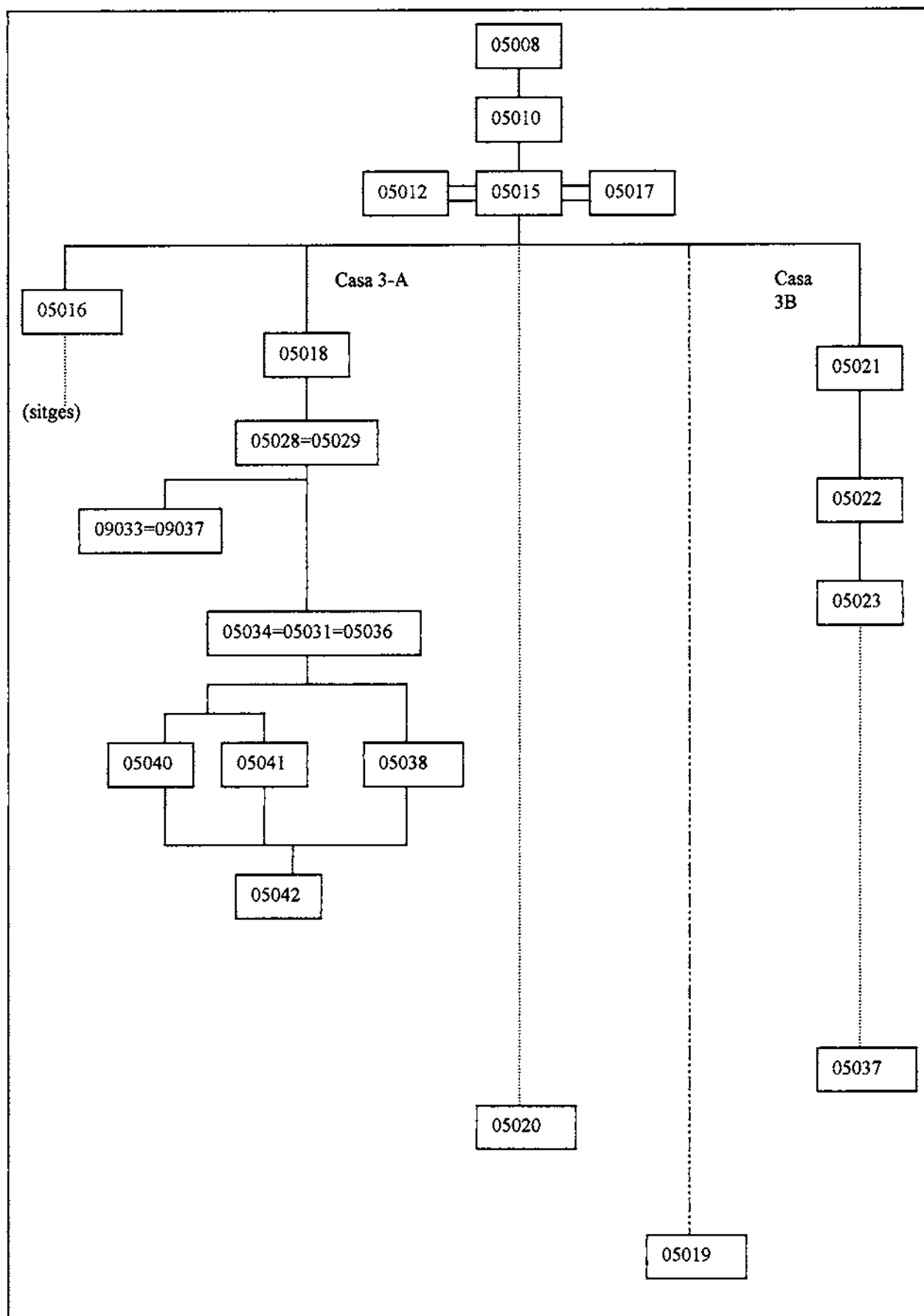
Definició: Banqueta, adossada al mur 05020, ran del 05019

Cotes: z= -35 / -37
z'= /

Descripció : Possible banquetta de pedres planes, al racó que formen els murs 05019 i 05020.

LA CASA 3: 200-2001: MÀTRIX DE LES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

1.3.- LA CASA 3: ESTUDI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC:

El material arqueològic localitzat en les campanyes a la casa 3, consta d'un total de 1950 fragments, que obeeixen a les tipologies següents:

MATERIAL	QUANTITAT	%
1.-Ceràmica d'importació	84	4,3
2.-Ceràmica ibèrica a torn	1237	63,4
3.-Ceràmica ibèrica a mà	87	4,4
4.-Fauna	230	11,79
5.-Metalls	15	0,77
6.-Material lític	5	0,26
7.-Material de construcció	41	2,1
8.-Ceràmica medieval	35	1,80
9.-Ceràmica vidrada (cont)	167	8,6
10.- Material contemporani	49	2,5
TOTAL	1950 fragments	100

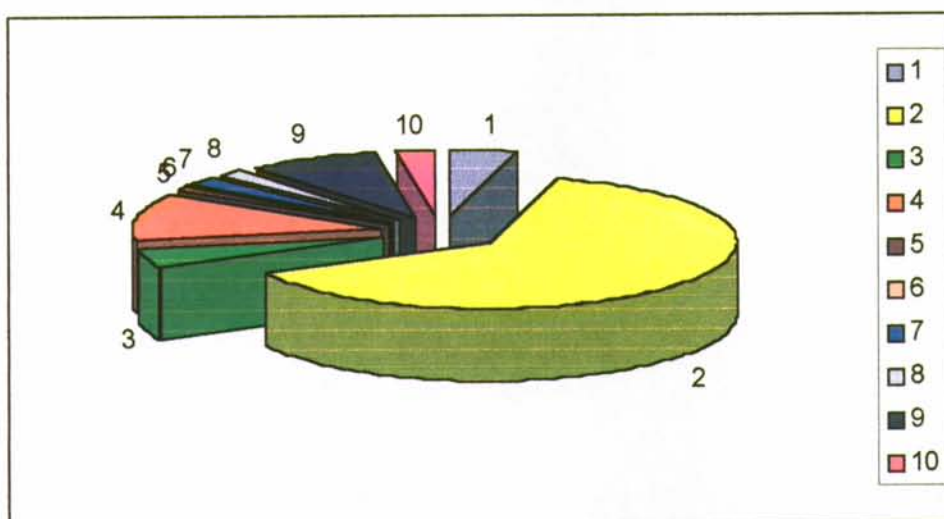

Fig. 22.- Estudi quantitatiu del material aparegut a la casa 3

Cal dir que el conjunt de materials arqueològics és molt divers atès que una part important de l'excavació va consistir en baixar un marge format, a partir dels estrats antics, en un moment contemporani.

3.3.1.- EL MATERIAL D'IMPORTACIÓ:

Del total de materials identificats a la casa 3, un total de 84 fragments corresponen a materials d'importació. Aquests pertanyen a diferents tipologies que especifiquem a continuació:¹

¹ Com que l'habitació 3 encara no està del tot excavada, l'estudi definitiu dels materials d'importació es farà complet un cop estigui estudiada tota l'estructura.

S'han localitzat 18 fragments de ceràmica de vernís negre, que representen un 21% del total de les importacions. Es tracta de fragments petits, alguns d'ells amb forma de vora.

El material documentat pertany a dos tipus: ceràmica campaniana A, i ceràmica campaniana B. Les formes identificades són les usuals al jaciment. Entre les formes només ha estat possible localitzar vores de bol i peus de pàtera, sense que destaquí cap element significatiu.

És interessant destacar que és la primera vegada que es troba ceràmica campaniana B en contextos estratigràfics clars. Fins ara aquesta sempre apareixia en nivells superficials i remoguts o a l'interior de les sitges. Ara, en canvi, apareix en un sòl d'habitació, amb tot el material coherent.

B) Àmfora:

Una altra particularitat de la campanya d'excavació a la casa 3 del jaciment de l'Esquerda és la presència de grans recipients d'importació, concretament àmfores, en una proporció molt superior a la resta del jaciment. Se n'han localitzat 22 fragments, que corresponen a un 26 % del total de materials d'importació. S'han identificat poques formes, però així i tot es poden identificar algunes tipologies que permeten plantejar una aproximació cronològica:

1.- àmfora greco itàlica: Se n'han trobat diversos fragments corresponents a una sola peça (núm de coord. 8). També se n'han trobat altres evidències sense context.

Fig. 23.-Fragments d'àmfora greco-itàlica en el moment de l'excavació.

2.- àmfora dressel 1-A: N'ha aparegut una vora i algun fragment sense forma
3.- àmfora dressel 1-B: Una vora, i diversos fragments informes.

Cal destacar també la presència d'altres fragments informes de gran recipient de tipologia indeterminada.

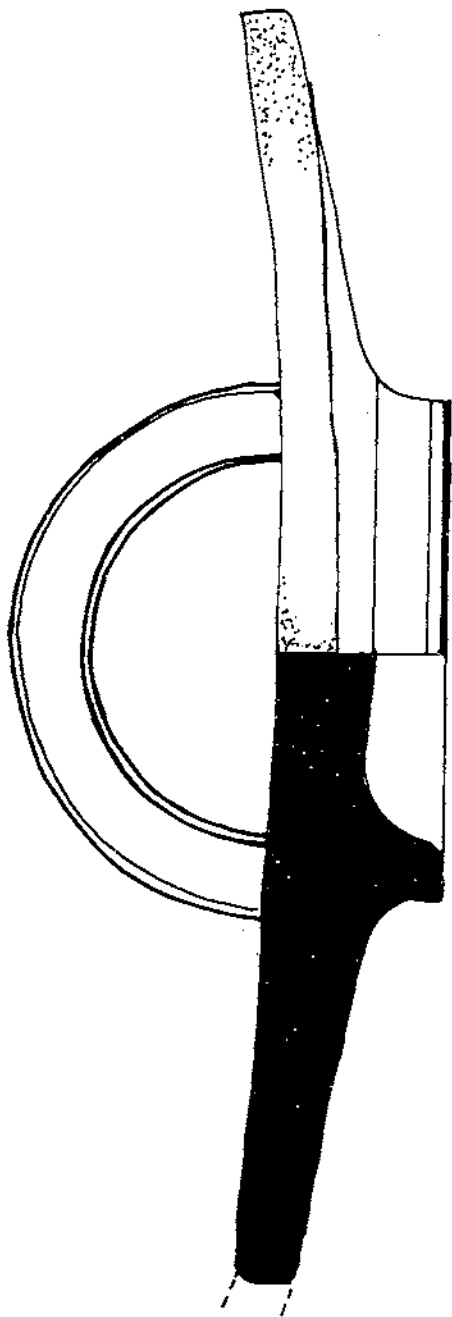
De les àmfores d'importació aparegudes a la casa 3, cal extreure'n dues conclusions importants: En primer lloc, la cronologia. Aquest material, sempre posterior al segle II a.c, demostra que ens trobem amb uns nivells in situ posteriors a la destrucció de l'assentament. Aquest material coincideix cronològicament amb la presència de ceràmica de vernís negre, tipus campaniana B, i A tardana, que no es localitzaven a l'altra banda del carrer més que en nivells remoguts. La segona conclusió fa referència a la quantitat. Ja és ben conegut que al territori ausetà, la presència d'àmfores en els assentaments és molt escadussera. Ara bé; així com en nivells més antics és pràcticament inexistent, les restes d'àmfora localitzades aquí, en nivells no remoguts, són prou representatives per afirmar l'ús d'aquests contenidors, almenys en aquesta etapa més tardana de la cultura ibèrica, encara que no es pugui determinar quin ús es donava a aquests contenidors, i si es feien servir de manera generalitzada o minoritària.

c) Ceràmica grisa de la costa catalana:

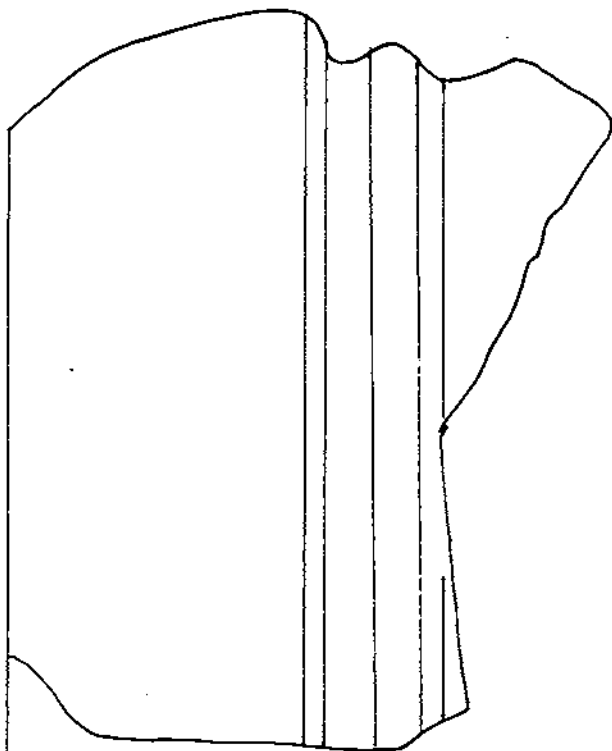
La presència d'aquest material, de cronologia força ampla, és habitual en els nivells arqueològics de l'Esquerda. També se n'han localitzat evidències a la casa 3. La tipologia és l'habitual: gerretes bicòniques i bols.

d) Ceràmica romana:

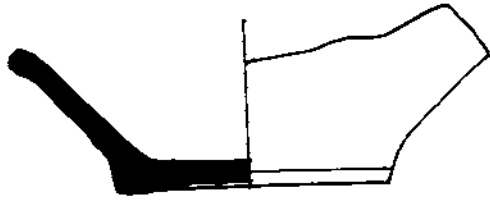
En els nivells superficials de la casa 3 s'han identificat 7 fragments informes de ceràmica comuna romana i un petit fragment probablement de Terra Sigillata Hispànica. Poca cosa es pot dir d'aquest material, atès que s'ha trobat sempre en els nivells remoguts. No és la primera vegada que se'n localitza a l'Esquerda, ja que també apareix a l'interior de les sitges, de manera que es pot parlar que en algun moment de l'època romana l'Esquerda va ser freqüentada, sense que en cap cas es pugui parlar – almenys a la llum dels resultats obtinguts fins ara – d'una ocupació o assentament-

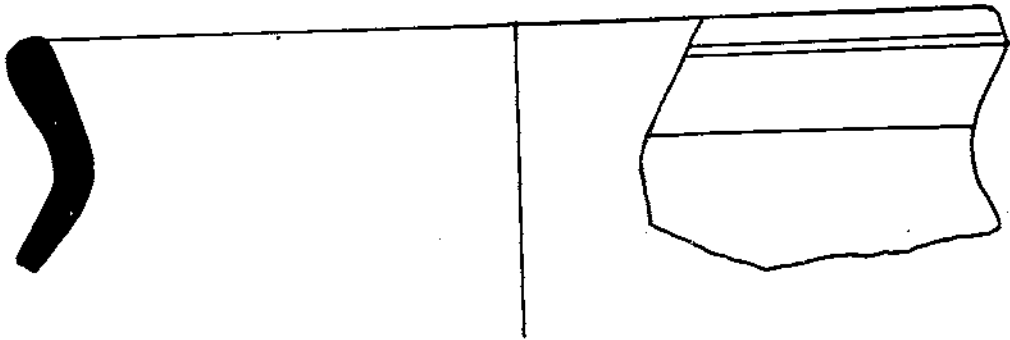
E00-05010-161

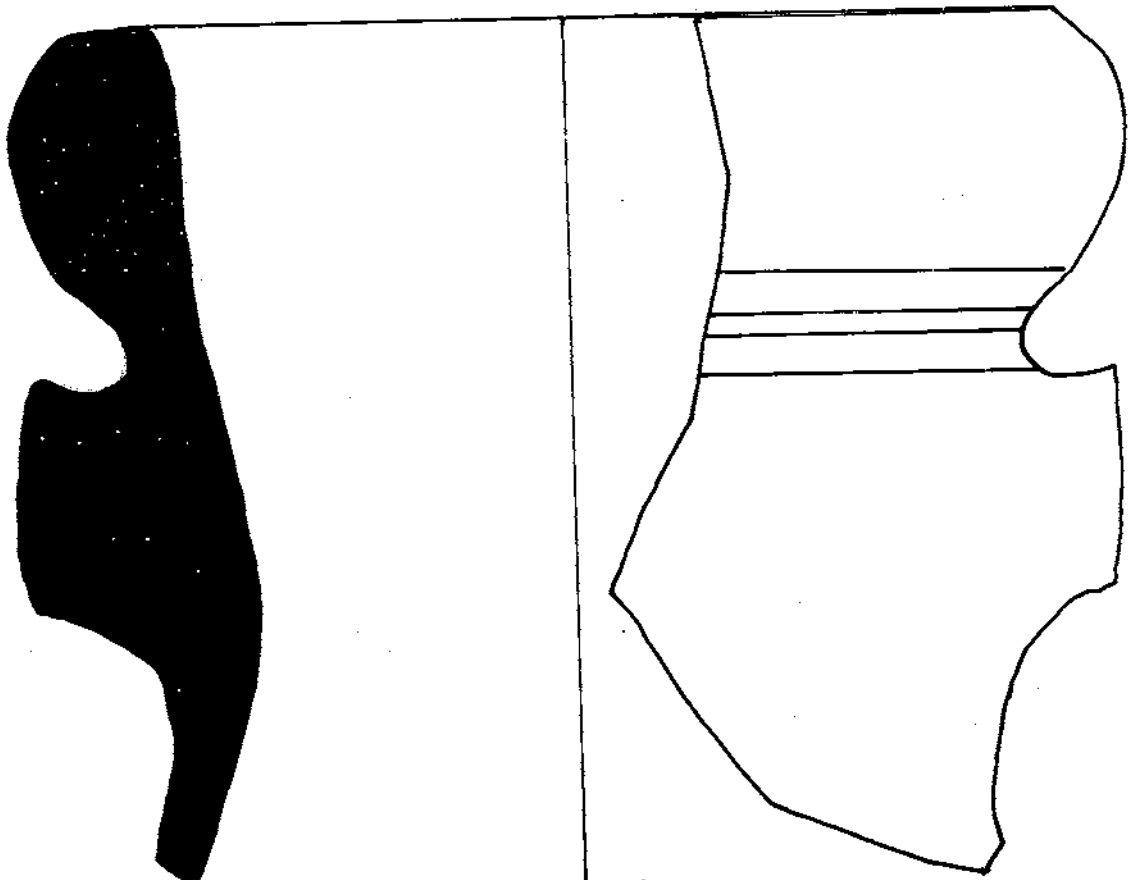
E00-05010-162

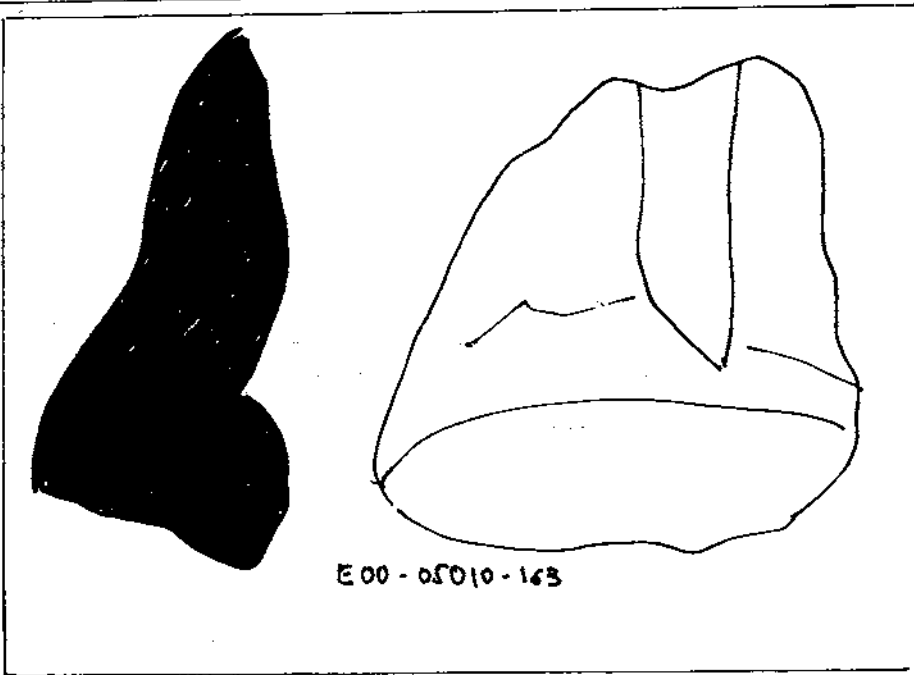
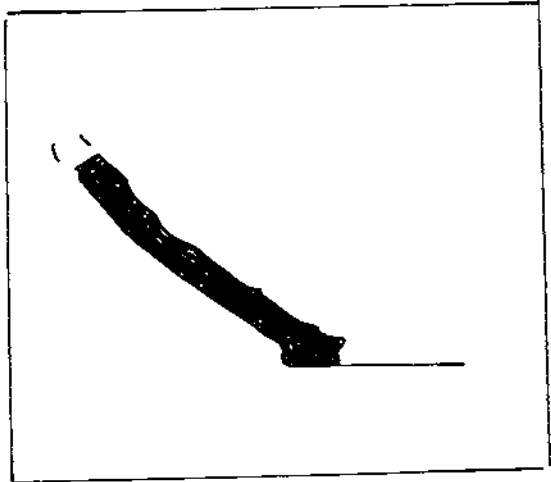
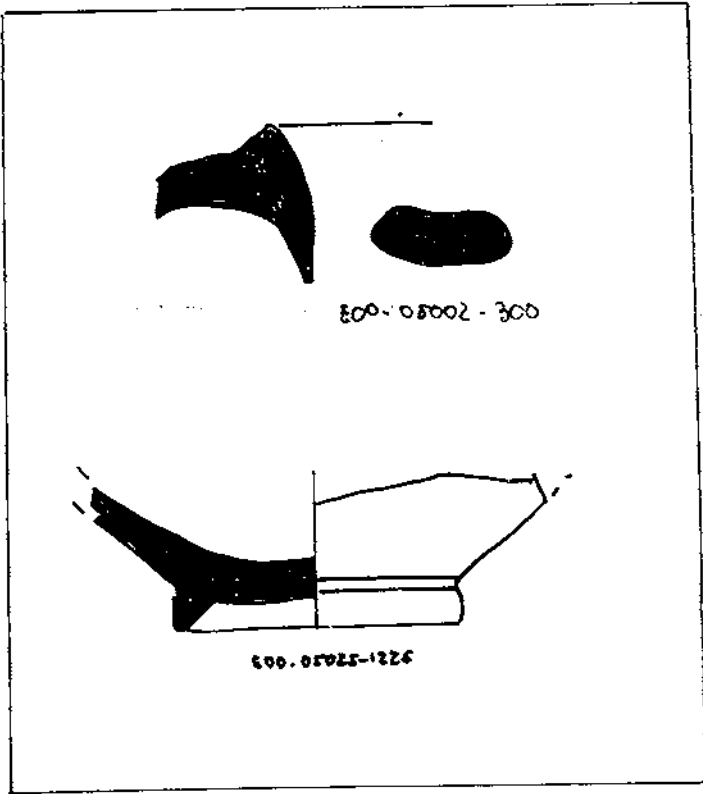
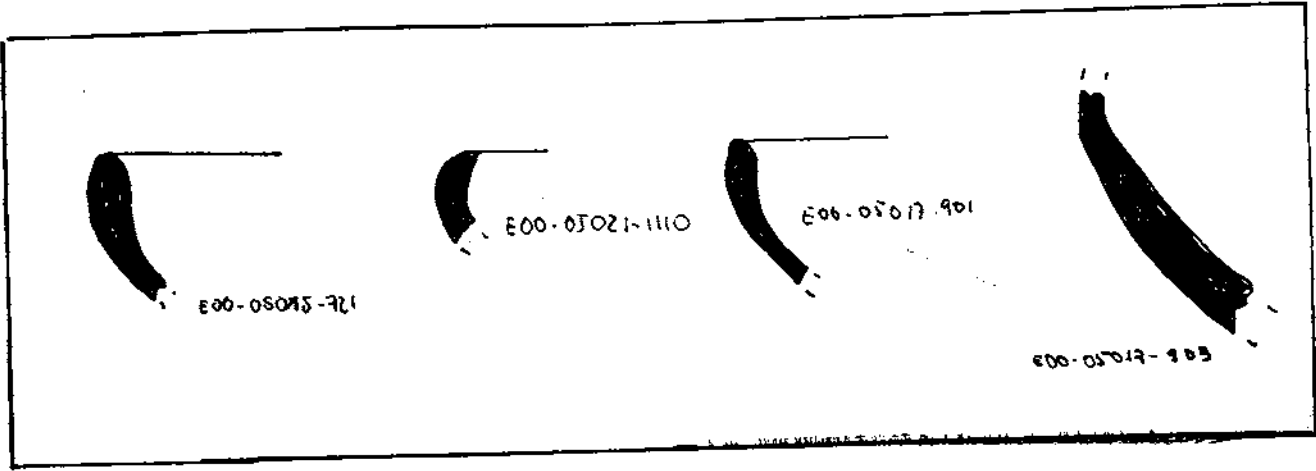
E00-05012-490

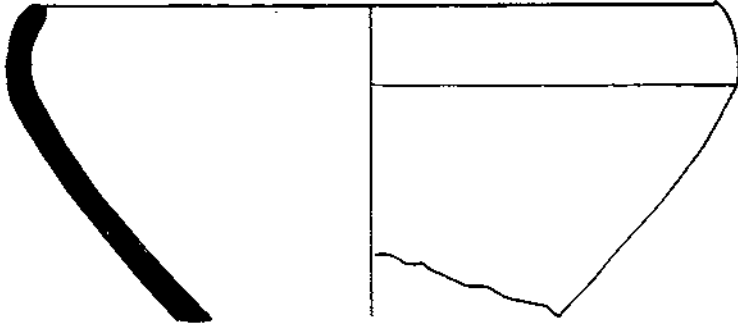

E00-05012-495

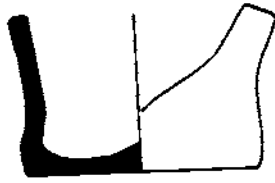
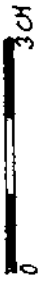

E00-05012-505

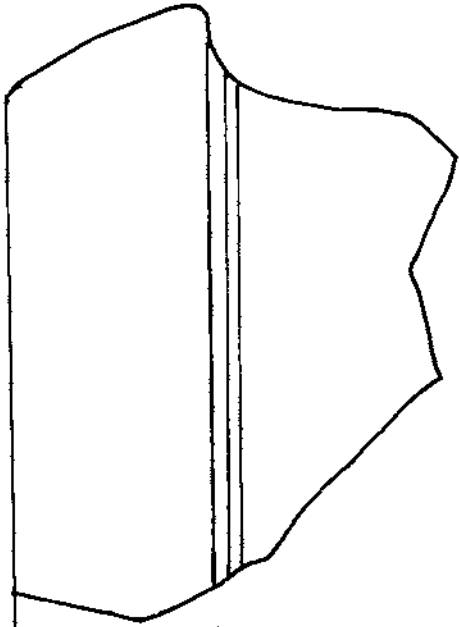
E00-05023-1229

E00-05023-1247

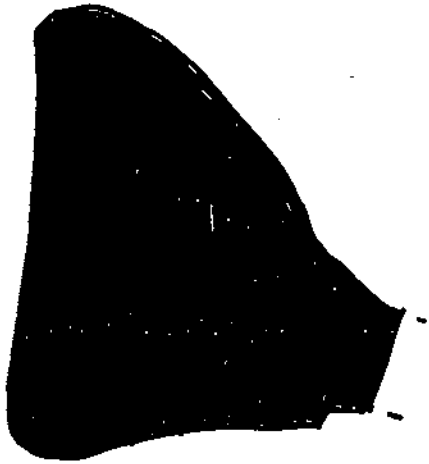
E00-05022-1164

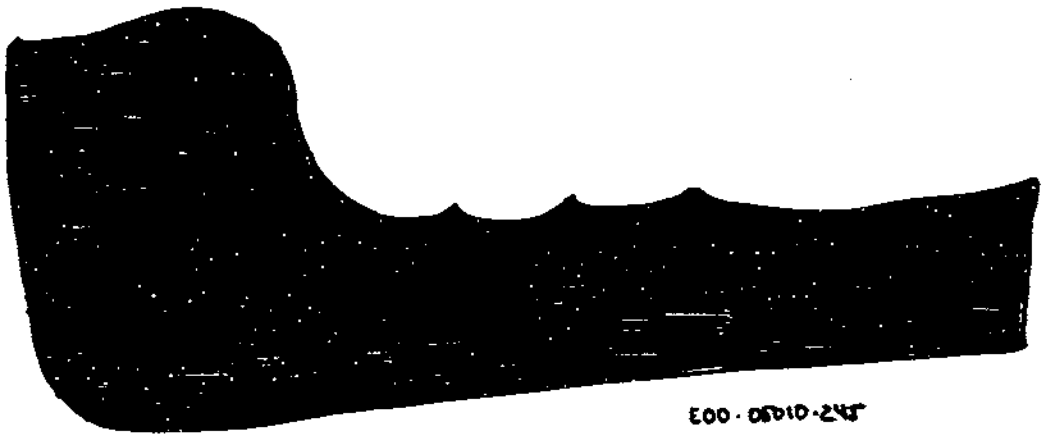
E00-05022-1160

500-05010-246

500-05010-245

3.3.2.- CERÀMICA IBÈRICA A TORN:

a) Descripció general:

És el material més abundant a la casa 3, amb un total de 1237 fragments, que representen un 61 % del total. D'aquests, 1105 són fragments sense forma, cosa que vol dir que, només un 11 % es poden estudiar tipològicament.

Per formes, els materials tenen la següent tipologia:

Forma	Quantitat
Formes senceres	2 peces/ 37 fragments
Fitxes	11
Vores	40
Bases	11
Nanses	21
Carenes o panxes	4
Decoració	6
Informes llar ceràmica	195
Informes	910

Entre el material informe, cal destacar que 195 fragments corresponien a una llar de ceràmica, molt deteriorada, apareguda al centre de l'habitació. Pel trencadís de fragments semblava clar que la sola de la llar es va fer amb peces ceràmiques reaprofitades. Entre les restes de la llar només s'hi va trobar un fragment amb forma.

Entre les formes ceràmiques cal destacar la presència de dues peces que es poden considerar senceres. La primera, força singular, és un *gobelet*, que sembla imitar les formes de ceràmica d'importació. La segona, es tracta d'una gerra comuna, esclafada in situ, ran de la paret nord de la casa 3 A.

Fig. 24.- Fragments de gerra ceràmica

Entre la resta de materials, com es pot veure, no destaquen elements tipològics nous respecte a tot el que ja es va estudiar en campanyes anteriors. De tota manera cal destacar la presència de ceràmica pintada, que no es localitza a l'Esquerda en nivells anteriors al segle III a C., i que ajuda a confirmar la cronologia tardana d'aquesta habitació.

b) Estudi de la ceràmica i dibuix de les peces:

Per Oriol Amblàs, Marta Barniol i Maria Ocaña

La majoria de les formes corresponen a vores que hem pogut relacionar amb bols tipus cassoles, gerretes, ampolles i un possible kalathos. La fragmentació de les vores és molt alta i només en tres ocasions hem pogut establir el diàmetre de les peces. Una altra part important correspon a nanses, en la seva majoria de disposició vertical i amb secció de cinta. També hi ha presència de fons de ceràmica, algun broc decantador inferior i finalment destacar la presència de nou fitxes de ceràmica ibèrica a torn taronja. El major nombre d'elles corresponen a fitxes d'un diàmetre entre 2,1 a 3 cm. La resta tenen 3,5 cm, 4,7 i 5,8 cm respectivament, d'aquesta darrera, només se'n conserva la meitat.

▪ **UE O5008**

E00-05008-1 Fragment d'un fons còncav de ceràmica ibèrica a torn. La superfície exterior de la peça és de color taronja-beix i la pasta interior és grisa.

E00-05008-2 Fragment d'un peu de vas ceràmic. La pasta és de color gris fosc gairebé negre.

E00-05008-3 Nansa de gran recipient. La secció és cilíndrica. En alguns llocs presenta restes d'engalba. Té tres línies incises que poden ser una possible decoració o marca. La cuita és oxidant i la pasta conté partícules visibles de mica i quars

E00-05008-4 / E00-05012-307 Fragment d'una vora i nansa de ceràmica ibèrica a torn. La nansa és de disposició vertical i la seva secció de cinta. Probablement es tracta de la nansa d'una gerreta i la vora presenta un encaix interior per a la tapadora. La superfície de la peça és de color marró ataronjat i la pasta és grisa.

E00-05008-5 Arrenc de nansa i part de la panxa d'una ceràmica ibèrica a torn taronja. Per l'arrenc veiem que la nansa era de cinta. Pot correspondre a una gerreta.

▪ **UE 05009**

E00-05009-134 Vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. La vora és convexa amb el llavi arrodonit.

E00-05009-154 Fragment de vora de ceràmica, no sembla ibèrica. La vora és exvasada amb un llavi força estirat i bisellat. La superfície presenta un color gris negrós i la pasta és color taronja, sembla que s'hagi cremat.

▪ **UE 05010**

E00-05010-179 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. La vora és convexa amb el llavi arrodonit.

E00-05010-180 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. Sembla pertànyer a un coll tipus ampolla. La vora és exvasada amb el llavi pla.

E00-05010-181 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. La vora és convexa amb el llavi allargat i prim. La pasta és de cocció mixta.

E00-05010-182 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn. La vora és convexa amb el llavi engruixit. La pasta és de cuita oxidant de color amarronat i conté grans partícules de desgreixant de quars.

E00-05010-183 Fragment de fons de ceràmica ibèrica a torn taronja. És pla i correspon segurament a un gran recipient.

E00-05010-185 Fitxa de ceràmica ibèrica a torn taronja. El diàmetre és de 3,5 cm i el gruix de 6 mm.

▪ **UE 05011**

E00-05011-280 Vora cònca de ceràmica ibèrica a torn taronja. Segurament pertany a un bol.

E00-05011-281 Vora exvasada de ceràmica de color beix amb la cara exterior de color gris marronós i acabat brunyit.

▪ **UE 05012**

E00-05012- 301 Possible nansa de ceràmica ibèrica a torn taronja. La pasta és de sandvitx amb les cares exteriors taronges i la part interior grisa.

E00-05012- 302 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn de color gris. Es tracta d'un recipient de dimensions molt petites amb unes parets molt fines de 2,5 mm de gruix. La vora és exvasada amb el llavi arrodonit.

E00-05012- 303 Fragment d'un possible broc inferior de ceràmica ibèrica a torn taronja.

E00-05012- 304 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. Vora exvasada amb el llavi enganxat al coll i bisellat. La pasta és de color gris a l'interior i taronja a l'exterior.

E00-05012- 305 Possible vora de ceràmica ibèrica a torn taronja.

E00-05012- 306 Nansa de secció circular. La pasta és de color gris clar.

E00-05012- 308 Arrenc de nansa i fragment de nansa d'una ceràmica ibèrica a torn taronja. La nansa és de disposició vertical i la secció tipus de cinta estriada.

E00-05012- 309 Fragment de ceràmica ibèrica de pasta gris fosc. La part exterior és de color marró. Podria tractar-se d'un fragment de nansa o de broc.

E00-05012- 310 Arrenc de nansa. La pasta és de color taronja molt pàlid amb desgreixant de quars molt visible.

E00-05012- 311 Arrenc de nansa i fragment de panxa d'una peça de ceràmica ibèrica a torn taronja. Les parets de la peça són molt fines i la pasta presenta desgreixant de quars i mica.

E00-05012- 312 Fitxa de ceràmica ibèrica a torn taronja. Té un diàmetre de 2,9 cm de diàmetre i un gruix de 3 mm.

E00-05012- 313 Fitxa de ceràmica ibèrica a torn taronja amb una de les cares de color gris. Té un diàmetre de 3 cm i un gruix de 6 mm. Presenta una línia incisa.

E00-05012- 316 Fragment de coll de ceràmica a torn taronja. Presenta pintura de color roig. El gruix de la banda pintada és d'un centímetre d'amplada.

▪ UE 05015

E00-05015- 723 Fitxa de ceràmica ibèrica a torn taronja. La pasta és de cuïta mixta. El seu diàmetre oscil·la entre 4,3 a 4,7 cm.

E00-05015- 724 Fragment de vora i coll de ceràmica ibèrica grisa de la costa catalana. De color amarronat i tonalitats grises. La vora és convexa amb el llavi estirat i arrodonit.

E00-05015- 725 Fragment de vora recta de ceràmica a torn taronja. El llavi és pla, estirat i arrodonit i coll estret i alt.

E00-05015- 726 Fragment de vora còncaua de bol tipus cassola. Molt carenat a l'alçada de les espatlles. La pasta té un color amarronat.

E00-05015- 727 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. Probablement es tracta d'un fragment de bol.

E00-05015- 728 Fragment de vora de ceràmica ibèrica grisa de la costa catalana. La vora és recta amb el llavi pla, estirat i acabat amb forma arrodonida. Les parets tenen un gruix de 2 a 4 mm.

• **E00-05015- 729** Fragment de vora de ceràmica ibèrica de color gris i llavi arrodonit. La pasta és una mica grollera i presenta partícules molt visibles de quars. També presenta forats a la superfície que semblen denotar la presència d'elements vegetals barrejats amb l'argila.

E00-05015- 730 Fons còncav de ceràmica ibèrica a torn grisa. El fons es conserva sencer i a la part central hi ha un gran fragment de desgreixant de quars de 4 mm.

E00-05015- 731 Fragment de fons còncav de ceràmica ibèrica a torn grisa. Té les mateixes característiques que l'anterior i la seva pasta presenta desgreixant de mica i de quars.

E00-05015- 732 Fragment de nansa de petites dimensions. De possible disposició horitzontal i de secció circular. El color de la pasta és vermellós.

E00-05015- 733 Nansa de disposició vertical de secció de cinta i amb quatre lòbuls. La pasta és de color taronja i presenta partícules de desgreixant de quars i de mica.

• **UE 05016**

E00- 05016-823 Meitat d'una possible fitxa. El diàmetre de la peça és de 5'8 cm. La superfície exterior té unes línies incises.

E00- 05016-824 Nansa de disposició vertical amb 3 lòbuls. La pasta és de cocció oxidant d'un color taronja intens.

E00-05016-833 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. Presenta restes d'engalba de color beix.

• **UE 05017**

E00-05017-910 Fitxa de ceràmica ibèrica de cocció mixta. Té un diàmetre de 2,9 cm i un gruix de 6 mm.

E00-05017-911 Fitxa de ceràmica ibèrica a torn taronja. Té un diàmetre de 2,5 cm i un gruix de 7 mm.

E00-05017-912 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn. La vora sembla d'un gran recipient i és convexa amb el llavi molt arrodonit i pràcticament enganxada al coll. Ens fa pensar amb una peça de forma globular. La pasta és de color beix.

E00-05017-913/915-917 Vora còncova de ceràmica ibèrica a torn taronja amb el llavi arrodonit. La pasta és de cocció mixta i presenta un desgreixant de quars i de mica.

E00-05017-916 Fragment de vora exvasada amb el llavi estirat i arrodonit de ceràmica a torn taronja. De parets molt fines d'entre 3 i 4 mm de gruix.

E00-05017-920 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. La vora és exvasada amb el llavi estirat i pla (incomplert). La cara exterior sota el llavi presenta una decoració pictòrica de color vinós.

▪ **UE 05018**

E00-05018-1029 Fragment de vora de ceràmica ibèrica. La vora és convexa i el llavi arrodonit. La pasta és de color vermellova però tota la superfície és negra.

E00-05018-1030 Fragment de bol de ceràmica ibèrica a torn grisa. Té un diàmetre de 13,5 cm. La pasta presenta nombroses partícules de desgreixant de quars i de mica.

E00-05018-1031 Fragment d'un fons còncav de ceràmica ibèrica a torn. La superfície exterior de la peça és de color marró i la pasta interior és taronja.

E00-05018-1032 Fitxa de ceràmica ibèrica a torn taronja. Té un diàmetre de 2,4 cm i un gruix de 6,5 mm.

E00-05018-1033 Fitxa de ceràmica ibèrica a torn taronja. Té un diàmetre de 2,1 cm i un gruix de 3 mm.

▪ **UE 05021**

E00-05021-1111 Arrenc de nansa d'una ceràmica a torn taronja. És una nansa de disposició vertical de secció de cinta amb acanaladura. La cuita de la pasta és mixta i la part interior de la peça és de color gris.

▪ **UE 05022**

E00-05022-1166 Possible fragment de vora de kalathos. La pasta és de color taronja i l'interior presenta algunes àrees de color gris.

E00-05022-1167 Arrenc de nansa de ceràmica ibèrica a torn. La nansa és de secció de cinta. La pasta és de sandvitx amb les cares exteriors taronges i la part interior gris.

E00-05022-1168 Nansa de ceràmica ibèrica a torn grisa de petites dimensions. De disposició vertical i de secció de cinta.

E00-05022-1169 Vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. La vora és arrodonida i la pasta presenta petites partícules de quars i mica.

▪ **UE 05023**

E00-05023-1228 Possible fragment de broc de ceràmica ibèrica a torn grisa. (just tenim la part de contacte de la peça i el forat d'obertura del broc).

E00-05023-1228 Fragment d'un fons còncav de ceràmica ibèrica a torn. La pasta és de color gris i presenta desgrent de mica.

E00-05023-1235 Fragment de broc de ceràmica ibèrica a torn taronja (just tenim la part de contacte de la peça i el forat d'obertura del broc). La pasta presenta desgrent de mica.

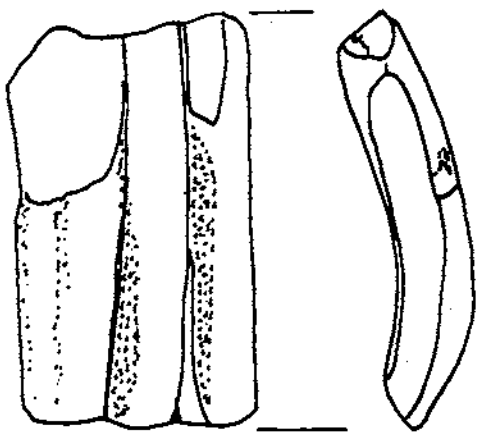
E00-0523-1236 Fitxa de ceràmica ibèrica a torn taronja. Presenta un diàmetre de 3,4 cm i un gruix de 6 mm. La meitat de la fitxa presenta un elevat desgast.

E00-05023-1237/1238-1239-1240 Fragments de ceràmica a torn taronja. S'hi observa pintura de color roig. La decoració presenta una línia horitzontal i bandes que formen semicercles concèntrics (1237).

E00-0523-1243 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a torn taronja. La vora és còncava amb el llavi molt prim. El gruix de les parets de la peça oscil·la entre 2 i 3 mm. A la cara exterior de la peça, sota el llavi, hi ha una línia incisa que marca i decora la vora. A les seves parets hi ha unes bandes de color gris que s'evidencien tant a l'interior com a l'exterior (resultat del procés d'elaboració de la peça).

E00-0523-1244 Fragment de fons umbilicat de ceràmica ibèrica. La pasta és de color marró avinat i té unes bandes que semblen de pintura de color granatós.

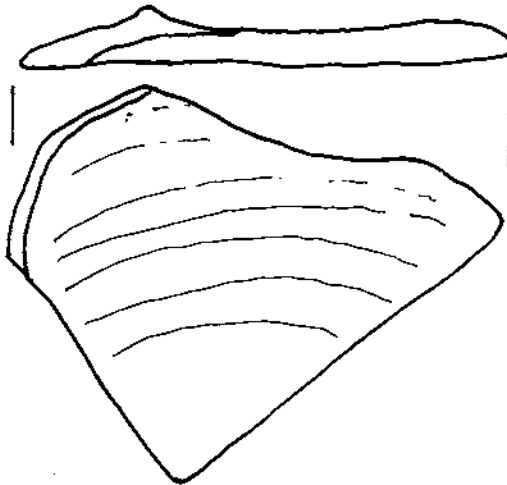
E00-05016-424

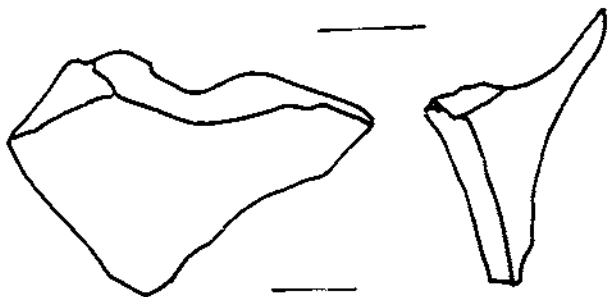
E00-05010-183

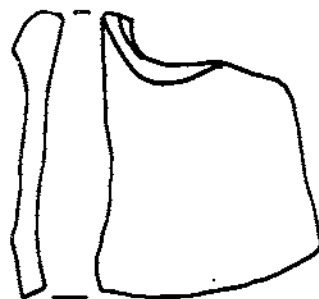
E00-05017-919

E00-05012-1248

E00-05013-1235

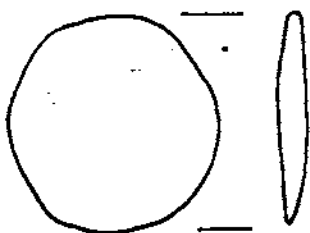
E00-05022-1228

E00-05012-315

E00-05012-314

E00-05012-212

E00-05012-316

E00-05012-205

E00-05010-190

E00-05010-192

E00-05010-179

E00-05010-191

E00-05016-553

E00-05017-912

E00-05017-917

E00-05017-916

E00-05017-916

E00-05017-918

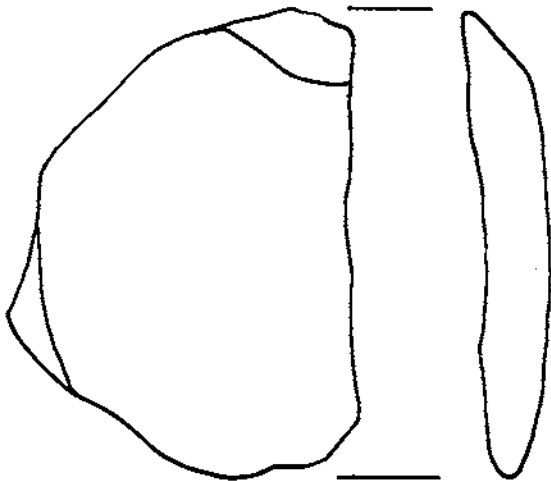
E00-05017-920

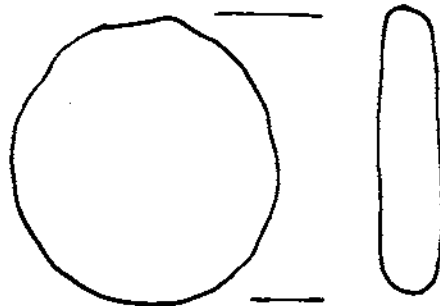
E00-05017-915

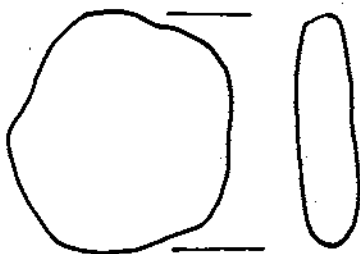
E00-05017-915

E00-05016-913

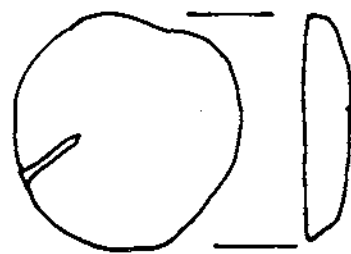
E00-05010-195

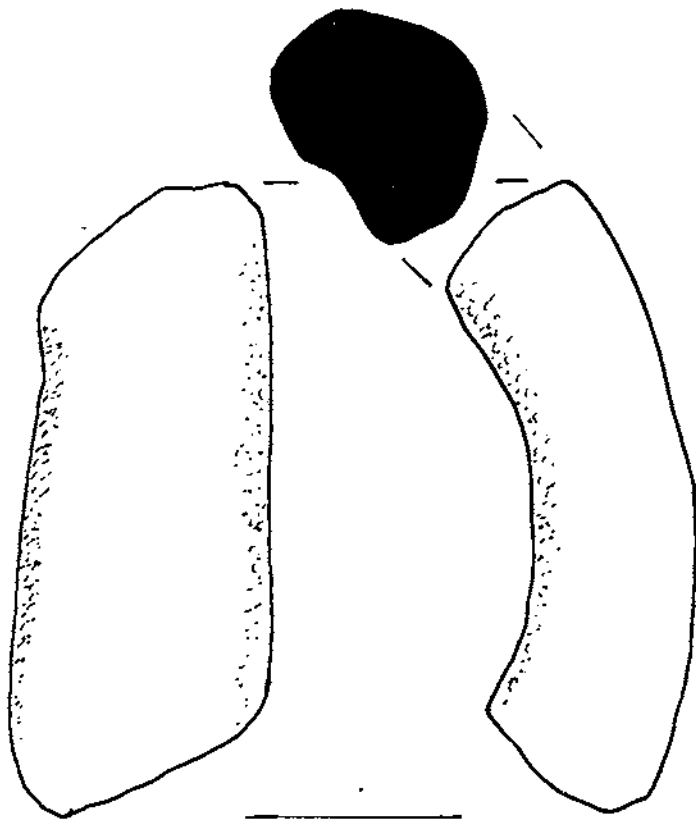
E00-05017-910

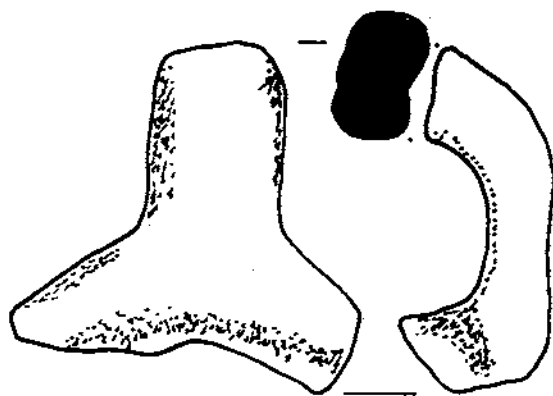
E00-05017-911

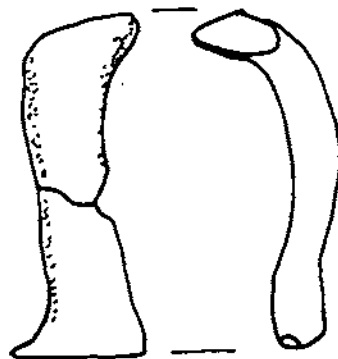
E00-05012-913

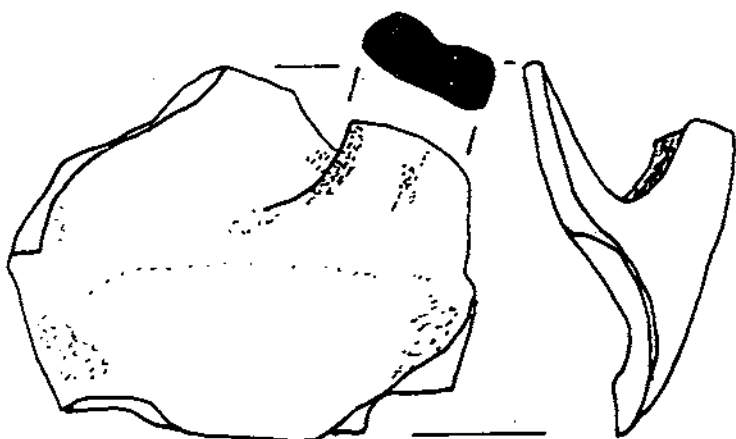
E00-05003-4.

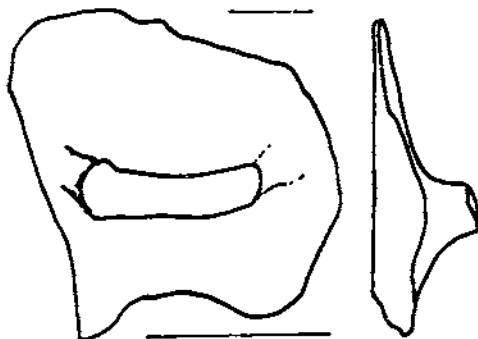
E00-05008-4.

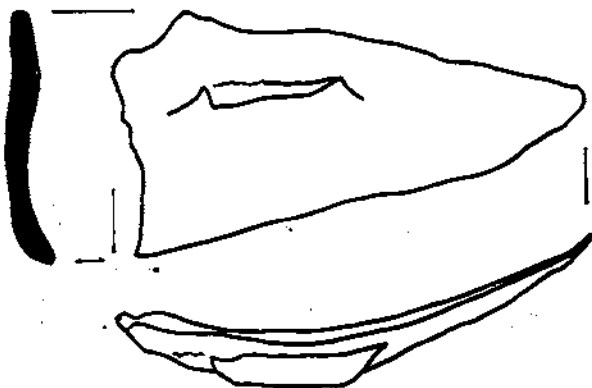
E00-05022-1163

E00-05008-5

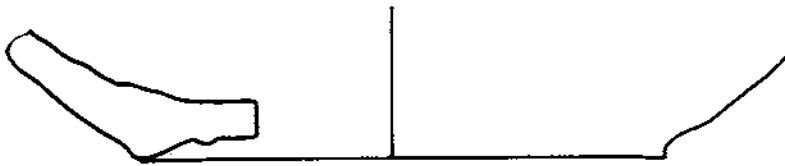
E00-05022-1167

E00-05012-244

E00-05012-210

E00-05009-1

E00-05022-1166

E00-05002-303

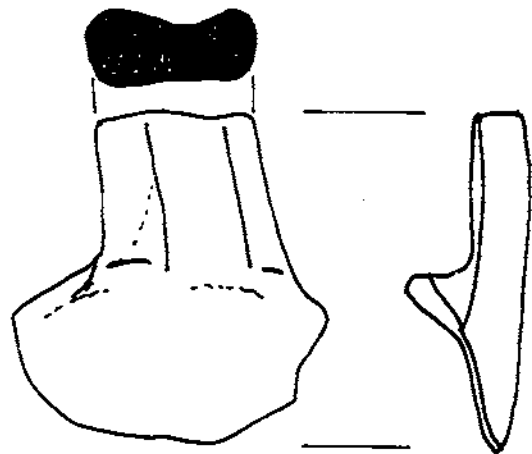
E00-05012-304

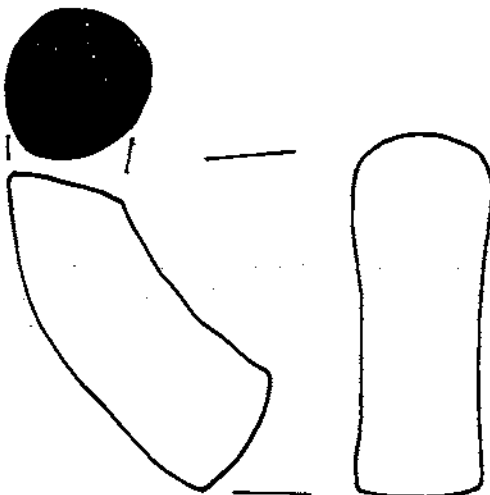
E00-05012-302

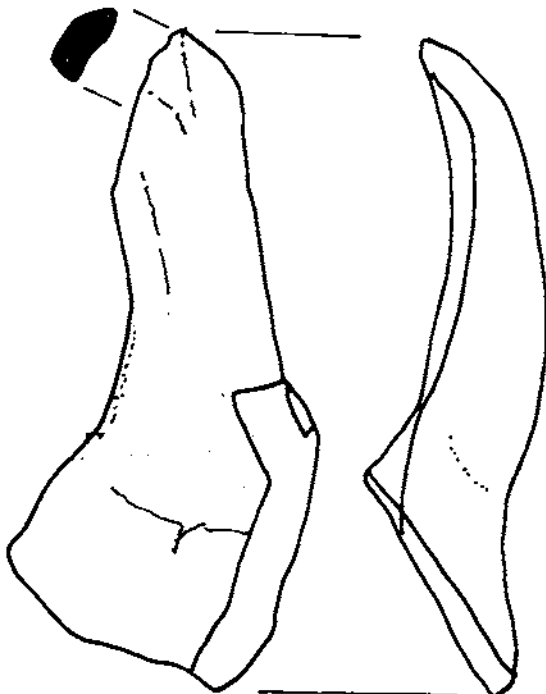
E00-05012-307

E00-05012-308

E00-05012-306

E00-05012-309

E00-05012-1210

E00-05017-1005

E00-05019-1096

E00-05021-1150

E00-05002-1540

E00-05003-1542

E00-05022-1209

E00-05024-1147

E00-05023-1341

E00-05023-1343

E00-05018-1097

E00-05023-1339

E00-05017-1005

E00-05003-154

E00-05010-144

E00-05012-1210

E00-05013-1096

E00-05013-1340

E00-05013-1539

E00-05014-1097

E00-05013-1342

E00-05013-1343

E00-05013-1344

E00-05014-925

E00-05015-1029

E00-05002-1265

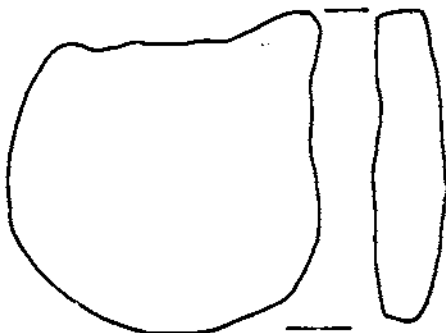
E00-05013-1343

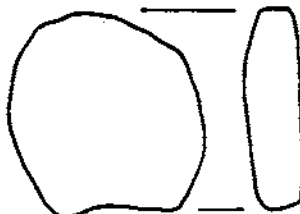
E00-05011-291

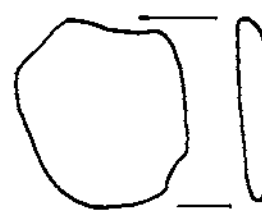
E00-05011-290

E00-1093

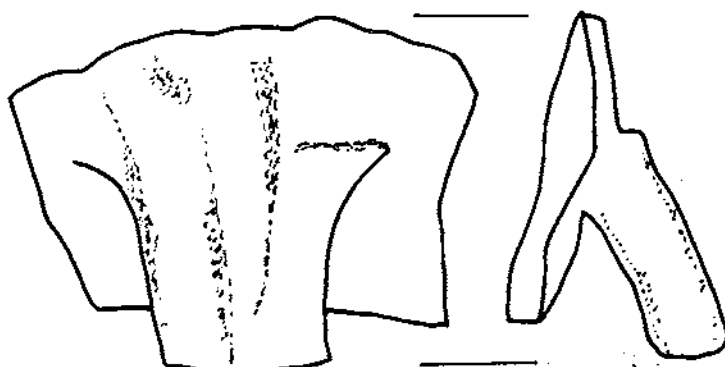
E00-05015-1032

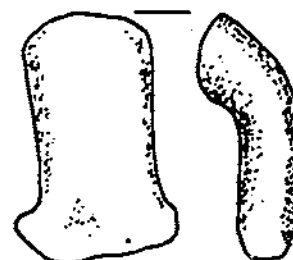
E00-05018-1033

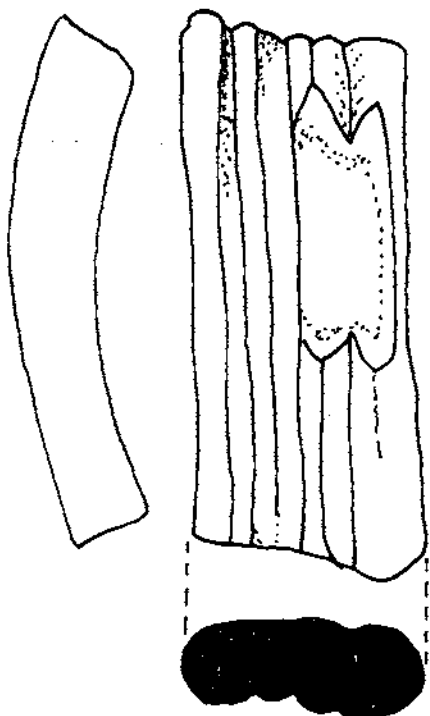
E00-05012-506

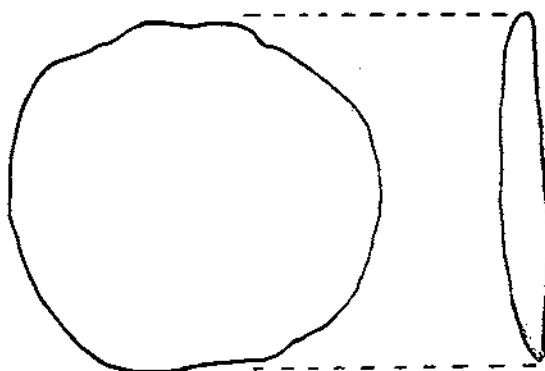
E00-05021-AAAA

E00-05016-926

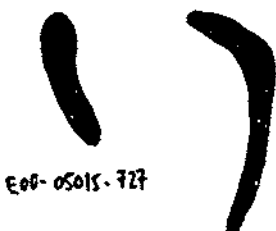
E00-05015-733

E00-05015-723

E00-05015-725

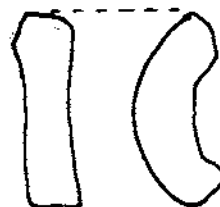
E00-05015-727

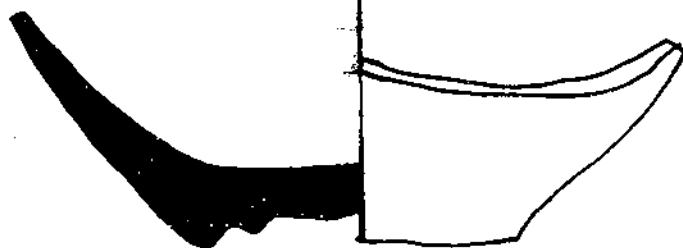
E00-05015-724

E00-05015-726

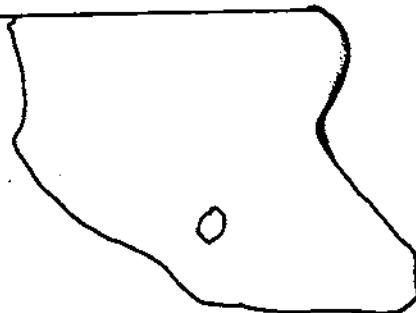
E00-05015-732

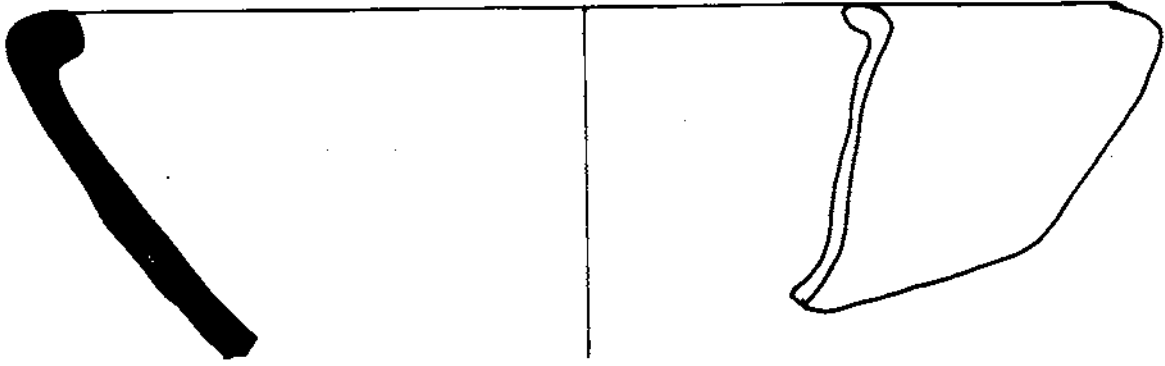

E00-05015-730

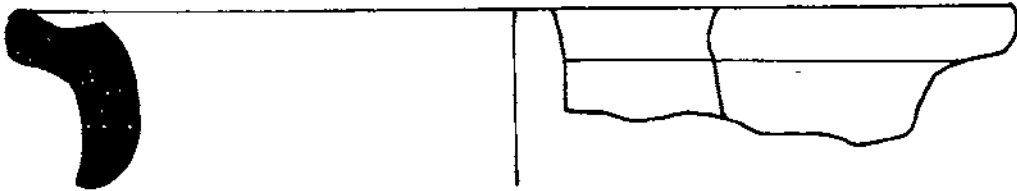

E00-05015-729

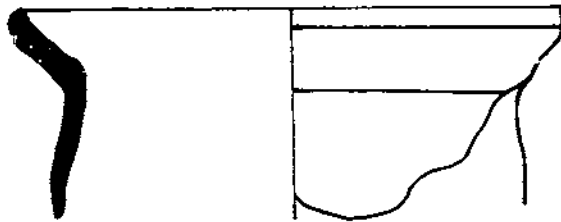

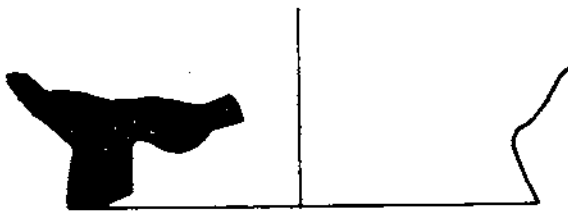
E00-05018-1030

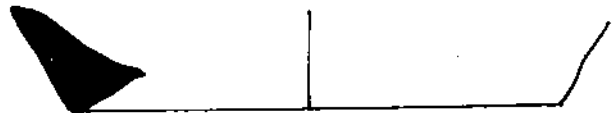
E00-05009-154

E00-05018-1234

E00-05023-1231

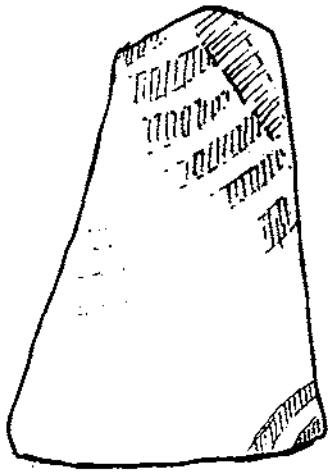

E00-05019-1031

E00-05008-2

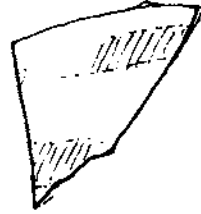

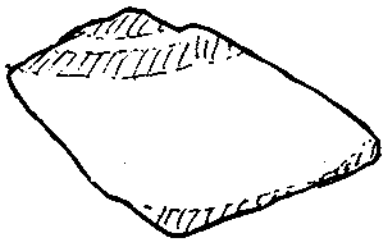
E00-05013-1237

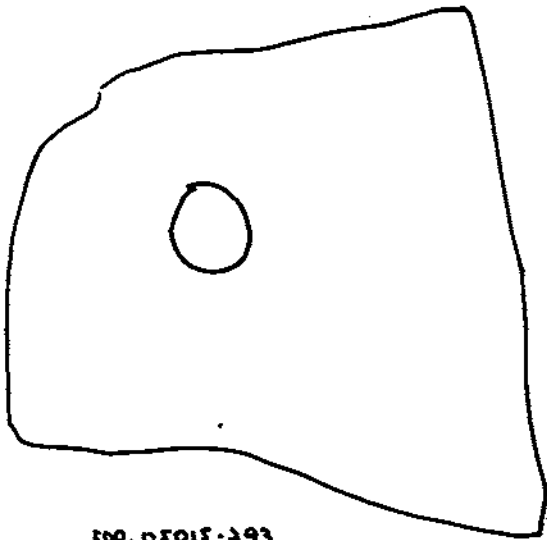
E00-05013-1238

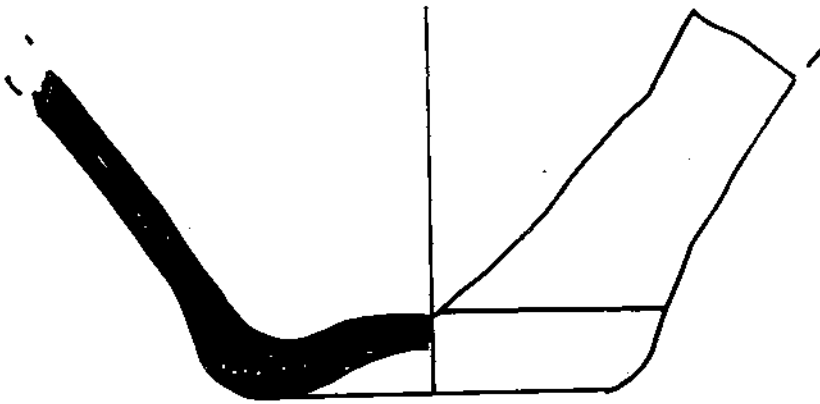
E00-05013-1239

E00-05013-1244

100.05015-393

100.09030-1821

3.3.3.- LA CERÀMICA IBÈRICA A MÀ:

a) Anàlisi general:

Com és habitual en el jaciment de l'Esquerda, la ceràmica a mà és molt escassa. Tan sols s'hi han localitzat 87 fragments, que representen un 4,4 % del material arqueològic. L'índex de fragmentació també és molt gran, de manera que 59 fragments corresponen a material informe.

Per formes, la tipologia és la següent:

Formes	Quantitat
Gresol de ceràmica molt gruixuda	2 fragments
Pondus	8 fragments
Vores	15
Bases	2
Decoració	2
Informes	59

D'aquest material se'n poden destacar dues peces: en primer lloc el gresol o plat de ceràmica (núm E00-05016-818). Es tracta d'una forma oberta, de pasta molt grollera, amb molt de desgreixant de quars. Les seves parets són molt gruixudes. El color de la pasta és taronja, no vermellós, i no presenta cap mena d'acabat en superfície. És una peça nova en el conjunt tipològic de l'Esquerda.

Fig. 25.- Peça E00-05016-818

La segona peça a destacar és un pondus, molt fragmentat. És una peça de coccio deficient, en un estat de conservació molt dolent. Tanmateix és suficient per documentar l'existència d'activitat tèxtil associada a ambients domèstics, en aquests nivells de la casa 3.

b) Descripció del material:

Realitzat per Oriol Amblàs, Marta Barniol i Maria Ocañaç

Pel que fa a la ceràmica ibèrica a mà, observem que en la seva major part corresponen a fragments de vores. La cuita de les pastes es reparteix gairebé

en la mateixa proporció entre la cuita oxidant i la cuita reductora. Els acabats de les superfícies són majoritàriament brunyits, en una ocasió trobem un espatulat i un amb decoració pentinada.

E00-05012-506 Fragment de ceràmica ibèrica a mà, informe però que presenta la superfície pentinada. La cuita és oxidant, amb una coloració marró-vermellós i presenta partícules de mica com a desgreixant.

E00-05017-1005 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi arrodonit. La pasta és oxidada però presenta la superfície molt ennegrida i brunyida.

E00-05018-1096 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és recta amb el llavi arrodonit. La pasta és de cuita reductora. La superfície interior està completament cremada.

E00-05018-1097 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi arrodonit. La pasta és de cuita reductora.

E00-05021-1149 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi pla però engruixit. La superfície és brunyida. La pasta és de color vermell i negre segurament a causa del foc. Presenta petits fragments de desgreixant de quars i mica.

E00-05021-1150 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi pla i engruixit. La superfície és espatulada. La pasta és de color negre amb partícules de desgreixant de quars i mica.

E00-05022-1209 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi arrodonit. La pasta és de color negre amb partícules de quars i mica. La superfície és força brunyida. Les parets són molt fines.

E00-05022-1210 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi pla. La pasta conté nombroses partícules de desgreixant. La cuita és oxidant.

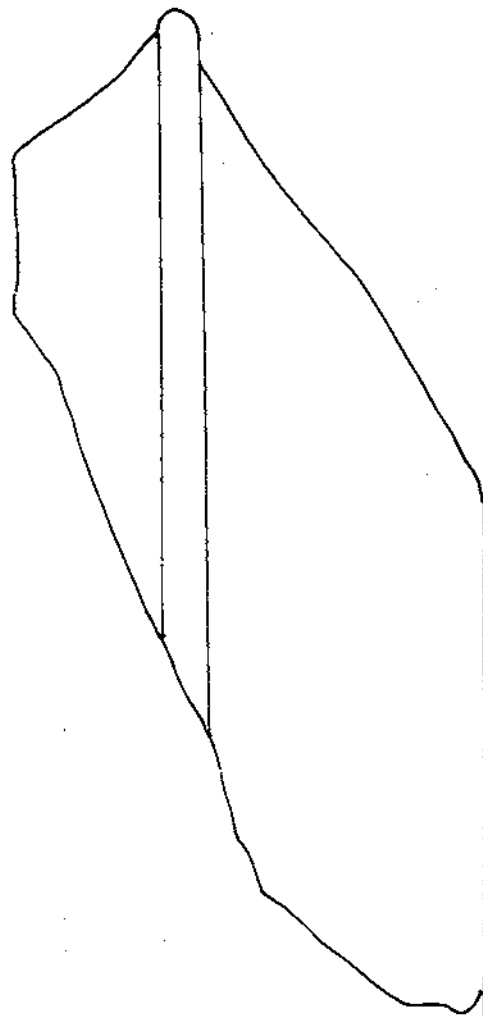
E00-05023-1339 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi arrodonit. La cuita és reductora. Potser es tracta d'un plat o una safata.

E00-05023-1340 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi pla i una mica engruixit. La pasta és de color negre amb partícules de quars i mica. La superfície és força brunyida.

E00-05023-1341 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi pla i una mica engruixit. La pasta és de color vermellós amb la superfície negra a causa de la seva exposició al foc. La superfície és brunyida amb nombroses partícules visibles de desgreixant de quars i mica.

E00-05023-1342 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi pla. La pasta conté nombroses partícules de desgreixant. La cuita és oxidant amb la superfície negra.

E00-05023-1343 Fragment de vora de ceràmica ibèrica a mà. La vora és exvasada amb el llavi arrodonit. La cuita és reductora

118-05016-818

1.3.4.- LA FAUNA:

La fauna representa un 11 % del total de material aparegut a la casa 3. El material identificat són restes fragmentades, majoritàriament d'ovicàprids i porc, la majoria semblen correspondre a restes de menjar, i es troben sobretot al sector sud de l'habitació ran de paret. Destaca la presència d'una resta de microfauna, que fàcilment pot associar-se a ambients domèstics, i d'un fragment amb marques de descarnació².

1.3.5.- ELS METALLS:

Se n'han localitzat 15 fragments, que representen un 0,77% del material localitzat. D'aquest material, la majoria són escòries o fragments informes.

Descripció del material metàl·lic:

Per Oriol Amblàs

El conjunt del material metàl·lic localitzat al jaciment ibèric de l'Esquerda l'Agost de 2000 i 2001, està format per un grup d'objectes de difícil classificació: plaquetes, fragments informes i escòries tots ells de ferro. En total s'han recollit 8 peces, que si comparem en anteriors campanyes, representa un tan per cent molt baix respecte el total de peces inventariades.

Descrivim les peces més interessants:

E00-05012-292. Fragment d'objecte. Plaqueta de ferro de 7,2 cm de llarg i 1 cm d'amplada. Presenta un gruix desigual de 0,3 cm. Inclassificable.

E00-05012-293. Fragment d'objecte. Plaqueta de ferro de 3,3 cm de llarg i 1,3 cm d'amplada. Presenta un gruix de 0,1 cm. Lleugerament corba. Inclassificable.

E00-05012-294. Fragment de peça de ferro. De 3 cm de llarg, 2 cm d'amplada i un gruix de 1 cm. Informa.

E00-05012-295. Fragment de peça de ferro. De forma rectangular i prima. Presenta una longitud de 3 cm i una amplada de 0,2 cm. Amb un gruix de 1 cm. Informa.

² L'estudi definitiu de la fauna de la casa 3 es farà quan estiguin exhaurits tots els nivells arqueològics de l'estructura

E00-05012-295bis. Escòria de metall. Força pesant i de color gris brillant. Les seves mides són: 4,8x2,4x2,2 cm.

E00-08017-1020 Escòria de ferro. Força pesant per les seves dimensions reduïdes. Les seves mides són: 2,2x3,5x2 cm.

E01-05036-98 Plaqueta de Bronze de 3,8x1,9x0,2 cm

E01-05036-16 tatxó de bronze de 1x1x0,4cm

E01-05036- Clau de ferro de 2,5x1x0,5 cm
coord.12

1.3.6.- EI MATERIAL LÍTIC:

S'han individualitzat 5 fragments de material lític. Quatre d'elles, simplement són pedres singulars, que cal estudiar geològicament. En canvi, la restant, mereixen una consideració especial:

E01-05036-5: Peça localitzada ran de paret, que sembla modelada expressament. Podria tractar-se de part d'una escultura molt deteriorada.

1.3.7.- EL MATERIAL DE CONSTRUCCIÓ:

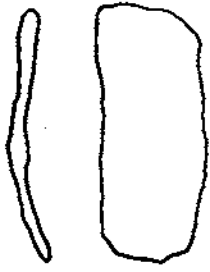
Cal dir que el material de construcció identificat a la casa 3 correspon íntegrament als nivells arqueològics del marge del camp, i que per això es tracta de material barrejat.

Entre aquest, cal destacar però la presència d'alguns fragments de tègula romana, material força escàs al jaciment, que cal relacionar amb la ceràmica comuna i la terra sigil.lata que apareixen en els mateixos nivells. Aquest material també es troba associat als nivells de les sitges, per la qual cosa no cal descartar que es tracti de material tardorromà.

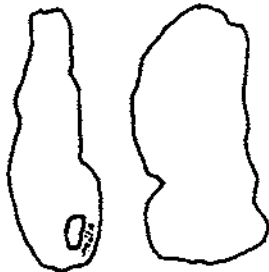
1.3.8.- LA RESTA DE MATERIAL:

La resta de material arqueològic identificat, correspon sens dubte a material fora de context, degut a la remoció de terres. Hi destaquen la presència de ceràmiques medievals, vidrades modernes, vidres i altre material contemporani. Aquest representa en conjunt un 10 % del total del material recuperat.

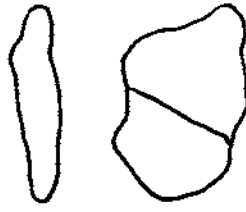

E00-05012-293

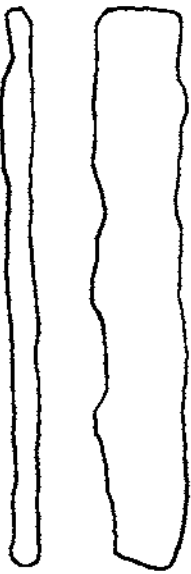
E00-05012-294

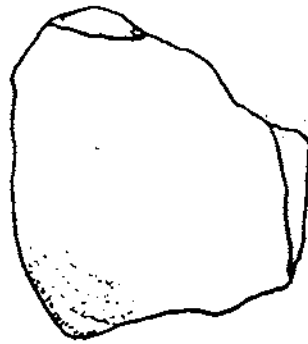
E00-05011-298

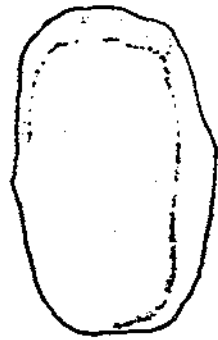
E00-05012-295

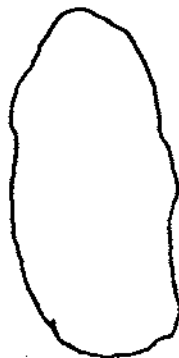
E00-05012-292

E00-05012-295 bis

E00-05017-1020

E00-05013-714

1.4.- PLANIMETRIA DE LA CASA 3.

1.4.1.- Planta general de l'Esquerda, amb les estructures excavades.

1.4.2.- La casa 3. Estructures

1.4.3.- Casa 3-A. Espai excavable.

1.4.4.- Casa 3-A Dispersió de material

1.4.5.- Casa 3-B Dispersió de material

1.4.6.- Casa 3 .- Secció longitudinal

1.4.7.- Casa 3.- Secció sagital

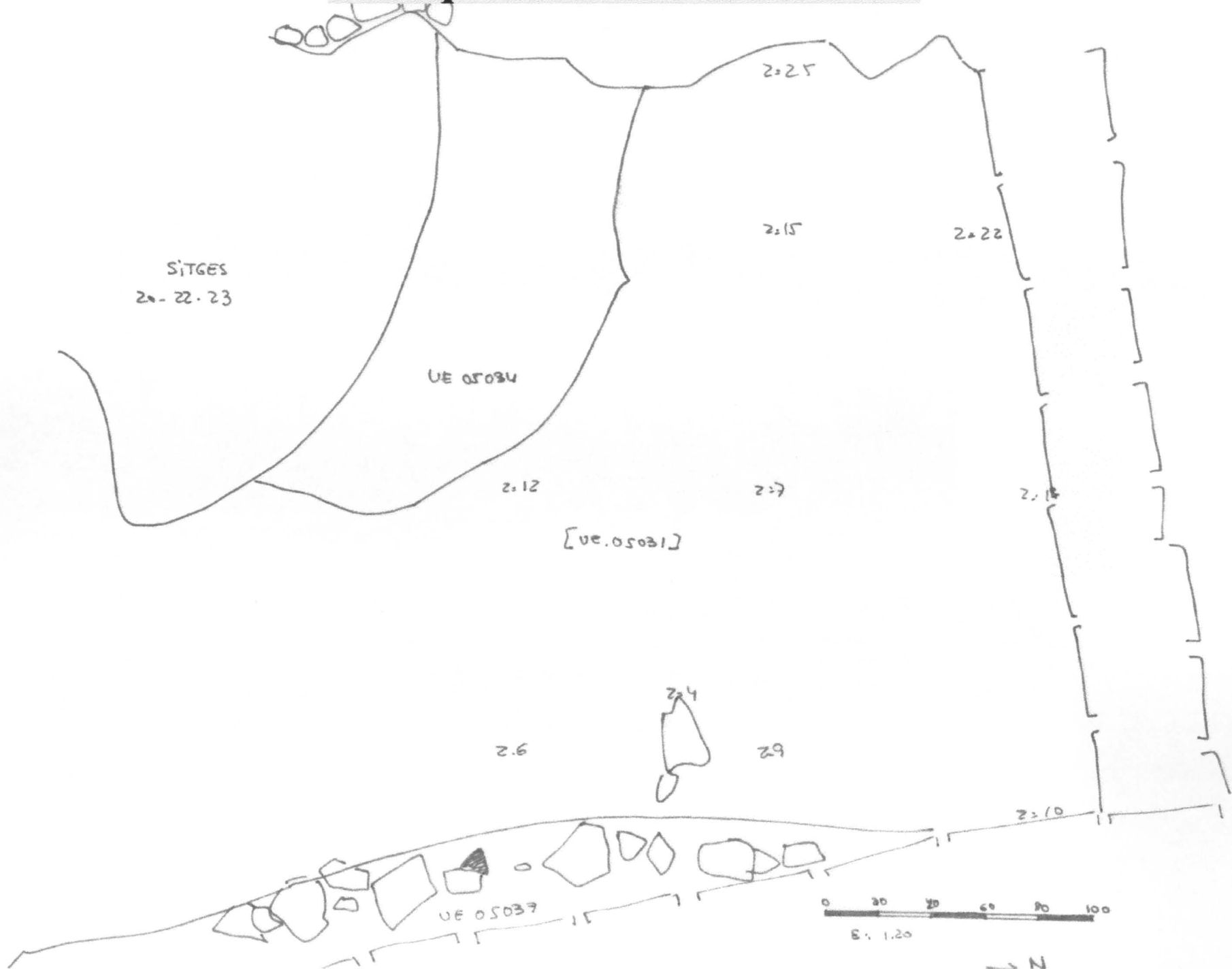

Casa 3

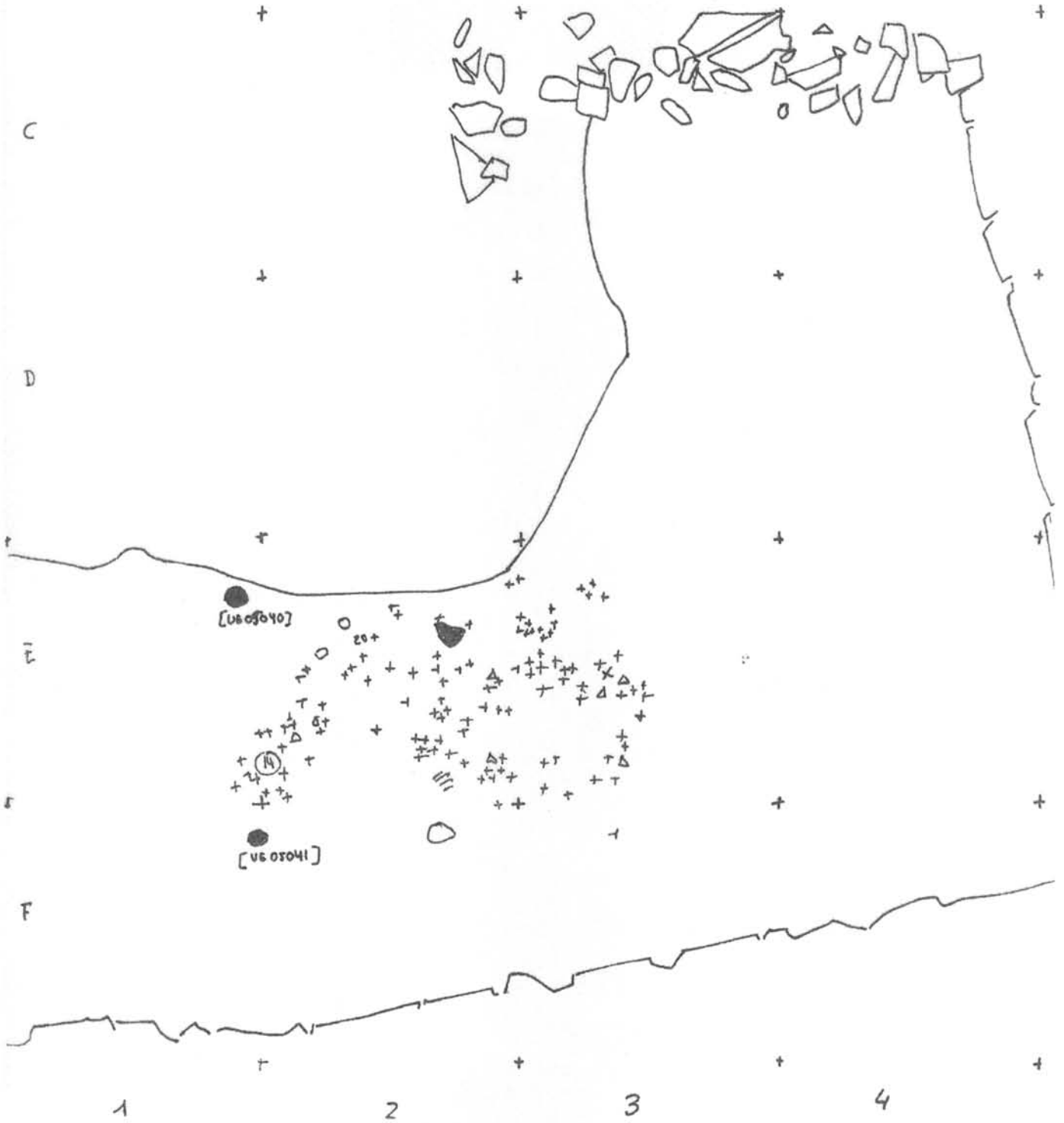

L'Esquerda- 2001. Casa 3A

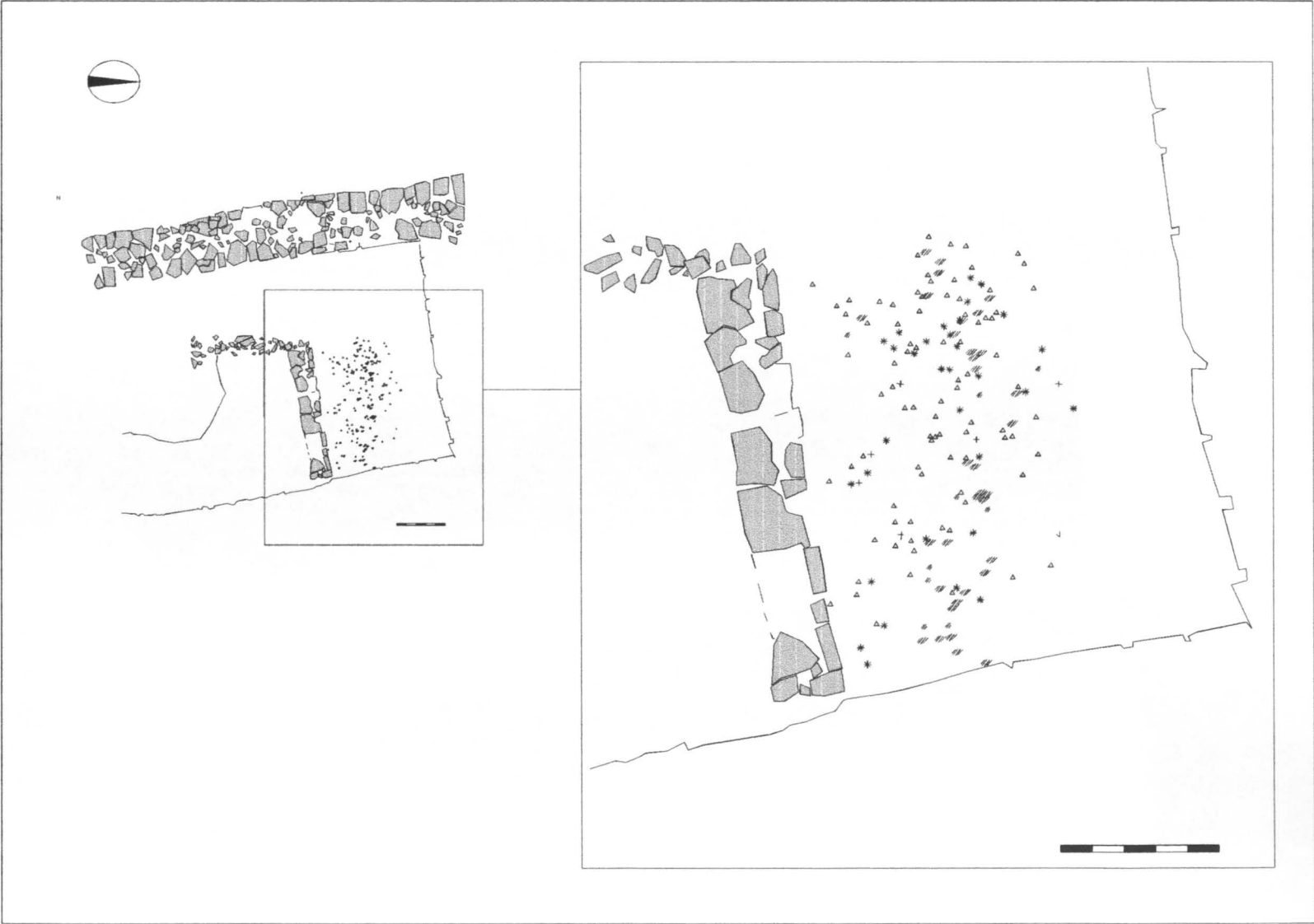
B

L'Esquerda. Casa 3-A. UE- 09042

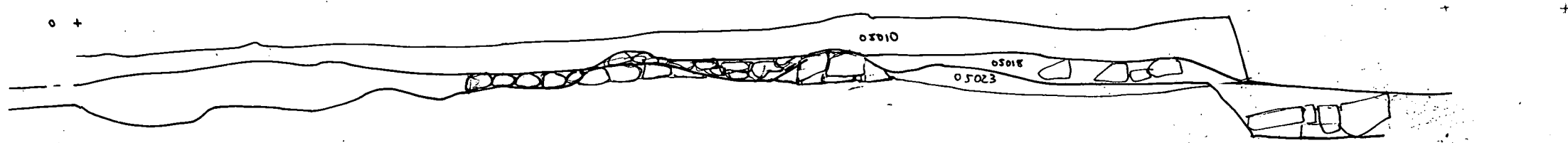
'Esquerda: casa 3-A: ue 05036 Dispersió de material

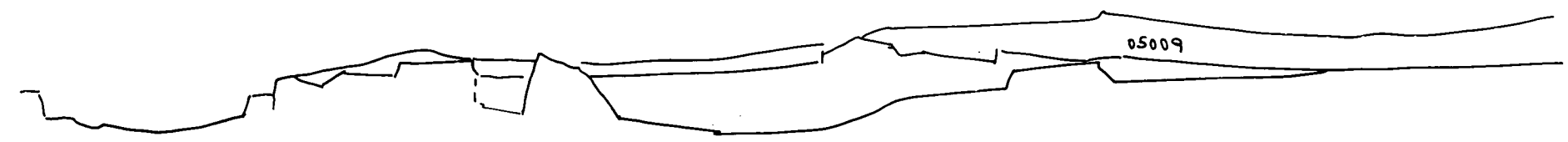

+ 100 + 4 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8

- 100 - 9 + 7 + 10 + 11 + 12 + 13 + 14

L'ESQUERDA. 2000/2001
 SECCIÓ LONGITUDINAL S-N
 QUADRE B.C
 E. 1:20

+ 100

T

+

A

+

B

T

C

+

D

+

E

+

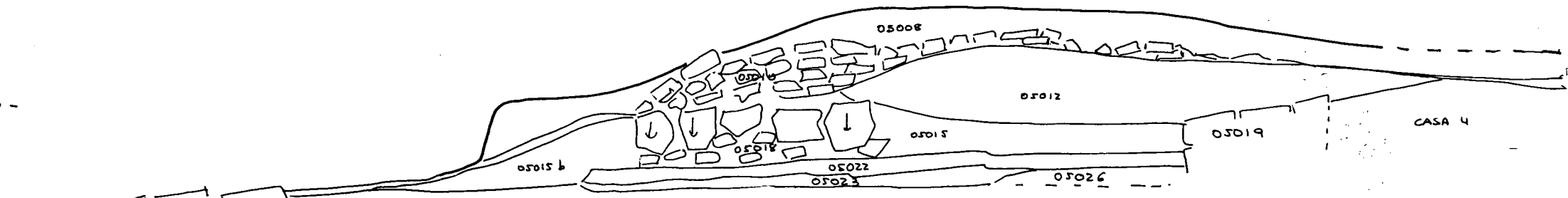
F

+

G

0

- 100

1' ESQUERDA - 2000
 CASA 3
 SECÇÃO SAGITAL CASA 3 / QUADRE 5/6
 ESCALA 1:200

1.5.- LA CASA 3: RESULTATS

Les excavacions realitzades fins a la campanya de 2001 a la casa 3, permeten interpretar aquest àmbit de la següent manera.

- Es tracta d'uns espais que s'assenten damunt les estructures amortitzades anteriors, corresponents a la fortalesa del període ibèric ple. De l'antiga estructura n'aprofiten alguns murs, concretament el mur est i, probablement, el mur oest.
- L'espai excavat es divideix en dues habitacions, que s'han anomenat casa 3-A al sud, 3B al nord. No s'ha trobat la comunicació entre aquestes dues cambres; ara bé, cal tenir en compte que per la part oest, el tancament estava totalment destruït, i per tant es pot aventurar una comunicació per aquesta zona. També és possible que les habitacions fossin independents, i que totes dues donessin a la part superior del carrer, en uns nivells que no s'han trobat, destruïts pels treballs de llaura del camp. Les dues habitacions es troben separades per un muret transversal est-oest, molt feble, que es va construir en aquesta etapa.
- La casa 3-A ha posat al descobert un sòl d'habitació, amb material esclafat in situ, i els enderrocs corresponents. L'habitació constava d'una llar de ceràmica central (molt feta malbé), de forma rectangular, potser coberta per una estructura feble, si tenim en compte els dos forats de pal (i un possible tercer, molt mal conservat). El material, esclafat in situ, consta de ceràmica a torn i a mà; sobretot gerres i bols. També hi ha restes de fauna, que sembla que corresponen a restes alimentàries. El material d'importació, tot i que escàs, és molt significatiu: S'hi troba ceràmica campaniana A tardana i ceràmica campaniana B, que permeten datar aquest nivell durant el segle I a.C. Aquesta datació també es pot ratificar per la presència de fragments d'àmfora greco-itàlica i itàlica, dels tipus Dressel 1-A i 1B, que permeten confirmar aquesta datació.
- Els nivells excavats de la casa 3B, per bé que molt més trencats, semblen respondre a una cronologia similar. Aquí s'hi ha localitzat fragments d'una preparació de paviment, amb restes de material de reompliment. El material d'importació també correspon a ceràmiques del tipus campaniana A i B.
- Per tant, es confirmen en aquesta zona els nivells in situ corresponents al període ibèric recent, posteriors a la destrucció del carrer ibèric i de la fortificació del segle V a.C. És la primera vegada doncs que s'identifiquen estructures corresponents a aquest període. Si bé en molts punts de l'assentament es troba material d'aquesta època, sempre s'havia trobat fins ara afectat pels camps de conreu.

- Una altra informació que queda clara és la funció d'aquests espais, que és clarament domèstica: ho testimonia la llar central i la tipologia de material identificat, i també la naturalesa de l'estratigrafia. Aquest fet és molt important ja que suposa un canvi en la utilització de l'espai respecte a la fase precedent del jaciment. En el període ibèric ple, aquests espais estaven destinats a tallers, que prestaven assistència al poblat i a la fortificació. La presència d'àmbits domèstics al damunt, i a més, reaprofitant estructures anteriors, fa pensar que el poblat del segle II-I tenia molta menys entitat que l'oppidum d'èpoques anteriors, fet que s'explicaria per la violenta destrucció prou ben documentada a finals del segle III inicis de II a.C., i pel propi procés de romanització.
- A començaments de l'Edat Mitjana, aquest espai formaria part del camp de sitges documentat a l'Esquerda. Els nivells de la casa 3 A es troben tallats a la part sud-oest per dues sitges medievals, que es van deixar per excavar.
- Vers el segle XVII, la remodelació de l'espai com a camps de conreu va destruir els nivells superiors, probablement pertanyents al poblat medieval. Es va intentar un arrasament d'aquesta zona per tal d'intentar aconseguir unir els dos camps de conreu que forma l'àrea ibèrica de l'Esquerda. Segons sembla, això va ser impossible, i es va procedir a crear el marge que va protegir les estructures que avui coneixem. Per damunt d'aquestes, una acumulació paulatina de rocs i terra van configurar el marge entre els dos camps.

2. L'ARMORUM 3

2.1 DESCRIPCIÓ DE LES ESTRUCTURES:

L'Armorum 3 és una estructura de 5 X 2,5 metres situada al redós de la torre massissa num 2, amb la que forma una sola unitat. Es tracta d'un espai rectangular, que limita al nord amb la torre abans esmenada, al sud amb el carrer, a l'est, amb un espai similar, anomenat armorum 4, encara per excavar, i a l'oest amb el carrer. Com en tota la fortificació, les seves parets són en pedra seca. Les parets laterals es troben trenades amb la fortificació i formen part del cos inicial de la muralla. En canvi, el mur que tanca la cambra s'entrega a l'estructura anterior. Precisament en aquest mur s'hi trobava l'accés, una obertura d'uns 2 metres a la part oest.

Fig. 26.- L'armorum 3. Planta inicial (Digitalització: Oriol Amblàs)

Com s'ha vist pel procés d'excavació, aquesta estructura va ser destruïda, terraplenada i remodelada posteriorment. D'aquesta darrera etapa se'n conserva un sobreaixecament del mur est, i un nou accés, però no els nivells arqueològics corresponents. Quan es va localitzar l'estructura era tan sols un nivell de pedres molt semblant al de les torres. Tan sols algunes pedres

en arrengrerades, i l'evident paral·lelisme amb les estructures a l'altra banda del carrer, van permetre diferenciar-hi aquesta estructura diferenciada .

2.2.- L'ESTUDI ESTRATIGRÀFIC DE L'ARMORUM 3

UE: 05009

Definició: Nivell superficial, terra orgànica.

Cotes: z= -5 /-31
z'= -9/-34

Descripció : Nivell de terra superficial, amb herbes. El nivell originari de terra de camp havia estat extreta l'any 1989, quan es van intentar delimitar en superfície les estructures de la fortalesa.

Material: Escàs i barrejat.

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Cer. Com. Romana	14	51,85
Mat. Contemporani	1	3,7
Fauna	2	7,4
Mat. Constr.	4	14,2
Cer. Torn	6	22
Total	27	100

Fig. 27.- L'armorium 3 a l'inici de la ue 05011.- Es pot veure al fons el rebliment de pedres i a primer terme, el nivell de cremat

UE: 05011

Definició: Rebliment de l'armorum. Pedres irregulars llançades. A la part est d'endevina un potent nivell de cremat

Cotes: z= -9 /-34
z'= -38/ -42

Descripció : Amortització de l'estructura posterior a la seva destrucció.

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Ferro	1	4,5
Mat. Constr	1	4,5
Fauna	2	9,1
Cer. a torn	18	81,81
Total	22	100

UE: 05013

Definició: Enderroc cremat a l'oest de l'armorum.

Cotes: z= - 38
z'= -45/-47

fig. 28.- El cantó oest de l'armorum i els seus nivells d'esfondrament

Descripció : Nivell de cremat a l'est de l'armorum. Aquest nivell s'ha demostrat que és el mateix fins a la base de l'estructura. La divisió en diferents unitats és deguda a la irregularitat cromàtica de l'estrat, produïda pel nivell d'incendi i la seva destrucció. El nivell conté agrupacions de pedres, carbons, terra cremada i tovot, situat de manera molt irregular. Sovint sembla que es tracti de nivells diferents, i que s'arribin a endevinar possibles estructures, sense que es pugui veure cap resultat.

Material: Base de gerra molt gran. Fons umbilicat, caiguda del revés, cosa que fa pensar que s'ha abocat des d'un indret elevat.

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Ferro	1	2,63
Lític	1	2,63
Cer. Mà	3	7,89
Cer. a torn	27	71
Cer. Vidrada	29	24,5
Total	38	100

Fig. 29.- Gerra de fons umbilicat caiguda entre els enderroc de l'armorum.

UE: 05024 i 05026

Definició: Possible estructura de fornal enderrocada,

Cotes: z=-36/-41 /

z'=-45 /-48

Descripció : Pedres ben posades fent un semicercle ran de la paret nord del mur. No és clara la seva interpretació

Material: Un sol fragment de fauna.

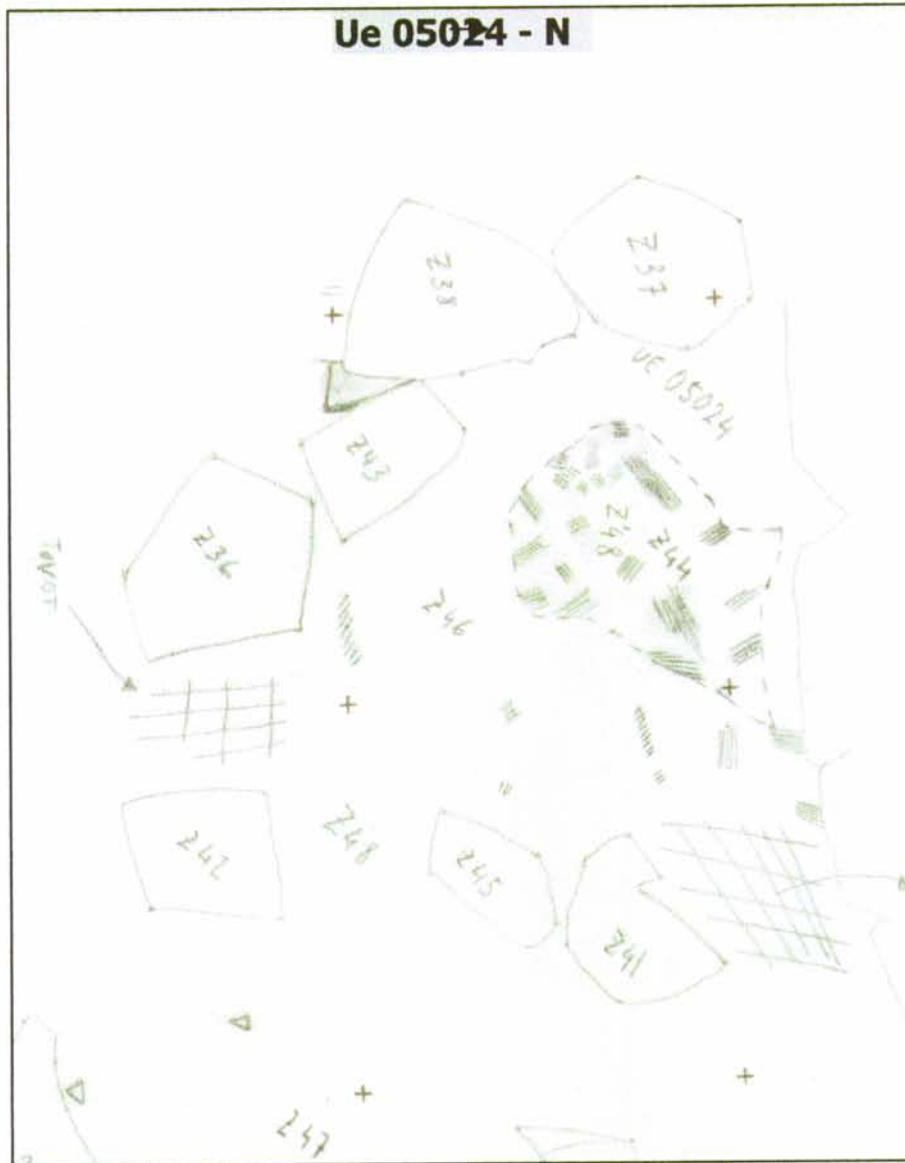

Fig. 30.- Armorum 3; estructura enderrocada, que semblava una possible fornal, sense que s'hagi pogut demostrar

UE: 05014

Definició: Nivell de pedres planes

Cotes: z= -38
z'= -48

Descripció : pedres planes barrejades amb l'enderroc de tovots i cendres

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Fauna	2	50
Mat Construcció	2	50
Total	4	100

UE: 05025

Definició: Terra negra cremada, amb carbons molt petits

Cotes: z= -35 /-47
z'= -50/ -58

Descripció : Terra amb petites ceràmiques, possiblement tàpia caiguda.

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Àmfora	3	16
Gran recipients	1	5,25
Fauna	8	42
Cer. a torn	5	25
Total	19	100

UE: 05032

Definició: Nivell de destrucció

Cotes: z=-42 /-53

Descripció : Tovots i cendres barrejades, semblant als dels nivells anteriors.

Material:

MATERIAL	Núm.fragts.	%
Lític	2	2,9
Ferro	3	4,5
Fauna	41	61
Cer. a torn	21	31
Total	67	100

UE:05037

Definició: Reompliment de pedres a la part est de l'armorum

Cotes: z= -12
z'= -120

Descripció : Nivell de terraplenament de pedres, fet a base de set nivells de pedres planes, sense cap mena d'ordre, que passen per damunt dels nivells de la porta, destrueixen part del mur oest que dona sobre el carrer.

Material: Totalment fortuït, filtrat entre les pedres, atès el volum d'aquest indret.

MATERIAL	Núm. frags.	%
Fauna	16	76
Cer. a torn	4	19
Cer. Grisa de la Costa catalana	1	4,7
Total	21	100

Fig. 31.- L'armorum 3, en el curs d'excavació del reblliment de pedres del sector oest.

UE: 09039

Definició: Nivell marró amb restes de cendres a la part oest de l'armorum.

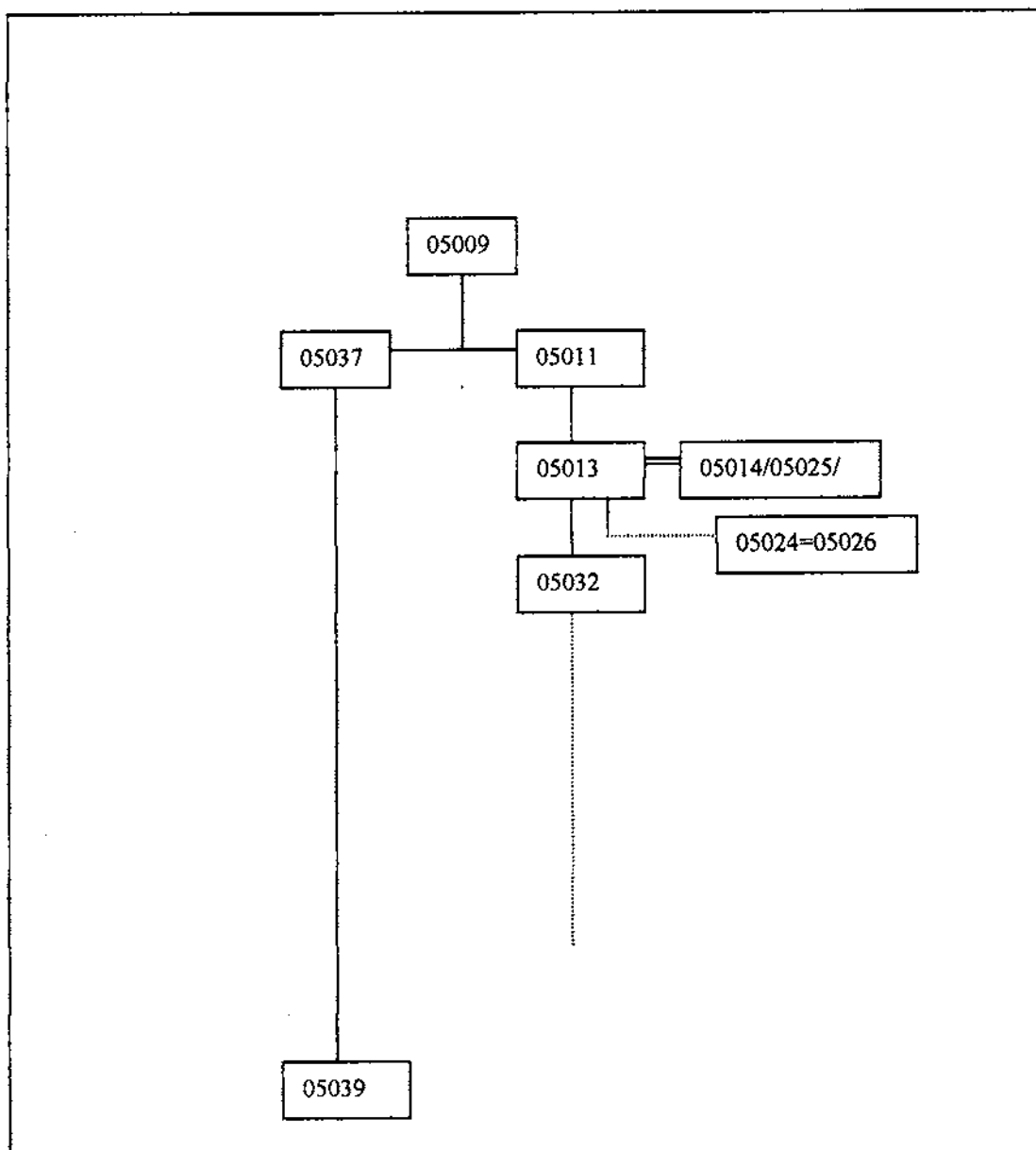
Cotes: z= -1,20
z'= -1,28

Descripció : nivell d'incendi per sota del terraplenatge. Terra marró filtrada i rentada.

Fig 32.- L'armorum 3, al final de l'excavació del 2001.

L'ARMORUM 3 2000-2001: MÀTRIX DE LES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

2.3.- L'ARMORUM 3: ESTUDI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

El material arqueològic localitzat a les campanyes del 2000 i 2001 és de 199 fragments, que obeeixen a les tipologies següents:

MATERIAL	QUANTITAT	%
1.-Material d'importació	17	8,54
2.-Ceràmica ibèrica a torn	83	41,71
3.-Ceràmica ibèrica a mà	5	2,51
4.-Fauna	78	39,20
5.-Metalls	5	2,51
6.-Material lític	3	1,51
7.-Material de construcció	7	3,52
8.- Material contemporani	1	0,50
TOTAL	199 fragments	100

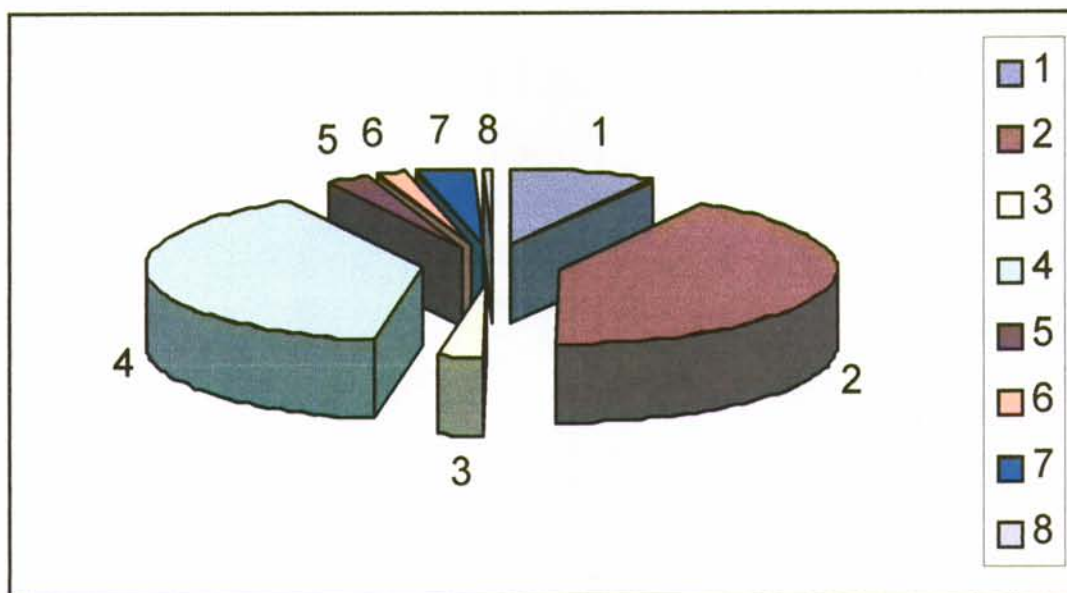

Fig. 33.- Estudi quantitatiu del material aparegut a l'armorum 3

El material arqueològic aparegut a l'armorum és força escàs, però significatiu. Cal tenir en compte que la meitat de l'estructura, la part oest, era totalment farcida de pedres, i no presentava evidències de materials arqueològics. Cal dir d'altra banda, que els elements identificats tenen aspecte d'haver estat esclafats per l'esfondrament de l'estructura, i no sembla que hagin estat rodats o transportats d'altres indrets.

2.3.1.- EL MATERIAL D'IMPORTACIÓ:

La proporció d'aquest material trobat a l'armorum és enganyós, atès que s'hi compten uns fragments de ceràmica comuna romana, apareguts en el

nivell superficial, per damunt de l'esfondrament. Per la resta, no s'han trobat restes rellevants. Cal avançar, però, que en la campanya de 2002, es va trobar un peu de cràtera de calze de ceràmica àtica, en el seu context que permetrà datar el funcionament d'aquesta estructura. També s'ha localitzat un fragment de ceràmica grisa de la costa catalana.

2.3.2.- LA CERÀMICA IBÈRICA A TORN:

La ceràmica ibèrica a torn representa un 41 % del material identificat en aquesta excavació de l'armorum. Ara bé, una part important dels fragments, s'ha pogut identificar que corresponen bàsicament a dues peces, ara en curs de restauració.

La primera (E00-05011- 283) una mateixa peça, bolcada i esclafada in situ. Es tracta d'un gran recipient de ceràmica a torn, parets primes i fons umbilicat. Fins al moment, s'ha aconseguit refer tota la part baixa de la peça. La pasta és taronja, cuita uniformement, i presenta allisat per la cara interna i l'externa, sense que s'apreciï altre tipus de decoració. És important destacar que la peça conserva evidents traces d'incendi que l'han malmesa parcialment, i que aquest incendi la va afectar amb posterioritat al seu trencament, atès que no tots els fragments han estat afectats de la mateixa manera. És interessant també parlar de la disposició dels fragments. La part que s'ha conservat més en superfície és el fons, mentre que a cotes més baixes han aparegut fragments de les parets. Això, i les evidents marques d'impacte en un sector del vas, fan pensar que aquesta tina hauria caigut d'un lloc elevat i s'hauria bolcat abans d'esclafar-se. La troballa de fragments d'aquesta peça en diferents unitats estratigràfiques de l'armorum ha estat un dels elements claus per entendre que la suposada diferència de composició dels nivells arqueològics que componen l'armorum són fruit de l'atzar, i que per tant, tot l'esfondrament del sector est d'aquesta construcció correspon a un mateix moment i a una mateixa acció. Finalment, cal dir que la peça té un paral·lel al propi jaciment de l'Esquerda. A la campanya de 1988 es va identificar una tina igual. En aquest cas, la vora i el fons, en l'armorum 1. Això fa pensar que possiblement aquesta tipologia de material sigui associable a aquestes construccions defensives, probablement com a contenidor d'aigua o de líquid.

El segon recipient, del qual s'ha trobat la vora, també és una gerra (E00-05013-685). És una peça de forma globular, amb una rebava al llavi, potser per ecolzar-hi una tapadora. La seva pasta és taronja-vermellosa, amb un allisat per la part inferior, i un acabat força groller per la part exterior. No presenta símptomes de cremat.

La resta de materials a torn, força més rodats, són fragments informes, sense cap element d'interès.

2.3.3.- LA CERÀMICA IBÈRICA A MÀ:

Com és comú a tot el jaciment ibèric de l'Esquerda, la ceràmica a mà és molt escassa a l'armorum 3. Dels cinc fragments localitzats, només un té

forma. Es tracta de la vora d'una gerra de 25 cm de diàmetre de boca. La seva pasta és grollera, amb desgreixant de quars i petites inclusions de mica. Per les dues cares presenta una engalba grisosa, que l'allisa i l'impermeabilitza. No s'observen traces de decoració.

2.3.4.- LA FAUNA

La fauna representa un 39 % del total de materials de l'armorum. Es tracta generalment de fragments d'os escampats. Destaca la presència d'una mandíbula d'ovicàpid¹. És curiós destacar que la major part de les restes corresponen a la UE 09032, i que en la campanya de 2002 i 2003, la presència d'ossos és molt abundant. Probablement l'enderroc de l'armorum va soterrar una reserva de carn, per preservar-la en temps de guerra, que valdrà la pena estudiar en les futures campanyes.

2.3.5.- ELS METALLS (Per Oriol Amblàs)

Els metalls representen un 2,5 % del total de materials apareguts a l'armorum 3. Es tracta de fragments d'escòria, i d'un fragment de forma inclassificable. La descripció és la següent.

E00-05011-279. Fragment de peça de ferro. Es tracta d'una plaqueta de 2,5 cm de llarg, 1,3 cm d'amplada i un gruix de 0,5 cm. Inclassificable.

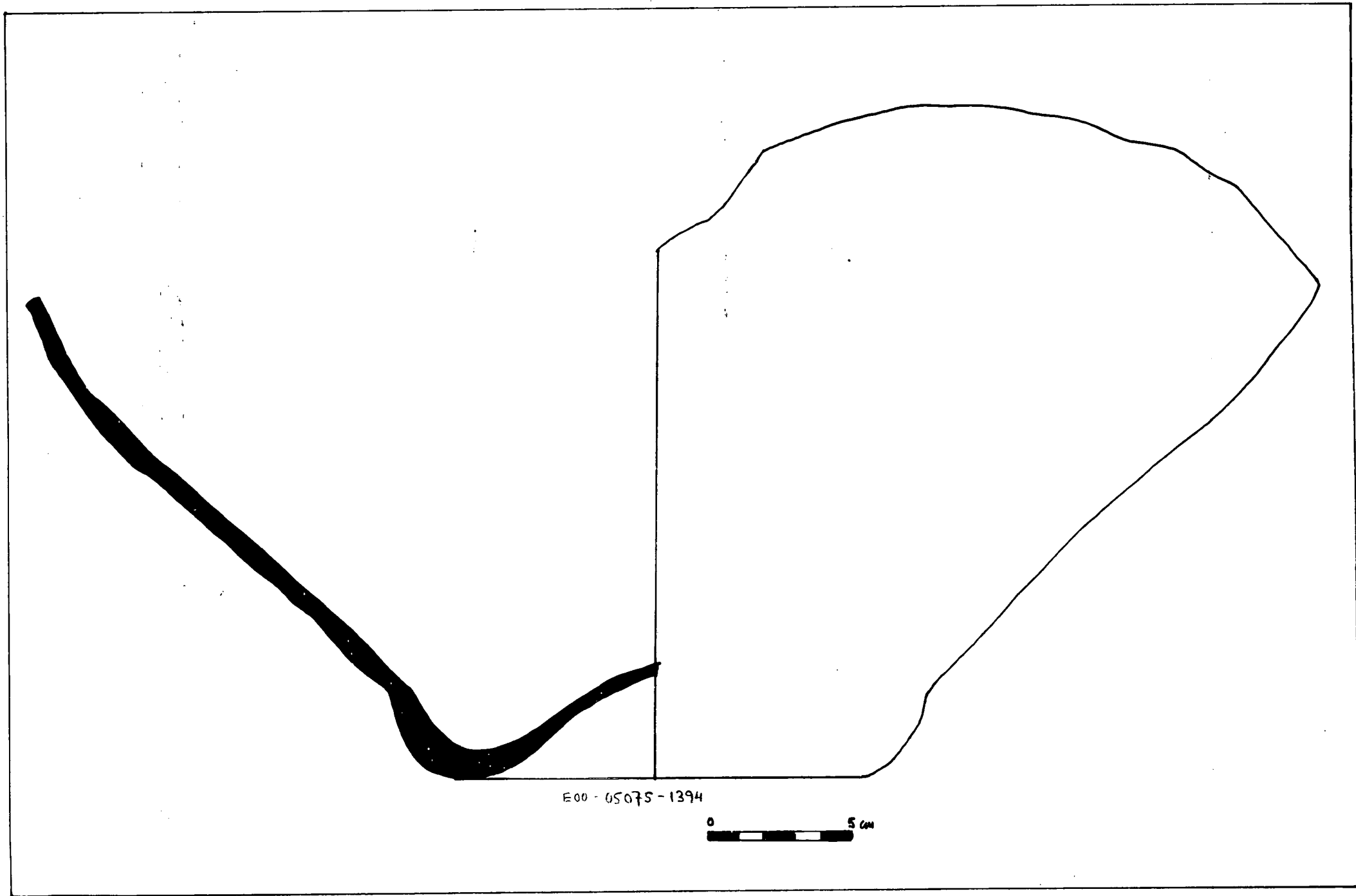
E00-05013-714. Escòria de ferro. Molt porosa i de color gris. Les seves mides són: 2,2x3,5x2 cm.

2.3.6.- LA RESTA DE MATERIALS:

La resta de materials apareguts en aquests nivells de l'armorum es poden considerar irrellevants: el material contemporani i les restes d'argamassa, classificades com a material de construcció es troben en els nivells superficials, i molt probablement són aportades per la terra del camp. Quant al material lític, es tracta simplement de materials poc freqüents en l'assentament, i que cal estudiar globalment.

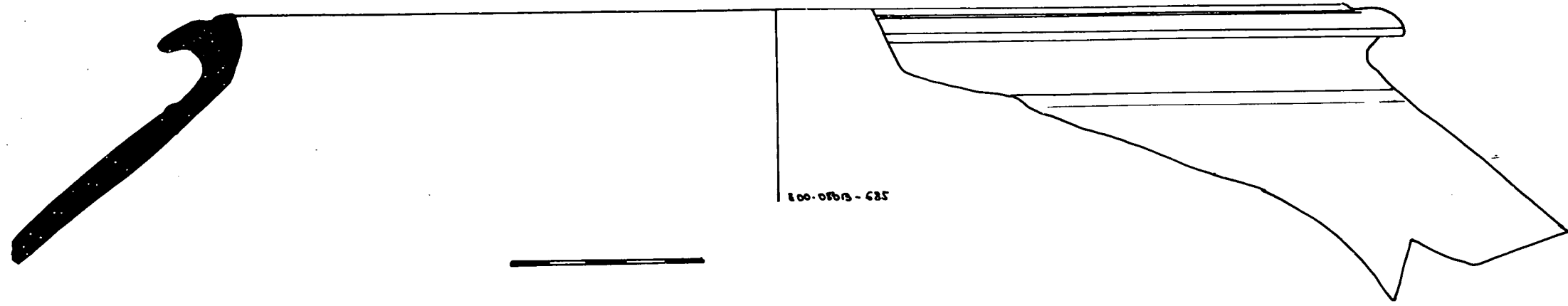
---

¹ L'estudi definitiu de la fauna es farà globalment, en exhaurir l'excavació de l'estructura.

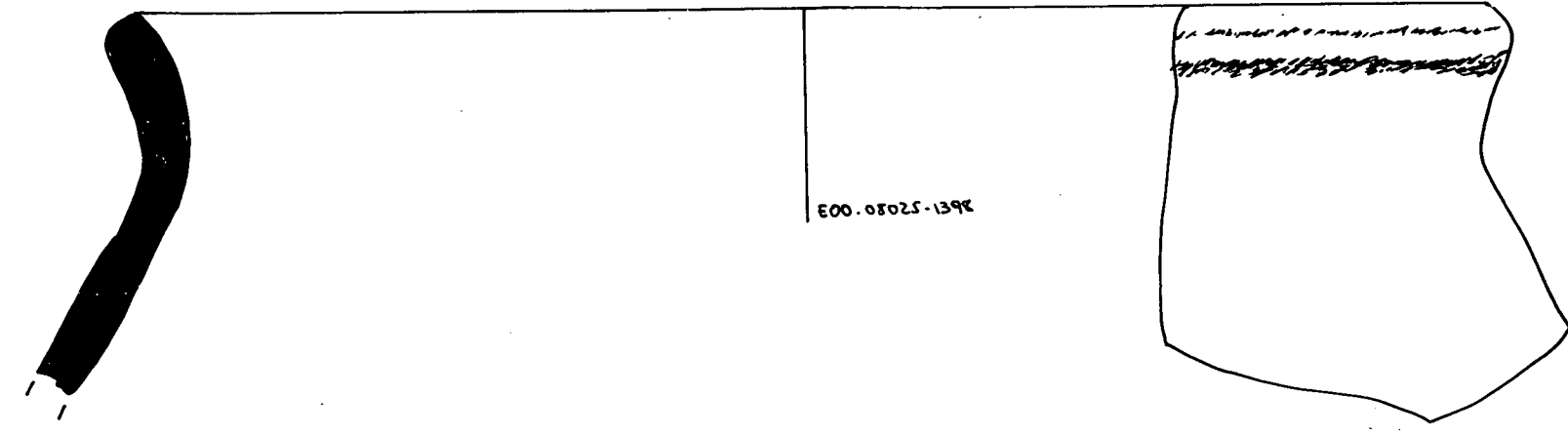

E00-05075-1394

0 5 cm

800-0809-625

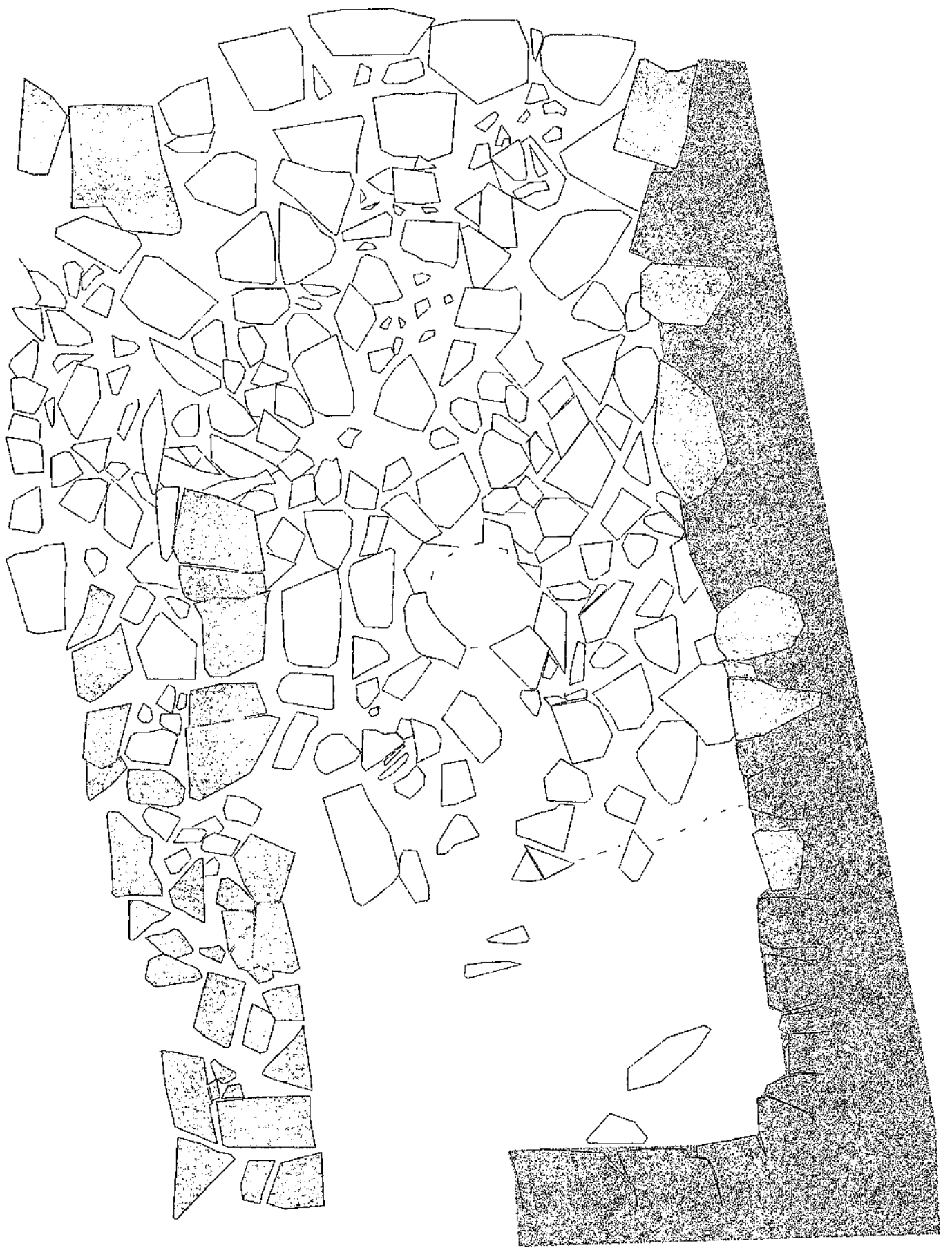

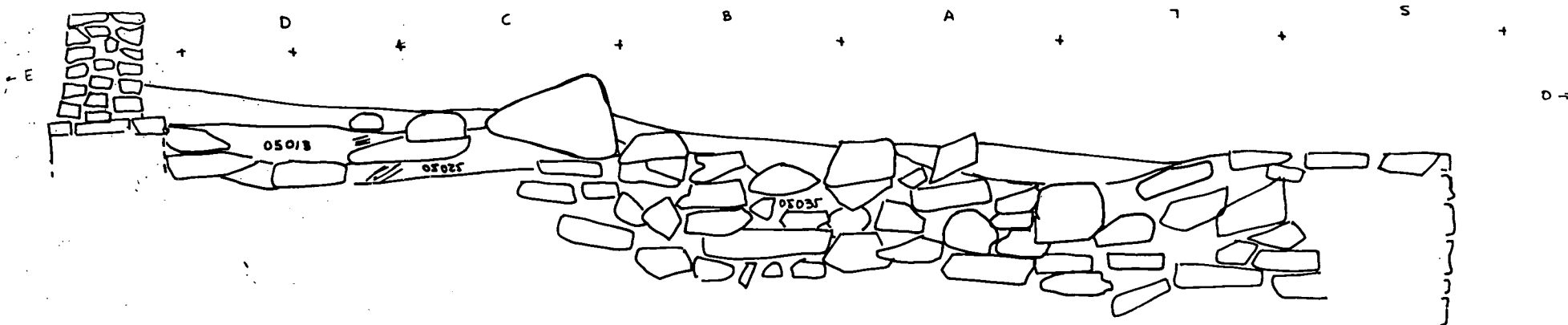
800-0809-625

2.4.- L'ARMORUM 3 – PLANIMETRIA:

2.4.1.- Planta de l'armorum 3 amb el reompliment del sector Oest. (Digitalització, Oriol Amblàs)

2.4.2.- Secció sagital de l'estratigrafia.

L'ESQUEMA 2000-2001
 ARMORUM - B
 SECCIÓ SAGITAL E-O. QUADRES 10/11
 E. 1:20

2.5. L'ARMORUM 3: RESULTATS:

L'excavació parcial de l'armorum 3 realitzada durant les campanyes de 2000 i 2001, ha permès realitzar la següent interpretació. Cal dir que aquests resultats s'hauran de contrastar amb els de les campanyes de 2003 i 2004, on s'ha arribat a fons de l'esmentada estructura.

- L'armorum 3 és una estructura que s'obre darrera de la torre 2 de la fortalesa de l'Esquerda. Sembla formar una unitat amb aquesta estructura, atès que els dos murs que el limiten per l'est i per l'oest formen un cos trenat amb la torre. Evidentment, es tracta de murs de pedra seca.
- Segons la disposició estratigràfica, sembla clar que aquest espai estava compostat per dues zones diferenciades. Al cantó est, sembla clara l'existència d'una estructura aixecada, construïda a base de bigues de fusta i argila. Tot i que es perceben formes en la disposició dels carbons, no és possible, encara, definir cap estructura concreta. Sembla clar per altra banda que aquesta estructura tindria més d'un nivell, atesa la disposició dels materials caiguts. Al cantó oest, en canvi, sembla que l'espai es trobava descobert i no s'hi han evidenciat restes d'ocupació, ni material. Potser era un "pati", amb la funció d'accedir a la torre, i que donava entrada a l'estructura est, concebuda com a un magatzem.
- Totes les estructures d'aquest armorum 3, van ser destruïdes per un potent incendi, que va enderrocar tot el cos constructiu de l'espai 3. S'han conservat les restes de carbons i l'argila de colors groc i vermell intens, així com el material caigut en el moment del seu esfondrament.
- Aquesta destrucció, també va afectar l'estructura. El mur oest, el que llinda amb el carrer, va ser destruït i deformat, de manera que no s'ha trobat la seva cara interna.
- L'incendi va deixar un potent nivell d'enderrocs a la banda est, i en canvi, va deixar buit l'espai oest, que va quedar a un nivell més baix, juntament amb la porta d'accés a l'armorum.
- Amb posterioritat a l'incendi i a l'esfondrament – sembla que immediatament després, ja que no s'han localitzat abandonaments intermedis- es va procedir a anul·lar tota aquesta estructura. Es van compactar els nivells del cos incendiats en la part est, i la resta, notablement més baixa, es va farcir conscientment amb pedres procedents de la muralla i de l'entorn immediat. Es va anul·lar la porta d'accés- encara per excavar- i es va deixar aplanat tot aquest espai. Cal dir que aquest arrasament no tan sols afecta aquesta estructura, sinó també totes les àrees adjacents, Sembla que es pot relacionar amb la destrucció de les torres (cf. memòria 1991), del carrer (cf. memòries 1998-1999), i, potser, de la casa 2 (cf. memòries 1995-1997).

- L'absència de materials d'importació en aquestes campanyes, fa difícil d'obtenir una cronologia exacta, ara bé, és molt significativa la total absència de materials tardans (cer. Camp A tardanes i B). Pel context de l'entorn, sembla clar que aquesta destrucció es va produir entorn del pas del segle III al II aC, en el mateix moment que les altres estructures, com el carrer, datades d'una manera més precisa.
- El pas del període ibèric ple al període ibèric recent s'està revelant cada vegada més interessant. Cal una revisió acurada de les fonts clàssiques referents a aquest període per contrastar-les amb aquestes evidències tan precises i alhora tan sorprenents.
- Finalment, després de la destrucció, aquest espai es remodela. No se n'han conservat els nivells arqueològics superiors, però sí la paret est, que es reaprofitava i es sobreaixeca després de la destrucció. Concretament en aquesta s'hi obre una nova porta d'accés, la que es veu actualment, que té com a terra d'ocupació tots els rebliments anteriorment esmentats. L'ocupació de l'estructura en aquest moment, podria ser contemporània als nivells de la veïna casa 3.

3- LES SITGES ALT-MEDIEVALS

EL CAMP DE SITGES ALT-MEDIEVAL

3.1.- DESCRIPCIÓ DE LES ESTRUCTURES:

L'any 1992, en iniciar-se l'excavació de l'espai rera-muralles anomenat casa 1, van aparèixer les primeres estructures circulars. Es tractava de quatre fons de sitges reomplenes que tallaven els nivells ibèrics. Totes elles compartien un tret comú: per bé que una bona part del material que hi apareixia era ibèric, un petit percentatge pertanyia a l'època alt-medieval.

Fig. 34.- El camp de sitges en curs d'excavació

Des d'aleshores ençà en tota aquesta zona situada a l'est del carrer, i a l'espai interior del mateix, hi han anat apareixent estructures d'aquest estil, que a hores d'ara es poden considerar un autèntic camp de sitges. Fins al moment de la realització d'aquesta memòria (2003) se n'han identificades vint-i-tres.

Cal dir que aquestes estructures no es troben senceres. Els treballs agrícoles que es van desenvolupar a la zona van destruir-ne la boca i bona part de les parets, de manera que de moltes d'elles només se'n conserva el fons.

A part d'això, si una cosa caracteritza aquest camp de sitges és la seva irregularitat. Les estructures són simples clots al terra de factura totalment fortuïta. En cap de les sitges s'hi ha trobat revestiments, tot i que en algunes s'hi ha identificat carbons i cendres ran de les parets que podrien indicar una certa preparació abans d'abocar-hi el gra. En algunes s'hi ha trobat la llosa de tancament dipositada al fons; en d'altres, en canvi, aquesta era inexistent.

Una altra característica que comparteix tot el conjunt, és el fet que les sitges han estat reutilitzades com a escombreres o abocadors amb posterioritat a la seva utilització. Ho ratifiquen les anàlisis carpològiques, que mostren una presència de llavors més aviat escassa¹, i la presència de nivells de reompliment. Tanmateix, el reompliment no és unitari. Hi ha sitges que presenten simplement bossades de terra, mentre que d'altres presenten un rebliment de pedres que segella els nivells inferiors.

És important destacar que no totes les sitges es van utilitzar al mateix temps: algunes estructures en tallen d'altres ja amortitzades, la qual cosa fa pensar que l'ús de les sitges, i la seva amortització, correspondrien a una mateixa etapa en el sentit que, mentre se n'excavaven de noves per a emmagatzemar el gra, es feia servir les velles com a escombrera.

Un dels problemes més importants que presenten aquestes estructures és la seva adscripció cronològica: les primeres èpoques medievals es coneixen molt poc des del punt de vista ceramològic, i és difícil, en aquests casos afinar en la cronologia. En la present memòria presentem una dada molt rellevant per a aquestes estructures. L'excavació de la sitja 16 va proporcionar, en la base del seu reompliment, l'esquelet sencer d'un garrí, els ossos del qual es trobaven en connexió anatòmica. Es va enviar aquesta resta al laboratori de radiocarboni de la universitat de Barcelona. Els ossos conservaven col·lagen suficient per practicar-hi una datació, que permet datar l'amortització de les estructures entorn a començaments del segle VII.

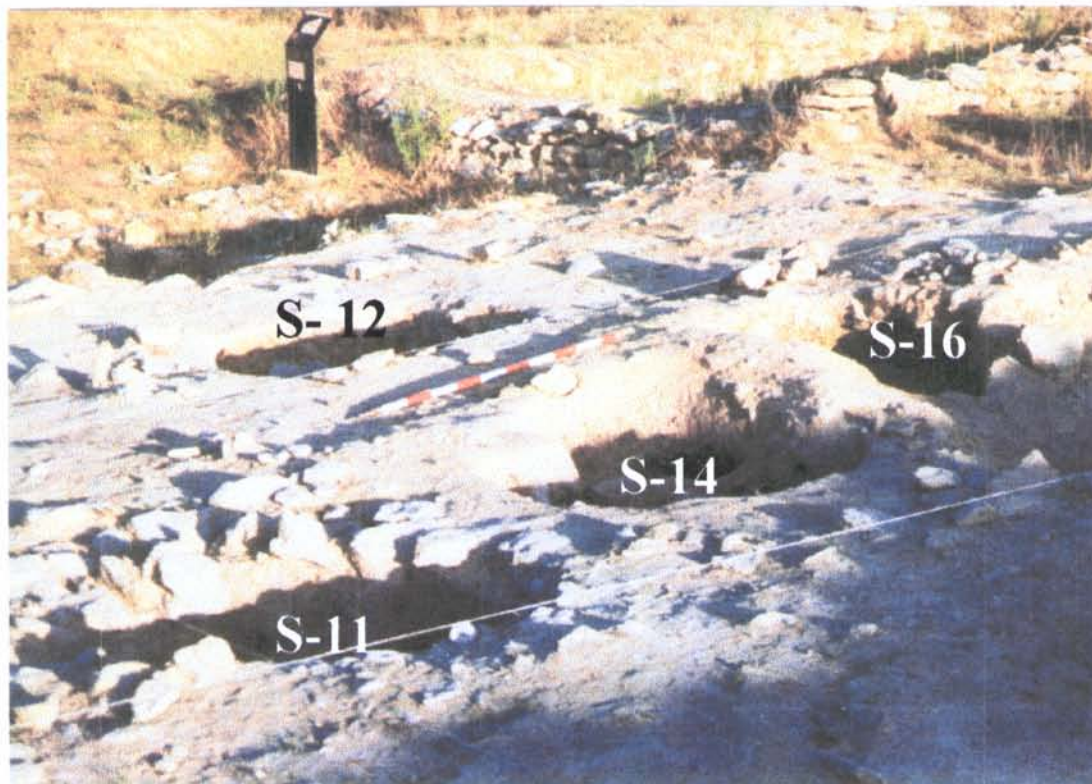

Fig. 35.- L'Esquerda. Camp de sitges vers el sud. Estructures excavades.

¹ Segons els resultats provisionals. S'està elaborant l'estudi definitiu.

Durant la campanya de 2001 es van excavar cinc d'aquestes sitges, les que porten els números 11, 12, 13, 14 i 16.

3.2.- ESTUDI ESTRATIGRÀFIC DEL CAMP DE SITGES

UE: 09033

Definició: Superficial, neteja

Cotes: z=-113,5 /
z'= 117 /

Descripció : Neteja de la zona de sitges. Inici de campanya.

Material : escàs i divers.

3.2.1.- LA SITJA 11:

Sitja de parets rectes i base plana. Farcida a base de diferents bossades de material. Presentava la llosa circular de coberta al fons.

Fig. 36.- La sitja 11, Llosa de coberta.

UE: 09034

Definició: Farciment de sitja. Tall superficial.

Cotes: z= -113.5
z'= - 195

Descripció : Nivell de terra negrosa i flonja, pròpia d'un reompliment.

UE: 09047

Definició: Farciment de sitja

Cotes: z= -141 / -145
z'= - 157 / -162

Descripció : Terra sorrenca, molt tova, amb taques de carbó.

UE: 09055

Definició: Paret de sitja caiguda.

Cotes: z= -157 / -162
z'= - /

Descripció : Terra argilosa, sense gairebé material, que no arriba a les parets de la sitja. Sembla tractar-se d'un fragment superior de la sitja esfondrada en caure la llosa de la coberta, que s'ha recuperat.

UE: 09061

Definició: Nivell de cendres i carbó més abundant sota 09055

Cotes: z= -1,58 /
z'= -1,80/

Descripció : Probablement sigui el mateix nivell del 09055

UE:09063

Definició: Esfondrament de les parets de la sitja en ensorrar-se la llosa.

Cotes: z= -135/ -162
z'= -183 /-185

Descripció : Terra ocre de consistència dura. Ressegueix en pendant, de manera irregular la vora de la sitja.

Fig. 37.- Sitja 11: esfondrament de les parets

UE: 09064

Definició: Llosa circular de coberta de la sitja

Cotes: z= -194 /
z'= -198 /

Descripció : Llosa que tapava la sitja que, en caure, va arrossegar parts de les parets de l'estructura.

UE: 09060

Definició: Terra rentada sota la llosa. Possibles restes originàries de la sitja.

Cotes: z= -197 /
z'= -204 /

Descripció : Terra fina, fosca, damunt de la qual va caure la llosa de coberta.

UE: 09042

Definició: Tall de la sitja 11, que els estrats anteriors reomplen.

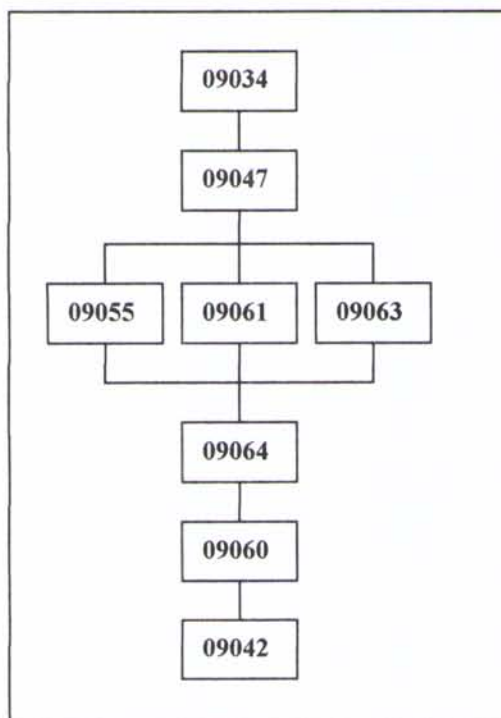
Cotes: z= -110 /-115
z'= 204 /

Descripció : Sitja de parets rectes i base circular. Sense revestiments perceptibles. Talla directament els nivells ibèrics.

ELS MATERIALS:

MATERIALS SITJA 11	Núm.fragts.	%
Carbó	4	0,6
Cer. Com.rom.	3	0,51
Fauna	326	55,82
Ferro	7	1,1
Cer. Importació	9	1,54
Mat. Lític	3	0,51
Cer. Alt-Medieval	54	9,24
Cer. a Torn	175	29,9
Cer. Vernís negre	3	0,51
Total	584	100

MÀTRIX DE LA SITJA 11:

3.2.2.- LA SITJA 12

UE: 09031

Definició: Farciment

Cotes: z= -140,5 /

Descripció : Farciment mig trencat de la sitja. Nivell negrós i cendrós.

UE: 09037

Definició: Farciment de pedres

Cotes: z= -1,70
z'= -1.90

Descripció : Segellament parcial de la sitja amb pedres.

Fig. 38.- Sitja 12: ue 09037

UE: 09038

Definició: Farciment de la sitja

Cotes: z= -1,40 /
z'= -1,63 /

Descripció : Nivell de carbons, cendres i terra fosca

Fig. 39.- Sitja 12. Materials de la ue 09038

UE: 09053

Definició: Nivell d'esfondrament de les parets de la sitja

Cotes: z= -1,70 /
z'= -1,84 /

Descripció : Terra dura, argilosa i compacta.

UE: 09056

Definició: Esllavissament de les parets de la sitja, que omple la part central, donant-li un aspecte irregular.

Cotes: z= 1,77 /
z'= 1,83 /

UE: 09054

Definició: Farciment inferior de la sitja

Cotes: z= -1,77 /
z'= -1,98 /

Descripció : Farciment de terra fosca que envolta l'esfondrament de la sitja.

UE:09057

Definició:
Paret esfondrada de la sitja.

Cotes: z= -151 /
z'= -2,09 /

UE: 09043

Definició: Tall de la sitja reomplert pels nivells de farciment anteriors

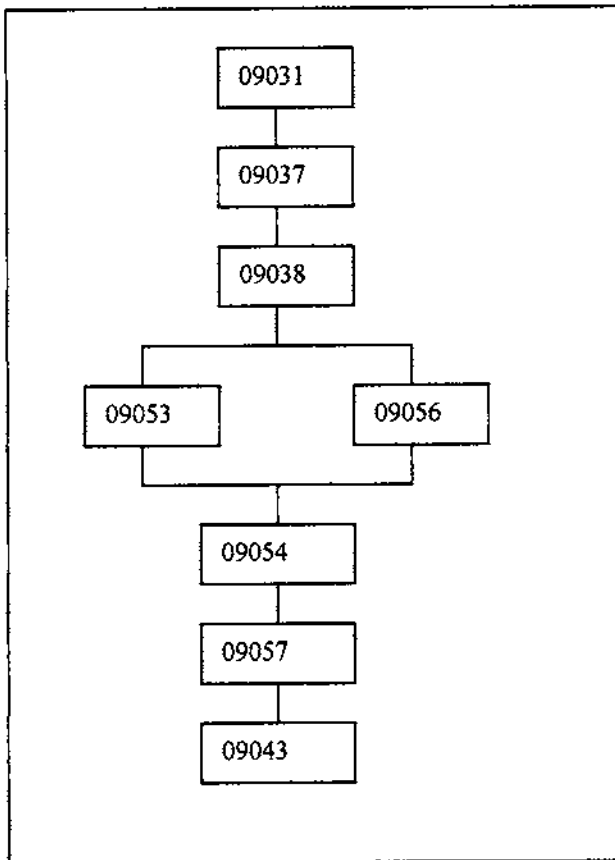
Cotes: z= 1,38
z'= -2.06 /-2,09

Descripció : Sitja de vores molt fetes malbé. Fons molt irregular

ELS MATERIALS

MATERIAL sitja 12	Núm.fragts.	%
Bronze/Pb	1	0,27
Cer. Com.rom.	1	0,2
Fauna	224	61,03
Ferro	4	1,1
Cer. a mà	3	0,76
Mat. Construcció (argamassa)	4	1,1
Cer. Alt-Medieval	37	10,1
Cer. a Torn	94	25,1
Mostra carbó	1	0,27
Vidre	1	0,27
Total	367	100

SITJA 12: MÀTRIX DE LES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

3.2.3.- LA SITJA 13:

UE: 09036

Definició: Petita part de sitja, molt erosionada tallada per la sitja 5

Cotes: z= -135
z'= -174

Descripció : Farciment de terra fosca, de molt poca profunditat.

MATERIAL sitja 13	Núm.fragts.	%
Fauna	10	38,5
Ferro	2	7,6
Mat. Construcció (argamassa)	2	7,6
Cer. Alt-Medieval	5	19,2
Cer. a Torn	6	23,1
Mostra carbó	1	3,8
Total	26	100

3.2.4.- LA SITJA 14

UE: 09039

Definició: Tall de la sitja 14

Cotes: z= -116 /
z'= -1,36 /

Descripció : Sitja en forma de doble lòbul i fons irregular. Més aviat sembla una escombrera.

UE: 09041

Definició: Farciment de la sitja.

Cotes: z= 116 /
z'= 136/

Descripció : Presència de còdols, reompliment barrejat.

UE: 09049

Definició: Farciment de la sitja

Cotes: z= 131/
z'= 161/

Descripció : Terra tova i carbons barrejats. Sembla el mateix farciment que abans, però amb bossades. Presència de pedres.

Fig. 40.- Sitja 13, inicis de la UE 09049

UE: 09052

Definició: Farciment de terra molt orgànica

Cotes: z= 146/

Descripció : Terra fosca i molt tova. Molt irregular, de límits imprecisos

UE:09051

Fig.41.- Parets esfondrades de la sitja 13

Definició: Parets destruïdes de la sitja. Formes irregulars. No s'excava. Cotes:

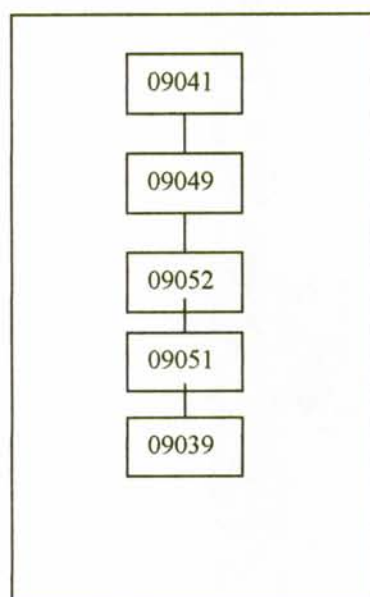
z= 147

Descripció: Terra dura i ocre.

ELS MATERIALS:

MATERIAL sitja 14	Núm.fragts.	%
Amfora	1	0,24
Cer. Com.rom.	1	0,24
Fauna	221	53,9
Ferro	11	2,68
Grans recipients	3	0,73
Cer. Alt-Medieval	58	14,14
Cer. a Torn	112	27,31
Mostra carbó	1	0,24
Cer. vernís negre	2	0,48
Total	410	100

MÀTRIX DE LES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

3.2.5.- LA SITJA 16:

UE:09044

Definició: Farciment sitja

Cotes: z= -120 / -131
z'= -128/-137

Descripció : Primera capa de farciment de la sitja. Terra marró. Més flonja que la del voltant

UE: 09045

Definició: Esfondrament de la paret sud de la sitja, que deforma la boca

Cotes: z= 113 /
z'= /

Descripció : Terra compacta i pedretes

UE: 09046

Definició: Farciment de grans pedres

Fig. 42. Farciment de pedres de la sitja 16, que segella l'estructura

Cotes: z= 128 / 137
z'= 128 /179

Descripció : Grans pedres molt ben encaixades, que donen la sensació de segellar els nivells inferiors.

UE:09048

Definició: Farciment de terra molt orgànica i molt rica en material

Cotes: z= 128 / 179
z'= 189/ 218

Descripció : Terra molt argilosa, que dóna la sensació que ha contingut molt material orgànic en descomposició.

Material: Nivell molt ric en material, especialment material ossi

UE: 09050

Definició: Bossada de farciment de sitja

Cotes: z= 167 /
z'= /

Descripció : Terra semblant al nivell anterior, amb més presència de carbons, i terra argilosa taronja. Es concentra sobretot al terra de la sitja.

Material: Similar al nivell superior

UE: 09058

Definició: Farciment cendrós de sitja

Fig. 43.- Garrí sencer en connexió anatòmica a la base de la sitja

Cotes: z= 189/
z'= 218/

Descripció : Terra cendrosa, com rentada, molt flonja i molt rica en material.
Terra molt orgànica.

Material: Entre tot el material identificat, hi destaca la presència d'un garrinet sencer, en connexió anatòmica. La seva troballa ha estat providencial per poder-hi aplicar una datació de carboni 14, que ha permès datar per primera vegada les sitges. Els resultats s'exposen en l'informe pertinent. També hi ha aparegut una banya de cèrvol.

UE: 09059

Definició: Farciment de sitja de color molt vermell

Cotes: z= 181/ 189

Descripció : Terra molt cremada i vermellosa. Bossada de material.

UE: 09062

Definició: Farciment de sitja, cendrosa

Cotes: z= 203/

Descripció : Bossada de farciment entorn de la banya de cèrvol, probablement igual a 09058.

UE:09065

Definició: Farciment de sitja, amb pedretes

Descripció : Bossada de farciment de sitja, igual a l'anterior, amb major densitat de pedres.

UE: 09066

Definició: Esfondrament de la paret de la sitja.

Descripció :Zona de terra més compacta en forma d'esllavissament. Menor quantitat de material.

UE: 09067

Definició: Tall de la sitja 16

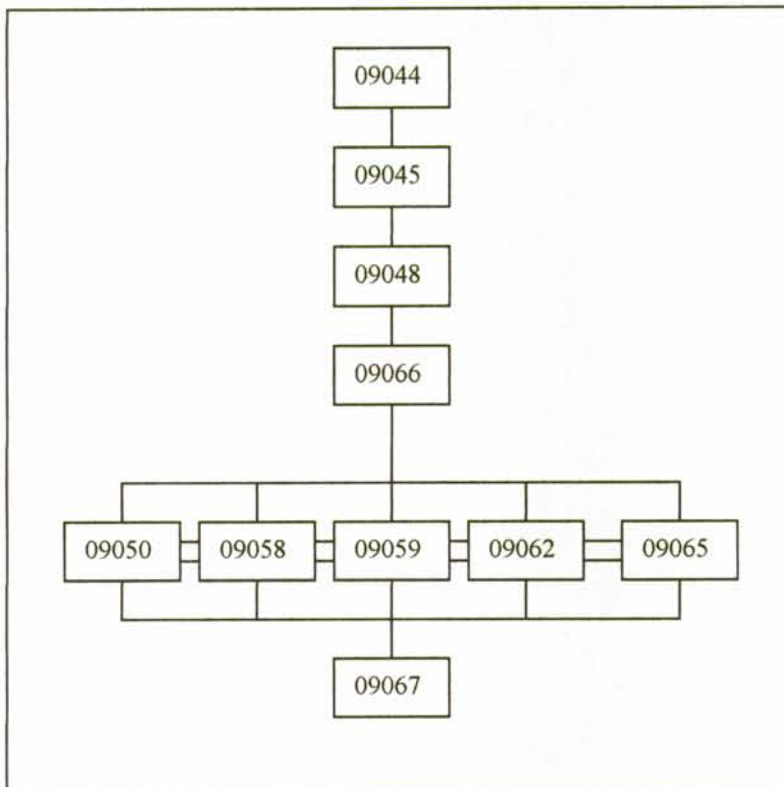
Cotes: z= 1,12/
z'= 2,28 /

Descripció : Sitja de parets globulars i fons pla.

EL MATERIAL

MATERIAL sitja 16	Núm.fragts.	%
Àmfora	2	0,06
Bronze i altres metalls	2	0,06
Cer. Com.rom.	8	0,3
Fauna	2147	81,72
Ferro	75	2,85
Cer. grisa c.c.	2	0,76
Grans recipients	1	0,038
Mat. Lític	1	0,038
Mat. Construcció (argamassa)	4	1,5
Cer. Alt-Medieval	213	8,1
Terra cuita	2	0,076
Cer. Tardorromana (t.s. clara)	2	0,076
Cer. a Torn	153	6
Cer de V.n.	6	0,25
Mostra carbó	2	0,076
Vidre	3	0,114
Total	2627	100

MÀTRIX DE LES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

3.3.- EL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

3.3.1.- ESTUDI QUANTITATIU

Les cinc sitges excavades a la campanya del 2001, són molt fèrtils quant a material arqueològic. Es tracta sempre de material abocat, formant bossades, i que presenta dificultats per discriminar si es tracta de material associat a la terra de reompliment, o si realment és material llançat expressament i recobert amb la terra. La presència de materials corresponents a èpoques diferents, fa pensar que es tracta d'abocaments barrejats. Els materials apareguts a la zona de les sitges són els següents:

MATERIAL sitges	Núm.fragts.	%
1.Àmfora	3	0,075
2.Bronze i altres metalls	3	0,075
3.Cer. Com.rom.	13	0,32
4.Fauna	2928	72,94
5.Ferro	99	2,47
6.Cer. grisa c.c.	2	0,05
7.Grans recipients	4	0,1
8.Mat. Lític	4	0,1
9.Mat. Construcció (argamassa)	10	0,25
10.Cer. Alt-Medieval	367	9,14
11.Terra cuita	2	0,05
12.Cer. Tardorromana (t.s. clara)	11	0,27
13 Cer. a Torn ibèrica	540	13,45
14 Cer de V.n.	11	0,27
15 Mostra carbó	8	0,2
16 Vidre	9	0,22
Total	2627	100

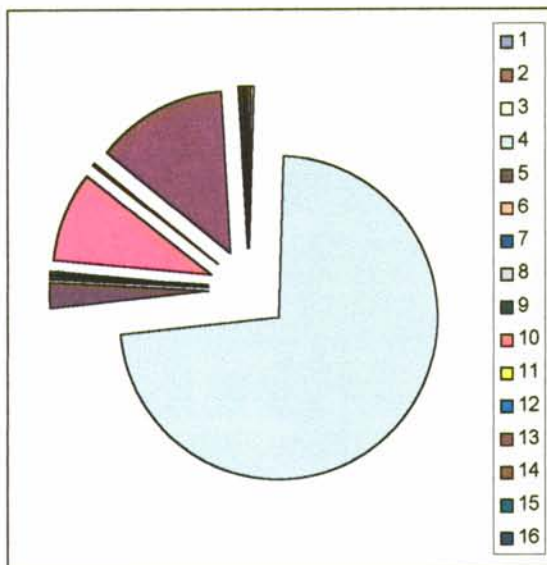

Fig. 44.- Distribució tipològica dels materials procedents de les sitges.

Un altre element curiós és la gran diferència en nombre de material arqueològic que presenten les sitges estudiades. Això mostra que els abocaments són

aleatoris, i que realment obeeixen a les necessitats del moment. D'altra banda, en canvi, les proporcions entre el material sí que són força semblants, essent en totes la fauna superior al 50 % de les restes localitzades.

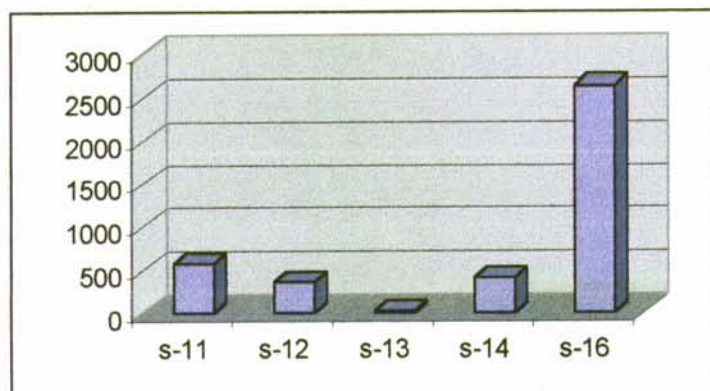

Fig. 45.- Quantitat de material per sitja

3.3.2.- ESTUDI QUALITATIU

No tot el material arqueològic de les sitges té el mateix interès. Per això s'ha realitzat un estudi significatiu del material, que doni més importància a aquell que permet datar i interpretar les estructures. Per això s'ha estudiat per a la present memòria la ceràmica alt-medieval, els metalls i la fauna (en curs), i s'ha deixat per a més endavant l'estudi del material antic, que només es pot interpretar rodolat amb la terra.

3.3.2.1.- LA CERÀMICA ALT MEDIEVAL

EL MATERIAL CERÀMIC ALT-MEDIEVAL PROCEDENT DE LES SITGES 11, 12, 13, 14 i 16, CAMPANYA 2001.

Imma Ollich i Castanyer

Les cinc sitges localitzades i estudiades durant la campanya del 2001 al sector ibèric de l'Esquerda (numerades S-11, S-12, S-13, S-14 i S-16), van proporcionar unes restes prou homogènies pel que fa el material, predominantment de rebuig, indicador clar de la darrera funció d'aquestes sitges com a abocador. El material estava compost sobretot per fauna, algunes restes d'escòria de ferro, restes de carbons, i ceràmica ibèrica a torn, molt fragmentada i rodolada. També hi sorprèn la presència de petites restes de *tegula* i d'alguns fragments de ceràmica tardo-romana, gens freqüent al jaciment.

Entre els fragments ceràmics, però, hi destaca la presència d'una tipologia diferent i irregular, en general de pasta barroera, amb desgredant gros a la vista, fetes a mà o a torn lent, de cuïta oxidant o reductora, de coloració roja o negra, d'acabats exteriors llisos o granulats, amb gruixos molt desiguals però, en general, grans. Pel que fa les poques formes aparegudes, solen ser bases planes i vores exvasades, rectes i de llavi arrodonit. La decoració localitzada és mínima, però cal tenir en compte la petitesa dels fragments localitzats.

Quant a peces completes, només podem destacar la presència, a la Sitja 16, de dues ceràmiques senceres o gairebé completes: una olla (E01-09058-3384) fragmentada en 15 trossos, de ceràmica vermellova de cuïta oxidant, amb una alçada d'uns 180 mm. I, a la mateixa UE. de la sitja 16 també hi van aparèixer els fragments que formen una petita olleta (E01-09058-3383) de ceràmica grisa de cuïta reductora, de 85 mm d'alçada total.

Procedim tot seguit a fer una descripció del conjunt del material ceràmic, per sitges i Unitats Estratigràfiques. Per tal d'intentar posteriorment una visió conjunta de les tipologies ceràmiques, sempre que s'ha pogut, hem agrupat les ceràmiques en dos apartats bàsics:

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent

B- ceràmiques a torn

Atesa la possible comparació amb d'altres fragments localitzats arreu del jaciment, sobretot a la zona de la necròpolis medieval (fons de gerretes de ceràmica oxidada als peus de les tombes antropomorfs excavades a la roca), pensem que ens trobem davant d'una tipologia ceràmica d'època alt-medieval, amb cronologies entre els segles V i VIII dC., corresponent a cronologies tardo-imperials i d'època visigoda i, en qualsevol cas, anteriors als segles VIII i IX, a l'època carolíngia.

(Nota: una datació de C14, realitzada *a posteriori* sobre una mostra de fauna de la Sitja 16, indica una cronologia entorn del segle VII dC. L'associació amb les ceràmiques és ben clara).

SITJA 11

sitja 11- UE. 09034

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09034-658: fragment de ceràmica rogenca, negra per fora, amb les parets externes allisades. S'aprecien restes de mica com a desgreixant. Gruix: 6 mm. El fragment ha estat tallat formant un petit rombe, de 17 x 14 mm. Pot haver servit de fitxa de joc.

E01-09034-656: fragment sense forma de ceràmica rogenca, negra per fora, amb les parets externes allisades. S'aprecien restes de mica com a desgreixant. Gruix: 6 mm.

E01-09034-649 i 651: 2 fragments sense forma de ceràmica oxidada, Pasta barroera, amb desgreixant de grànuls de quars i mica a la vista. Gruix 5-6 mm.

E01-09034-655: fragment sense forma de ceràmica oxidada, de pasta roja amb la cara externa i interna negra, i grans de quars irregulars. Gruix: 8 mm.

E01-09034-648 i 650: 2 fragments de ceràmica oxidada, de pasta roja amb una de les parets negra. Grans petits de quars. Gruix: 10 i 7 mm., respectivament.

B- ceràmiques a torn

E01-09034-647: fragment de vora d'un bol o d'un coll d'una tina. Ceràmica oxidada molt compacta, amb grànuls de quars i mica ben visibles, fins i tot a la capa exterior. Presenta marques de torn i una línia incisa lleument per la cara interior del llavi i a la zona del coll. El color és vermellós-ataronjat, amb una capa negra a l'interior degut a la cuita. Gruix de la pasta: 14 mm; gruix de llavi: 10 mm. (cf. E01-09047-806 i E01-0955-919).

E01-09034-657: fragment de vora o peu molt rodolat, de ceràmica compacta, de color beig, amb petits grànuls de quars. Sembla reutilitzada com a fusaiola. Gruix: de 8 a 2 mm.

E01-09034-652: fragment de ceràmica grisa, de cuita reductora. La pasta és força compacta i conté grànuls de quars i mica visibles. Marques de torn per la cara interna. Gruix: desigual, de 6 a 8 mm.

E01-09034-653 i 654: 2 fragments sense forma de ceràmica grisa, de cuita reductora. La pasta és força compacta, amb marques de torn, i sembla cremada. Gruix: de 2,5 a 4 mm.

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09047-793: fragment de fons de ceràmica d'una gerra o bol, de cuïta reductora. Pasta molt compacta, amb petits grànuls de quars. Parets allisades amb escombreta. Gruix: 11-15 mm.

E01-09047-799: fragment de vora de ceràmica negra, de cuïta reductora. Pasta amb grànuls de quars visibles. Llavi exvasat arrodonit. Gruix: 6-7 mm.

E01-09047-801: fragment de vora de ceràmica oxidada, de parets negres i brunyides. Pasta amb grànuls de quars visibles. Llavi exvasat arrodonit, afuat a l'extrem. Gruix: 4-6 mm.

E01-09047-797: fragment sense forma de ceràmica oxidada vermellosa, de parets negres sense polir, pasta barroera, amb grànuls grossos de quars. Presenta a un extrem una decoració incisa en pentinat, formada per cinc línies paral·leles, gairebé imperceptibles. Gruix: 8 mm.

E01-09047-805: fragment sense forma de ceràmica oxidada vermellosa, de pasta barroera, amb grànuls de quars visibles, i parets sense polir. Sembla afectada pel foc en un extrem. Gruix: 4-5 mm.

E01-09047-802: fragment sense forma de ceràmica oxidada, de pasta barroera, amb grànuls de quars visibles, i parets sense polir. Vermellosa per la paret externa i negra a la resta. Gruix: 7 mm.

E01-09047-800 i 803: 2 fragments sense forma de ceràmica oxidada, de pasta barroera, amb grànuls de quars visibles, i paret externa negrosa. Gruix: 8 i 5 mm, respectivament.

B- ceràmiques a torn:

E01-09047-806: fragment sense forma d'una peça gran. Ceràmica oxidada molt compacta, amb grànuls de quars i mica ben visibles, fins i tot a la capa exterior. Presenta marques de torn a l'interior i d'escombrat a la cara exterior. El color és vermellós-ataronjat, amb una capa negrosa a l'interior degut a la cuïta. Gruix: 10 mm. (cf. E01-09034-647 i E01-09055-919).

E01-09047-798: fragment d'una petita vora exvasada a torn, de llavi superior pla, potser pertanyent a un plat o petit recipient. Ceràmica de color beix-ataronjat, excepte la paret i la cara externa del llavi, de to negrós. Pasta fina, compacta, només amb minúsculs punts de mica visibles com a desgreixant. Gruix: 5-7 mm. (tipologia semblant a les tardo-romanes).

E01-09047-796: fragment sense forma de ceràmica a torn, ataronjada per una cara i negra per l'altra. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars visibles. Gruix: 5 mm.

E01-09047-807: fragment sense forma de ceràmica a torn, de color ataronjat, molt compacta. Gruix: 7 mm.

E01-09047-795: fragment sense forma de ceràmica a torn, de color gris, amb una banda paral·lela marcada seguint la paret externa. Pasta molt compacta, amb grànuls de quars visibles. Gruix: 4 mm.

E01-09047-804: fragment sense forma de ceràmica a torn, de color gris, de paret externa brunyida. Grànuls de quars visibles. Gruix: 4 mm.

E01-09047-794: fragment sense forma de ceràmica a torn, de color gris. Sembla part d'una base o fons. Pasta molt compacta, amb grànuls de quars visibles. Paret externa amb un possible vernís negre, molt deteriorat, que forma una mena de cercles concèntrics. Possibles tipologies baix-romanes.

sitja 11- UE. 09055

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent

E01-09055-923: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuïta reductora. Pasta barroera, amb grànuls de quars visibles, i parets sense allisar. Gruix: de 5 a 7 mm.

E01-09055-926: petit fragment sense forma de ceràmica negra, de cuïta reductora. Pasta barroera, amb grànuls de quars visibles. Gruix: 6 mm.

E01-09055-924: fragment sense forma de ceràmica grisa-negra, de cuïta reductora. Pasta barroera, amb grànuls de quars visibles. Gruix: 4-5 mm.

E01-09055-931: fragment sense forma de ceràmica biex, de cuïta reductora. Pasta barroera, amb grànuls de quars visibles i parets sense polir. Gruix: 5 mm.

E01-09055-925 i 930: 2 fragments sense forma de ceràmica oxidada. Pasta barroera, de color vermellós, amb grànuls de quars visibles. Gruix: de 6 a 7 mm.

E01-09055-928 i 929: 2 fragments sense forma de ceràmica oxidada. Pasta barroera, de color vermellós, amb grànuls de quars visibles. Gruix: de 6 a 7 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09055-919: fragment sense forma d'una peça gran. Ceràmica molt compacta, amb

grànuls de quars i mica ben visibles, fins i tot a la capa exterior. Presenta marques de torn a l'interior. El color és vermellós-ataronjat, amb una capa negra a l'interior degut a la cuita. Gruix: 10 mm. (cf. E01-09034-647 i E01-09047-806)

E01-09055-920: fragment sense forma d'una peça gran. Ceràmica molt compacta, amb grànuls de quars i mica ben visibles, fins i tot a la capa exterior. Color vermellós-ataronjat, amb una capa més fosca a les parets interna i externa. Gruix: 10 mm. (cf. E01-09034-647 i E01-09047-806)

E01-09055-921 i 922: 2 fragments sense forma d'una peça gran. Ceràmica molt compacta, amb grànuls de quars i mica ben visibles, fins i tot a la capa exterior. Color vermellós-ataronjat. Gruix: 10 mm.

E01-09055-927: fragment d'una petita vora de pasta clara. Llavi arrodonit. Gruix: 2mm. s'assembla a tipologies baix-romanes.

E01-09055-932: fragment de ceràmica grisa-negra, de cuita reductora. Pasta barroera, amb grànuls de quars i mica. Sembla tallada formant un petit quadrat de 14x14 mm., com si fos una fitxa Gruix: 4 mm.

E01-09055-933: fragment de ceràmica negra, de pasta molt compacta però amb grànuls de quars i mica visibles. Sembla part de la panxa i vora d'una petita peça, tallada com una fitxa en forma de rombe, de 25x21 mm. S'assembla a les ceràmiques grises baix-romanes tardanes.

sitja 11- UE. 09060

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent

E01-09060-985: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, probablement part d'un base o fons. Pasta força compacta, de color ataronjat, allisada a l'interior. Gruix: 5mm.

E01-09060-985: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color vermellós a l'interior i negre per la cara externa. Pasta amb grànuls de quars visibles. Gruix: 5,5 mm.

E01-09060-982: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta amb grànuls de quars visibles. Gruix: 6-7 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09060-984: fragment d'una vora de ceràmica clara, de to beige, pasta amb

desgreixant molt fi. Vora exvasada, amb llavi pla, d'extrem lobulat, i una petita incisió a la cara externa. Sembla polida o brunyida. Gruix: 5 mm; del llavi: 9 mm.

E01-09060-980: fragment sense forma de ceràmica grisa, amb desgreixant minúscul a la vista. La pasta és molt compacta i de color clar a l'interior. Gruix: 5 mm.

E01-09060-980: fragment sense forma de ceràmica grisa-negra, de cuïta reductora, amb desgreixant de quars. Sembla brunyida per una cara. Gruix: 3 mm.

sitja 11- UE. 09061

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent

E01-09061-1006: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuïta reductora, amb desgreixant de quars. Gruix: 7 mm.

E01-09061-1007: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuïta oxidant. Pasta amb desgreixant de quars mica. Sembla part d'un gran recipient, o potser un conglomerat d'argila. Gruix: 27-30 mm.

sitja 11- UE. 09063

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent

E01-09063-1033: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuïta reductora. Pasta barroera, amb desgreixant de quars. Sembla cremada per la part externa. Gruix: 8 mm.

E01-09063-1031: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, amb la paret interna negra. Pasta barroera, amb desgreixant de quars. La paret externa, vermellova, sembla polida o brunyida. Gruix: 8-9 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09063-1030: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, d'una peça gran. Pasta força compacta, amb grànuls de quars i mica a la vista. Marques de torn per la cara interna. Possible engalba per la cara externa. Gruix: 12 mm.

E01-09063-1032: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de pasta compacta i desgreixant fi. Gruix: 4 mm. Semblant a les tardo-romanes.

SITJA 12

sitja 12- UE. 09035

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09035-1066: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de pasta porosa rogenca, amb desgreixant gros de quars i petits grànuls de mica. La paret interna és negrosa, brunyida i escombrada, mentre l'externa és sense polir i amb marques desiguals incises. Pot ser part d'un plat o un bol. Gruix: 7mm.

E01-09035-1067: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de pasta porosa, amb desgreixant gros de quars i petits grànuls de mica. La paret interna és brunyida i l'externa és fosca i sense polir. Gruix: 7 mm.

E01-09035-1069: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de pasta força compacta amb desgreixant de quars i mica. Color taronjós. Gruix: 6 mm.

E01-09035-1070 i 1077: 2 fragments sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de pasta porosa amb desgreixant de quars. Color vermellós. Gruix: 5 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09035-1068: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de pasta força compacta amb desgreixant de quars petit. Color vermellós. Presenta marques de torn. Gruix: 6 mm.

E01-09035-1071: fragment de vora de ceràmica negra, de cuita reductora, de pasta porosa amb grànuls de quars visibles. Vora recta, de llavi arrodonit i afuat a l'extrem, amb una petita incisió. Gruix: 7 mm.

E01-09035-1072: fragment sense forma de ceràmica grisa, de cuita reductora, de pasta compacta amb desgreixant fi. Presenta marques de torn. Gruix: 5 mm.

E01-09035-1073- 1074 i 1075: 3 fragments sense forma de ceràmica grisa-negra, , de cuita reductora, de pasta porosa amb grànuls de quars visibles. Gruix: 4, 7 i 5 mm, respectivament.

sitja 12- UE. 09037

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09035-1229: fragment de vora de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb grossos grànuls de quars. Vora exvasadade llavi arrodonit. Gruix: 4-6 mm.

E01-09035-1230: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, de pasta força compacta amb desgreixant de quars i mica visible fins i tot a les parets. Paret externa polida i escombrada. Color vermell-negrós. Gruix: 8-10 mm.

E01-09035-1233: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, de pasta força compacta amb desgreixant de quars i mica visibles. Paret externa escombrada, de color gris, paret interna vermellova, amb marques de torn. Gruix: 7-8 mm.

E01-09035-1234: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant. Pasta porosa, de color vermellós i parets grises. Desgreixant de quars i mica visible. Presenta decoració incisa a base de tres línies ondulades paral·leles. Gruix: 7-10 mm.

E01-09035-1231: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant. Pasta porosa, de color vermellós i parets grises. Desgreixant de quars i mica visible. Gruix: 7-8 mm.

E01-09035-1232: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant. Pasta porosa, de color vermellós. Paret externa grisa. Desgreixant de quars i mica visible. Gruix: 6 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09035-1191: fragment de base de ceràmica de cuïta oxidant. Pasta compacta amb desgreixant fi, de color beige. Pot pertànyer a un fons de gerreta. Gruix: 5-12 mm.

E01-09035-1235: fragment de vora de ceràmica de cuïta oxidant. Pasta compacta amb desgreixant fi, de color ataronjat. Vora exvasada, plana per sobre. Gruix: 6-11 mm.

E01-09035-1236: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant. Pasta compacta amb desgreixant fi, de color ataronjat. Gruix: 1,5 mm. S'assembla a tipologies baix-romanes.

E01-09035-1237 i 1238: 2 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuïta reductora. Pasta força compacta amb desgreixant de quars a la vista. Gruix: 5 mm. Semblant a les medievals posteriors.

E01-09035-1239 i 1240: 2 fragments sense forma de ceràmica grisa-negra, de cuïta reductora. Pasta força compacta amb desgreixant de quars a la vista. Gruix: 7 i 8 mm., respectivament. Semblant a les medievals posteriors.

sitja 12- UE. 09038

B- ceràmiques a torn

E01-09038-1451: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars. Gruix: 3,5 mm. Semblant a les baix-romanes.

E01-09038-1452: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Es podria tractar d'una vora recta, però està molt rodolada. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Color ataronjat, més fosc per la cara externa. Gruix: 5 mm.

sitja 12- UE. 09053

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09053-1466: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Color vermellós. Gruix: 6-8 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09053-1465: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Paret exterior allisada, amb decoració de línies incises paral.leles. Gruix: 4- 4,5 mm.

E01-09053-1464: fragment de base, d'una gerreta o copa. Ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Sembla una comuna romana. Gruix paret: 4-3 mm; gruix peu: 6 mm.

sitja 12- UE. 09054

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09054-1489: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Color vermellós. Gruix: 7 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09054-1487: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Color ataronjat, amb la paret exterior allisada i la paret interior negra. Gruix: 4- 6 mm.

E01-09054-1488: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Color ataronjat, amb la paret exterior polida, i decoració a base d'una línia incisa. Gruix: 5-6 mm.

E01-09054-1490: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 2,5 mm.

E01-09054-1491: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de pasta compacta, amb desgreixant fi. Color ataronjat per la cara interna i gris per l'externa. Gruix: 5 mm.

E01-09054-1492: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de pasta compacta, amb desgreixant fi. Color gris per la cara interna i ataronjat per l'externa. Gruix: 4 mm.

sitja 12- UE. 09057

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09057-1567: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Gruix: 5-8 mm. Semblant a les medievals posteriors.

E01-09057-1568: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita oxidant. Pasta porosa, amb grossos grànuls de quars i mica. Paret exterior negra, paret interior vermelloso. Gruix: 7 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09057-1569: fragment de vora de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta força compacta amb desgreixant de quars petit. Vora exvasada, de llavi arrodonit. Gruix: 4-5 mm.

SITJA 13

sitja 13- UE. 09036

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09036-4300: fragment sense forma de ceràmica vermellova, de cuita oxidant, de pasta porosa rogenca, amb desgreixant gros de quars i petits grànuls de mica. La paret exterior és més fosca i sembla brunyida, amb restes d'un línia incisa. Gruix: 6,5 mm.

E01-09036-4301 i 4302: 2 fragments sense forma de ceràmica vermellova, de cuita oxidant, de pasta porosa rogenca, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 6 i 7 mm.

E01-09036-4303: fragment sense forma (potser part d'una vora) de ceràmica vermellova, de cuita oxidant, de pasta porosa rogenca, amb desgreixant de quars i mica a la vista. La paret exterior és brunyida. Gruix: 7 mm.

E01-09036-4304: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa rogenca, amb desgreixant de quars i mica a la vista. La paret exterior és allisada, amb restes d'escombrat. Gruix: 5-6 mm.

SITJA 14

sitja 14- UE. 09041

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09041-1667: fragment de vora de ceràmica negra, de cuita oxidant. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica visibles. Vora exvasada, de llavi globular, amb encaix interior per a tapadora. Gruix: 4-8 mm.

E01-09041-1668: fragment de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica visibles. Paret exterior polida, amb decoració de bandes paral·leles. Gruix: 7-8 mm.

E01-09041-1669: fragment de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica visibles. Parets sense polir. Gruix: 10 mm.

E01-09041-1670: fragment de base o fons de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica visibles. Paret exterior més fina. Gruix: 7 mm.

E01-09041-1671, 1672 i 1673: 3 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica grossos i visibles. Gruix: 7, 6 i 7 mm, respectivament.

E01-09041-1674: fragment sense forma de ceràmica de parets negres, de cuita oxidant. Pasta porosa, de color vermell, amb petits grànuls de quars i mica. Gruix: 5 mm.

E01-09041-1675: fragment sense forma de ceràmica vermelloso. de cuita oxidant. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Parets sense polir. Gruix: 7 mm.

E01-09041-1677: fragment sense forma de ceràmica vermelloso, de cuita oxidant. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica visible. Parets allisades. Gruix: 7 mm.

E01-09041-1678: fragment sense forma de ceràmica vermelloso, de cuita oxidant. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica visible. Parets sense polir. Gruix: 8 mm.

E01-09041-1679: fragment sense forma de ceràmica vermelloso, de cuita oxidant. Pasta compacta, amb desgreixant de quars i mica visible. Sembla una pedra. Gruix: 5 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09041-1681: fragment sense forma de ceràmica vermelloso, de cuita oxidant. Pasta força compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 6 mm.

E01-09041-1682: fragment sense forma de ceràmica grisa, de cuïta reductora. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 3 mm.

E01-09041-1683: fragment sense forma de ceràmica vermellova, de cuïta oxidant. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica visible. Paret exterior més fosca, amb marques d'escombrat. Gruix: 4-5 mm.

E01-09041-1684 i 1685: 2 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuïta reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica visible. Paret exterior més fosca i polida. Gruix: 7 i 8 mm, respectivament.

E01-09041-1686: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuïta oxidant. Paret exterior polida i escombrada. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 3 mm.

E01-09041-1687: fragment sense forma de ceràmica grisa-negra, de cuïta reductora. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 4 mm.

E01-09041-1689, 1690 i 1691: 3 fragments sense forma de ceràmica grisa-negra, de cuïta reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars. Gruix: 5, 5 i 6 mm, respectivament.

sitja 14- UE. 09049

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09049-1841: fragment d'una base o fons de ceràmica vermellova, de cuïta oxidant. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica visible. Paret externa escombrada. Gruix: 5 mm.

E01-09049-1842: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant a l'interior i reductora a l'exterior. Pasta porosa, amb desgreixant gros de quars i mica. Paret externa escombrada, de color negre. Gruix: 6-7 mm.

E01-09049-1845: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, de color vermellós. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Parets sense polir. Gruix: 5-7 mm.

E01-09049-1854 i 1855: 2 fragments sense forma de ceràmica de cuïta reductora a l'interior i oxidant a les parets, de color vermellós fosc. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Parets sense polir. Gruix: 5-7 mm.

E01-09049-1844 i 1847: 2 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuïta reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Parets sense polir. Gruix: 7 mm.

E01-09049-1843: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars. Paret externa amb decoració incisa, pentinat. Gruix: 6 mm.

E01-09049-1846: fragment d'una base o fons de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars visible. Paret externa escombrada. Gruix: 5-8 mm.

E01-09049-1849: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i grans de mica molt grossos i visibles. Parets sense polir. Gruix: 4-7 mm.

E01-09049-1848, 1850, 1851 i 1853: 4 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Parets sense polir. Gruix: 7 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09049-1836: fragment de nansa de ceràmica grisa-negra, de cuita reductora, oxidant a l'interior. Pasta força compacta, amb grànuls de quars i mica visibles. Escombrat exterior. Semblant a tipologies baix-romanes. Gruix: 5 mm.

E01-09049-1837: fragment de vora de ceràmica grisa-negra, de cuita reductora. Pasta força porosa, amb grànuls de quars i mica visibles. Parets sense polir. Vora exvasada, de llavi pla. Gruix: 5-6 mm.

E01-09049-1838: fragment sense forma de ceràmica grisa-negra, de cuita reductora. Pasta força porosa, amb grànuls de quars i mica visibles. Parets sense polir, amb decoració externa de bandes paral·leles. Gruix: 4-5 mm.

E01-09049-1839 i 1840: 2 fragments sense forma de ceràmica grisa-negra, de cuita reductora. Pasta força porosa, amb grànuls de quars i mica visibles. Parets sense polir. Gruix: 6 i 5 mm, respectivament.

sitja 14- UE. 09052

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09052-1942: fragment sense forma d'un gran recipient, de ceràmica ataronjada, de cuita oxidant. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica visible. Parets amb restes d'engalba. Gruix: 12 mm.

E01-09052-1943: fragment sense forma, de ceràmica de cuita oxidant, to beige. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars. Gruix: 9 mm.

E01-09052-1944: fragment sense forma, de ceràmica ataronjada, de cuita oxidant. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars. Gruix: 8 mm.

E01-09052-1945: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuita oxidant. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica visible. Restes d'engalba en una paret i bandes paral.leles incises a l'altra. Gruix: 13 mm.

E01-09052-1946: fragment sense forma de ceràmica vermellova, de cuita oxidant. Paret externa sense polir, més fosca. Pasta porosa, amb petits grànuls de quars. Gruix: 5 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09052-1947: fragment sense forma de ceràmica beige, de cuita oxidant. Parets escombrades i amb engalba. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars. Gruix: 7 mm.

E01-09052-1948: fragment sense forma de ceràmica beige, de cuita oxidant. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars. Gruix: 4 mm.

E01-09052-1949: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Paret externa fosca i escombrada, amb una línia incisa. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 7 mm.

E01-09052-1950: fragment de la part superior i arranc de coll d'una gerreta, de ceràmica de cuita reductora, i oxidant a l'interior. Paret externa fosca i escombrada. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 9 mm.

E01-09052-1951 i 1953: 2 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 9 i 6 mm, respectivament.

E01-09052-1952: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Paret externa negra. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 5 mm.

E01-09052-1954 i 1955: 2 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 4 i 5 mm, respectivament.

SITJA 16

sitja 16- UE. 09044

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09044-2022 i 2023: 2 fragments sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior més fosca i polida, amb decoració pentinada. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 6-8 mm.

E01-09044-2024: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 5 mm.

E01-09044-2025: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Pasta porosa, amb desgreixant de quars. Sembla un fragment de *tegula*. Gruix: 18 mm.

E01-09044-2026: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Parets allisades. Gruix: 6 mm.

E01-09044-2027: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, i paret exterior negra. Pasta porosa, amb desgreixant de quars. Parets allisades. Gruix: 6 mm.

E01-09044-2028: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Decoració incisa a rodet, amb una banda de línies transversals paral·leles. Gruix: 4 mm.

E01-09044-2029, 2030 i 2031: 3 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 5, 6 o 7 mm, respectivament.

B- ceràmiques a torn

E01-09044-2032: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuita oxidant. Parets escombrades i polides. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars i mica. Gruix: 5 mm.

E01-09044-2033: fragment sense forma de ceràmica beige, de cuita oxidant. Parets escombrades i polides. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars. Gruix: 4 mm.

E01-09044-2034: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuita oxidant. Paret exterior polida, interior desigual. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars i mica. Gruix: 5 mm.

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09046-2080: fragment sense forma de ceràmica vermellova, de cuita oxidant, de parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 5 mm.

E01-09046-2081: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de paret interior negra. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 5 mm.

E01-09046-2082: fragment sense forma de ceràmica vermellova, de cuita oxidant. Sembla un fragment de *tegula*. Pasta porosa, amb desgreixant de quars. Gruix: 15 mm.

E01-09046-2083: fragment de vora de ceràmica negra, de cuita reductora. Vora exvasada, de llavi arrodonit. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 5 mm; gruix llavi: 6 mm.

E01-09046-2084: fragment de base o fons d'una gerreta de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 6-9 mm.

E01-09046-2085: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior negra. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 7 mm.

E01-09046-2086 i 2087: 2 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 8 i 6 mm, respectivament.

B- ceràmiques a torn

E01-09046-2088: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuita oxidant. Paret exterior polida. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars. Gruix: 9 mm.

E01-09046-2089: fragment sense forma de ceràmica beige, de cuita oxidant. Parets polides més fosques. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars i mica. Gruix: 5 mm.

E01-09046-2090: 2 fragments sense forma de ceràmica grisa, de cuita reductora. Paret exterior escombrada, interior sense polir i de to més clar. Pasta compacta, amb petits grànuls de quars i mica. Gruix: 5-5,5 mm.

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09048-2230: vora de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Parets brunyides. Vora recta, de llavi pla. Gruix: 7-8 mm.

E01-09048-2231, 2232 i 2233: 3 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars. Paret exterior brunyida. Gruix: 7-8 mm.

E01-09048-2234, 2235 i 2236: 3 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars. Parets sense polir. Gruix: 5 mm.

E01-09048-2237: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars, molt cremada. Paret exterior amb restes d'escombrat. Gruix: 7 mm.

E01-09048-2238: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Paret exterior polida. Gruix: 9 mm.

E01-09048-2239: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Paret exterior amb decoració d'una línia incisa. Gruix: 6 mm.

E01-09048-2240: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Paret exterior polida i amb restes de decoració incisa. Gruix: 11 mm.

E01-09048-2247: fragment sense forma de ceràmica grisa, de cuita reductora, de parets sense polir i marques de torn a l'interior. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 5-7 mm.

E01-09048-2249: vora de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior sense polir i paret interior negra i allisada. Pasta porosa, amb desgreixant de grànuls grossos de quars. Vora exvasada, amb el llavi afuat a l'extrem. Gruix: 8 mm ; gruix de llavi: 4 mm.

E01-09048-2250: fragment sense forma (potser una carena) de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior brunyida i amb marques incises i paret interior sense polir. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: de 6 a 10 mm.

E01-09048-2251: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets fosques, l'exterior brunyida i la interior sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: de 5 a 10 mm.

E01-09048-2252: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets

fosques i brunyiades. Pasta porosa , amb desgreixant petit de quars i mica. Gruix: 4 mm.

E01-09048-2253: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior negra i amb decoració d'una doble línia incisa. Paret interior vermellosa i sense polir. Pasta porosa , amb desgreixant petit de quars i mica. Gruix: 6 mm.

E01-09048-2254 i 2255: 2 fragments sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior polida i vermellosa i paret interior fosca i sense polir. Pasta porosa , amb desgreixant petit de quars i mica. Gruix: 5-6 mm.

E01-09048-2256: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets sense polir, l'exterior vermellosa i la interior fosca. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 11 mm.

E01-09048-2257: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets sense polir, l'exterior negra i la interior vermellosa. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 10 mm.

E01-09048-2258, 2259 i 2260: 3 fragments sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior negra i polida, i paret interior vermellosa i sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 6, 6 i 7 mm, respectivament.

E01-09048-2261: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets sense polir, l'exterior vermellosa i la interior negra. Pasta porosa, amb grànuls grossos de desgreixant de quars i mica. Gruix: 8 mm.

E01-09048-2262: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior polida i fosca, i paret interiorvermellosa i sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 8 mm.

E01-09048-2263 i 2264: 2 fragments sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color vermellós i parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 5 i 8 mm, respectivament.

E01-09048-2265: 3 fragments d'una base o fons de gerra gran. Ceràmica de cuita oxidant, de color vermellós, paret externa allisada i interior sense polir. Pasta porosa, amb grànuls grossos de desgreixant de quars i mica. Gruix: 10 -15 mm.

E01-09048-2266 i 2267: 2 fragments sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color vermellós i parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant petit de quars i mica (sembla pedra). Gruix: 8 mm, respectivament.

E01-09048-2268: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color vermellós i parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant petit de quars i mica (sembla pedra treballada). Gruix: 15-17 mm.

E01-09048-2294: fragment de base de ceràmica negra, de cuita oxidant. Parets fosques, interior vermellós. Pasta porosa, amb desgreixant de grànuls de quars i mica. Gruix base: 15 mm; gruix paret: 8 mm.

E01-09048-2294: fragment de panxa carenada, de ceràmica negra, de cuita oxidant. Parets fosques, l'exterior polida; interior vermellós. Pasta porosa, amb desgreixant de grànuls de quars i mica. Gruix: 7-8 mm.

E01-09048-2296: 20 fragments sense forma de ceràmica negra de cuita oxidant, pertanyents a una mateixa peça. Parets fosques i polides, interior vermellós. Pasta molt porosa, amb desgreixant petit de quars i mica. (Està molt mal cuita i l'interior es desfà amb facilitat, quedant una sorra vermellosa. No es pot rentar. La majoria de fragments són plans, potser part d'una base o fons). Gruix: 9-11 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09048-2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246: 6 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: de 5 a 7 mm.

E01-09048-2247: fragment sense forma de ceràmica grisa, de cuita reductora, de parets externa polida i marques de torn a l'interior. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 6-7 mm.

E01-09048-2248: fragment sense forma de ceràmica grisa, de cuita reductora. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 7 mm.

E01-09048-2270: fragment de vora de ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat. Llavi arrodonit, amb una línia incisa. Pasta compacta, amb desgreixant fi (semblant a les baix-romanes). Gruix llavi: 5 mm.

E01-09048-2271: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat. Pasta compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 5 mm.

E01-09048-2272: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color beige clar. Pasta compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Les parets semblen acabades amb una englaba clara, que deixa veure el desgreixant. Decoració incisa de quatre línies paral·leles. Gruix: 7 mm.

E01-09048-2273: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color vermellós i parets sense polir. Pasta compacta, amb desgreixant petit de quars i mica a la vista. Gruix: 4 mm.

E01-09048-2274: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color vermellós i parets sense polir. Pasta força compacta, amb desgreixant fi. Sembla pertànyer a un gran recipient. Gruix: 12 mm.

E01-09048-2275: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets fosques, l'exterior polida. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 6-7 mm.

E01-09048-2276: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat i marques de torn a l'interior. Pasta compacta, amb grànuls de quars. Gruix: 7-8 mm.

E01-09048-2277 i 2280: 2 fragments sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat i paret exterior fosca. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 4 i 5 mm, respectivament.

E01-09048-2278 i 2279: 2 fragments sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat i paret interior fosca. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 7 i 4 mm, respectivament.

E01-09048-2292: fragment de base de sigiliata clara C. Ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Tipologia baix-romana. Gruix: 3 mm.

E01-09048-2293: fragment de vora de ceràmica vermellova, de cuita oxidant. Pasta porosa, amb desgreixant de grànuls de quars. Vora exvasada, de llavi arrodonit. Gruix: 7 mm.

<i>sitja 16- UE. 09050</i>

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09050-3024: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, paret interior vermellova, sense polir; paret exterior negra, polida, amb decoració incisa de línies paral·leles que es creuen formant quadres. Pasta força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 5-6 mm.

E01-09050-3025: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets sense polir, interior vermellova, i exterior negra, amb decoració pentinada. Pasta porosa, amb desgreixant de grossos grànuls de quars i molta mica. Gruix: 5-6 mm.

E01-09050-3027: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora, de paret externa polida. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars. Gruix: 11 mm.

E01-09050-3028: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita oxidant, de parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars. Gruix: 10 mm.

E01-09050-3029: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita oxidant, de paret exterior polida negra, interior vermellós sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 10 mm.

E01-09050-3030 i 3031: 2 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuita oxidant, de parets negres i interior vermellós, l'externa polida. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 8-9 mm.

E01-09050-3032: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de paret exterior vermellosa sense polir i interior negre polit. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 6 mm.

E01-09050-3033: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora, i parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 8 mm.

E01-09050-3034: fragment sense forma de ceràmica vermellosa de cuita oxidant i parets polides. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 6-7 mm.

E01-09050-3035: fragment sense forma de ceràmica vermellosa de cuita oxidant. Paret externa brunyida, amb restes d'escombrat. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica. Gruix: 7 mm.

E01-09050-3036: fragment sense forma de ceràmica vermellosa de cuita oxidant., part d'un gran recipient. Parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 10 mm.

E01-09050-3050: fragment sense forma de ceràmica vermellosa de cuita oxidant. (possible fragment de tegula). Parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant gros de quars. Gruix: 30 mm.

E01-09050-3312: 20 fragments de la part superior (panxa i vora) d'una olla, ceràmica vermellosa de cuita oxidant. Parets fosques, sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant gros de quars. Gruix: 9-10 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09050-3026: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, paret exterior fosca i polida, decorada amb línies incises entrecreuades. Pasta porosa amb quars i mica a la vista. Gruix: 4 mm.

E01-09050-3020: fragment de vora de ceràmica de cuita oxidant, potser part d'un plat. To beige clar i parets sense polir. Pasta força compacta, amb grànuls de quars grossos i mica. Vora recta amb llavi arrodonit. Gruix: 5 mm; gruix llavi: 6 mm.

E01-09050-3021: fragment de vora de ceràmica grisa, de cuita oxidant. Parets fosques i sense polir, interior vermellós. Pasta força compacta, amb grànuls de quars i mica a

la vista. Vora amb llavi globular. Gruix: 3 mm; gruix llavi: 7 mm.

E01-09050-3022: fragment de vora de ceràmica vermellosa, de cuïta oxidant. Parets escombrades i sense polir. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Vora exvasada, amb llavi recte i encaix interior per a tapadora. Gruix: 3-4 mm; gruix llavi: 7 mm.

E01-09050-3037 i 3038 i 3041: 3 fragments sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, paret exterior fosca i amb marques d'escombrat, i paret interior ataronjada. Pasta porosa amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 6-7 mm.

E01-09050-3039: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, Pasta ataronjada, força compacta, amb desgreixant fi. Paret exterior més fosca, brunyida. Gruix: 6 mm.

E01-09050-3040: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, paret exterior fosca, com una engalba. Pasta ataronjada, força compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 8 mm.

E01-09050-3042: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, paret exterior fosca i polida. Pasta vermellosa, compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 5 mm.

E01-09050-3043 i 3044: 2 fragments sense forma de ceràmica negra, de cuïta reductora, parets sense polir. Pasta porosa, amb desgreixant fi. Gruix: 4 i 3 mm, respectivament.

E01-09050-3045: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuïta oxidant, parets sense polir. Pasta compacta, amb desgreixant de quars a la vista. Semblant a tipologies baix-romanes. Gruix: 2,5 mm.

E01-09050-3046: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuïta oxidant, parets polides. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Semblant a tipologies baix-romanes. Gruix: 2-4 mm.

E01-09050-3047 i 3048: 2 fragments sense forma de ceràmica ataronjada, de cuïta oxidant, parets sense polir. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Semblant a tipologies baix-romanes. Gruix: 3,5 i 5 mm, respectivament.

E01-09050-3049: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuïta oxidant, parets exterior polida. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Semblant a tipologies baix-romanes. Gruix: 3 mm.

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09058-3431: 5 fragments de fons o base plana d'una olleta, de ceràmica grisa de cuita reductora, paret exterior brunyida. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix paret: 2 mm; gruix base: 6 mm. (el fons té un diàmetre de 90 mm i es correspón amb l'olleta E01-09058-3383).

E01-09058-3432: fragment de fons o base d'una gerra, de ceràmica vermellova de cuita oxidant, paret exterior allisada i marques de torn lent a l'interior. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix paret: 8 mm; gruix base: 11 mm.

E01-09058-3433: fragment de vora de ceràmica vermellova de cuita oxidant. Vora exvasada, de llavi recte i arrodonit a l'extrem. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix : 6 mm; gruix vora: 7 mm.

E01-09058-3434: fragment de vora de ceràmica grisa de cuita reductora. Vora exvasada, de llavi recte i aplanat a l'extrem. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix : 6 mm; gruix vora: 9 mm.

E01-09058-3435: fragment de vora de ceràmica vermellova de cuita oxidant. Vora recta, de llavi arrodonit i afuat a l'extrem. Pasta porosa, amb desgreixant gros de quars i mica. Gruix : 8 mm; gruix vora: 6 mm.

E01-09058-3436: fragment de vora o base d'un recipient, de ceràmica vermellova de cuita oxidant, paret exterior allisada. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix paret: 6 mm; gruix base: 9 mm.

E01-09058-3437: fragment de vora i panxa d'un recipient, de ceràmica de cuita oxidant, amb les parets grises. Decoració de línies incises paral.leles a tot el coll i la panxa. Vora exvasada (el llavi està trencat). Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Gruix : 6 mm; gruix vora: 9 mm.

E01-09058-3370-3442: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets amb engalba clara. Pasta força compacta, amb grànuls de quars petits. Gruix: 6 mm.

E01-09058-3383: 2 fragments de panxa i vora d'una OLLETA de ceràmica grisa de cuita reductora, paret exterior brunyida, amb marques de decoració incisa de línies paral.leles a la part superior de la panxa. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Vora exvasada, amb llavi recte, arrodonit i afuat per l'extrem interior. Gruix parets: 8 mm; gruix vora: 4 mm. Alçada total aprox. olleta: 85 mm. Obertura boca: 60 mm. (es correspón amb la base E01-09058-3431).

E01-09058-3384: 15 fragments de panxa i vora d'una OLLA de ceràmica vermellova de cuïta oxidant. Paret exterior fosca i interior vermellova, sense decoració. Pasta porosa, força compacta, amb desgreixant de quars i mica. Vora exvasada, amb llavi arrodonit, aplanat per sobre. Gruix parets: 6-7 mm; gruix vora: 8 mm. Alçada total aprox. olla: 180 mm (?). Obertura boca: 150 mm. (associat amb 3385-3386-3387 i 3388 a 3430).

E01-09058-3385: 3 fragments de panxa d'un recipient, de ceràmica vermellova de cuïta oxidant. Paret exterior fosca, sembla cremada o en contacte amb el foc. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 6-10 mm. (associats amb l'olla E01-09058-3384).

E01-09058-3386: fragment de panxa d'un recipient, de ceràmica vermellova de cuïta oxidant. Paret exterior fosca, sembla cremada o en contacte amb el foc. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 7 mm. (associat amb l'olla E01-09058-3384).

E01-09058-3387: fragment de base o fons pla d'un recipient, de ceràmica vermellova de cuïta oxidant. Paret exterior fosca, sembla cremada o en contacte amb el foc. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 7 mm. (associat amb l'olla E01-09058-3384).

E01-09058-3388 a 3430: 42 fragments sense forma, de ceràmica vermellova de cuïta oxidant. Alguns tenen la paret exterior fosca, cremada, d'altres no. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: de 7 a 9 mm. (associats amb l'olla E01-09058-3384).

B- ceràmiques a torn

E01-09058-3368: fitxa arrodonida de ceràmica de cuïta oxidant, de color ataronjat. Parets llises, pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 4 mm.

E01-09058-3369: fragment d'arranc de nansa, de ceràmica de cuïta oxidant, de parets grises i polides. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 4 mm; gruix de la nansa: 11 mm..

E01-09058-3370-3381: 12 fragments sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, de color ataronjat. Parets llises, pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: de 4 a 6 mm.

E01-09058-3370-3438: fragment sense forma de ceràmica de cuïta oxidant, de parets grises i allisades. Pasta compacta, amb grànuls de quars. Gruix: 4 mm.

E01-09058-3370-3439: fragment sense forma de ceràmica grisa, de cuïta reductora i paret externa allisada. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Gruix: 8 mm.

E01-09058-3370-3440: fragment sense forma de ceràmica de cuïta reductora i parets

vermelloses. Pasta força compacta, amb grànuls de quars i mica. Gruix: 7 mm.

E01-09058-3370-3441: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de color ataronjat. Parets llises, pasta una mica porosa, amb grànuls de quars petits. Gruix: 4,5 mm.

E01-09058-3370-3442: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de parets amb engalba clara. Pasta força compacta, amb grànuls de quars petits. Gruix: 6 mm.

sitja 16- UE. 09059

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09059-3952: vora i part de la panxa d'un petit plat o bol de ceràmica negra, de cuita reductora i paret exterior vermell fosc. Panxa amb carenat alt i restes d'escombrat. Vora recta, amb el llavi aplanat. Pasta porosa, amb grànuls grossos de quars a la vista. Gruix paret:6 mm; gruix vora: 4 mm.

E01-09059-3953: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Parets sense polir. Pasta porosa, amb grànuls grossos de quars a la vista. Gruix:7 mm.

E01-09059-3982: fragment de base o fons pla d'un recipient, de ceràmica vermellova de cuita oxidant. Paret exterior fosca, sembla cremada o en contacte amb el foc. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 7 mm. (associat amb el fons E01-09058-3387 i amb l'olla E01-09058-3384).

E01-09059-3983: 3 fragments de panxa d'un recipient, de ceràmica vermellova de cuita oxidant. Pasta porosa força compacta, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 7 mm. (associats amb amb l'olla E01-09058-3384).

sitja 16- UE. 09062

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09062-3984: fragment sense forma de ceràmica vermellova de cuita oxidant, paret exterior negra. Pasta porosa, amb desgreixant gros de quars a la vista. Gruix: 9 mm.

E01-09062-3985: fragment sense forma de ceràmica vermellova de cuita oxidant, paret exterior negra. Pasta porosa, amb desgreixant de quars i mica a la vista. Gruix: 6 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09050-3086: fragment sense forma de ceràmica ataronjada de cuita oxidant. Pasta

compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 7 mm.

E01-09050-3087: fragment sense forma de ceràmica ataronjada de cuita oxidant, probablement part d'un gran recipient. Restes d'escombrat a la paret externa. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Presenta un forat de reparació a un extrem. Gruix paret: 10 mm; diàmetre forat: 9mm.

sitja 16- UE. 09065

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09065-4182: fragment de vora d'un plat o recipient pla. Ceràmica vermellosa de cuita oxidant i parets sense polir. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica a la vista. Vora recta, de llavi arrodonit irregular Gruix: 7-8 mm.

B- ceràmiques a torn

E01-09065-4183: fragment sense forma de ceràmica ataronjada de cuita oxidant. Pasta compacta, amb desgreixant gros de quars. Línies incises barroeres a la paret externa Gruix: 6 mm.

E01-09065-4184: fragment sense forma de ceràmica ataronjada de cuita oxidant i parets fosques. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 8 mm.

E01-09065-4185: fragment sense forma de ceràmica ataronjada de cuita oxidant. Parets allisades. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 5,5 mm.

E01-09065-4186: fragment sense forma de ceràmica ataronjada de cuita oxidant. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 4 mm.

E01-09065-4187: fragment sense forma de ceràmica vermellosa de cuita oxidant. Paret exterior fosca i allisada. Pasta compacta, amb desgreixant fi. Gruix: 6,5 mm.

E01-09065-4188: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant, de to beige clar. Pasta compacta, amb desgreixant fi a la vista. Gruix: 5 mm.

E01-09065-4189: fragment sense forma de ceràmica ataronjada, de cuita oxidant. Parets polides. Pasta compacta, amb desgreixant molt fi. Sembla tardo-romana. Gruix: 3 mm.

E01-09065-4190: fragment sense forma de ceràmica vermellosa de cuita oxidant. Parets exterior allisada. Pasta porosa, amb desgreixant gros de quars i mica. Sembla un fragment de *tegula*. Gruix: 21 mm.

A- ceràmiques a mà i/o a torn lent:

E01-09066-4245: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant a l'interior i reductora a l'exterior. Paret exterior negra i allisada, paret interior vermellova i sense polir. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Gruix: 5-6 mm.

E01-09066-4246: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant a l'interior i reductora a l'exterior. Paret exterior negra i allisada, paret interior vermellova i sense polir. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica. Gruix: 8 mm.

E01-09066-4247: fragment sense forma de ceràmica de cuita oxidant. Paret exterior escombrada i més fosca i sense polir. Pasta porosa, amb grànuls de quars i mica a la vista. Gruix: 7 mm.

E01-09066-4248: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. Parets sense polir. Pasta porosa força compacta, amb grànuls de quars i mica a la vista. Gruix: 6 mm.

E01-09066-4249: fragment sense forma de ceràmica negra, de cuita reductora. possible part de la panxa d'una olla. Paret exterior allisada. Pasta porosa força compacta, amb grànuls de quars i mica a la vista. Gruix: de 7 a 10 mm.

E01-09066-4250: fragment d'un fons pla i part de la panxa d'un recipient. Ceràmica vermellova, de cuita oxidant. Paret exterior allisada, marques de torn a l'interior. Pasta porosa força compacta, amb grànuls de quars i mica a la vista. Gruix fons 8 mm; gruix paret: 8 mm.

a dalt: ceràmica alt-medieval. E01-09058-3384. Olla a mà o torn lent, de ceràmica de cuita oxidant.

a baix: ceràmica alt-medieval. E01-09058-3383. Olleta a mà o torn lent, de ceràmica de cuita reductora.

3.3.2.2.- EL MATERIAL METÀLLIC (per Oriol Amblàs)

Els objectes metàl·lics trobats en la campanya d'excavacions arqueològiques del 2001 a l'àrea ibèrica de l'Esquerda, es caracteritzen per una gran quantitat de material sobretot de ferro; la majoria de difícil identificació. Trobats a la casa 3, sitjes 11, 12, 13,14 i 16. En aquesta darrera sitja és on s'ha trobat la majoria del material metàl·lic.

Descrivim les peces més interessants:

SITJA 16

A la sitja 16 s'han trobat una gran diversitat d'objectes metàl·lics, la majoria en estat molt fragmentari i de difícil classificació:

Objectes indeterminats

S'han localitzat un total de 12 objectes indeterminats de petites i mitjanes dimensions i molt oxidats, que dificulta la seva identificació:

- **E01-09050: E01-09050-2975** (7x5x2,5 cm). **E01-0950-2978** (3x2x1cm). **E01-09050-2979** (2,5x2x1,5 cm). **E01-09050-2981** (2,2x2x1,5 cm). **E01-0950-2982** (2,5x1,5x0,6 cm).
- **E01-09058: E01-09058-3323** (2x1x0,5 cm). **E01-09058-3320** (2,5x2x0,8 cm). **E01-09058-3321** (4,5x3x0,5 cm). **E01-09058** (3x1,5x0,8-0,5 cm). **E01-09058** (3 fragments el més gran de 3x5x2 cm). **E01-09058-3318** (4x3x2 cm). **E01-09058-3315** (2,8x0,8 cm).

Plaquetes

També s'ha trobat un conjunt de 6 **plaquetes**, la majoria sense forma:

- **E01-09050: E01-09050-2985** (molt prima de 2x1,5x0,1 cm) **E01-09050-2976** (allargada i en molt mal estat de conservació de 16x4x0,8 aproximadament). **E01-09050-2980** (Es tracta d'una plaqueta quadrada de 4x4x0,6 cm).
- **E01-09058: E01-09058-3313** (4,5x2,1-2x0,3 cm). **E01-09058-3317** (6x5x0,4 cm).
- **E01-09048: E01-09048-2974** (Plaqueta de ferro de 3,5x3x1,5 cm).

Objectes amb forma

Tan sols s'han pogut identificar 8 peces dins de tot el conjunt:

E01-09050-2977 Es tracta d'un possible fragment de la **virolla d'una eina** de difícil classificació de forma rectangular de 4,5x7x1,5 cm.

E01-09050-2986 Fragment d'una **anella** de ferro aplanada de 3,5x3x0,2cm.

E01-09050-2984 Possible cabota d'un **clau** de secció rectangular de 1,5x2x1,3 cm.

E01-09050-2987 Possible cabota d'un **clau** de 3x1,5x0,7 cm.

E01-09058-3326 Fragment d'una **punta** de ferro de 3,5x0,5 cm.

E01-09048-2297 **Clau** de ferro de 4x1'5x0,7 cm

E01-05036-17 Peça allargada de ferro de 14 cm

E01-09059-3943 Element allargat de ferro amb un forat a la part central.

Escòries

S'han trobat una gran quantitat d'escòries de ferro que podem classificar bàsicament en dos grups: escòries amb alt contingut d'òxid de ferro i escòries amb baix contingut d'òxid de ferro. Dins d'aquest darrer identifiquem tres tipus: escòries rubefectades, escòries vitrificades i escòries molt poroses.

1. Escòries amb alt contingut d'òxid de ferro:

Es tracta d'escòries de ferro molt rubefectades i que pel seu elevat pes tenint en compte el volum fa pensar en un alt contingut de ferro en el seu interior. Possiblement es tracta de massers (massa esponjosa de ferro que s'obté a partir de la reducció del mineral. Primer estat anterior a ser transformat en barres o productes semi-manufacturats).

E01-09058-3322 Possible fragment d'un **masser** de ferro de 8x6x5 cm. La seva forma còncava a la part de sota i plana a la part superior sembla indicar la forma de la base del forn.

E01-09058-3324 Possible fragment d'un **masser** de ferro de 10x7x4 cm. Més gran que l'anterior, presenta una forma semblant.

2. Escòries amb baix contingut d'òxid de ferro:

Es tracta d'escòries de poc pes en comparació amb el seu volum. Els òxids es troben barrejades amb elements no metàl·lics.

- a. *Escòries rubefectades*: són escòries de coloració rogenca que denoten la presència d'òxids metàl·lics però en baixa concentració. **E01-09058-3327/3367** (31 escòries d'entre 10 a 1 cm). **E01-09001-4325/4328** (Es tracta de dos escòries d'entre 3 a 2 cm trobats en un estrat superficial).

- b. *Escòries vitrificades*: es tracta d'escòries amb una important quantitat d'elements no metàl·lics que tenen un aspecte vitri i brillant (segurament sílice que a altes temperatures s'han vitrificat). **E01-09058-3327/3367** (12 escòries d'entre 8,5 a 4,5 cm) **E01-09050-2986 15**
- c. *Escòries poroses*: aquest tipus d'escòries són de tonalitat fosca i grisosa i d'una gran porositat. **E01-09050-2988** (15 fragments d'escòria d'entre 4 a 1 cm.) **E01-09050-2988** (de 11x8x4 cm molt fragmentada), **E01-05032-457/459** (2 escòries d'entre 4 a 1 cm). E01-09063-1009 (Escòria de 2 cm de gruix). E01-09058-3327/3367 (4 escòries d'entre 6 a 1 cm)

ALTRES METALLS

- **E01-09058**

E01-09058-3326 Possible fragment d'una moneda de bronze (?) molt prima i il·legible de 1,9x1,2x0,1cm.
E01-09037-1189 Element de bronze de 2x0,4 cm.

Pel que fa a la resta de metalls inventariats en la resta d'espais destaquem: **SITJA 11** E01-09061-1035 Possible frontissa de ferro de 10x4'5 cm (en procés de restauració).E01-09055-811. Possible fragment de sivella de ferro en molt mal estat de conservació de 5,5x5x1,5 cm. A la **SITJA 12** E01-09035-1036. Tatxó de ferro amb cabota ciruclar gran de 2x2x1,5 cm. També a la **SITJA 13** s'ha trobat 2 escòries de ferro E01-09036 de 2,5 a 1,2 cm. En la **SITJA 14** s'han trobat 6 escòries: E01-09049-1924 (4 escòries poroses de 3 a 1 cm) i E01-09049-1789 (2 escòries poroses de 3 a 1 cm).

3.3.2.3.- LA FAUNA (PRIMERA APROXIMACIÓ):

Una primera aproximació a la fauna de les sitges, prèvia a l'estudi definitiu, proporciona una sèrie de dades rellevants, que val la pena incloure en aquesta memòria. La fauna representa un 73 % del total del material aparegut en les sitges, i la seva composició és interessant.

En primer lloc, cal destacar la presència de mandíbules d'animals domèstics (ovicàprids, bòvids i súids). Se n'han localitzades un total de 98, i això demostra que és una dada prou significativa. Juntament amb això, cal destacar també la presència de cranis sencers amb les banyes, i de vèrtebres. Aquesta associació de material faunístic fa pensar que potser aquestes sitges s'aprofitaven com a abocadors per a les restes d'escorçador, atès que es llencen parts poc significatives dels animals.

Un altre element interessant és la presència d'una banya de cèrvol. El *Cervus elaphus* havia estat localitzat al jaciment en època ibèrica. Amb aquesta troballa és possible que aquesta espècie encara fos present a les contrades osonenques a principis de l'Edat Mitjana.

Un tercer element a tenir en compte és la presència de microfauna, especialment rosegadors. És una evidència important perquè pot ratificar l'a presència de restes de carn en putrefacció, que aquests animals utilitzarien com a font d'aliment.

Finalment, la troballa d'un garrí sencer, amb els ossos en connexió anatòmica a l'interior de la sitja 16, obliga a pensar que aquest animal fou llençat sencer a l'interior de la sitja, i per tant correspon de ben segur al moment de reompliment de l'estructura. Si hagués rodolat, o s'hagués mogut, els ossos no haurien romàs en connexió. Així doncs, aquesta resta suposa una ocasió única per datar l'època d'ús d'aquestes estructures, Per aquest motiu ens vàrem posar en contacte amb el laboratori de Radiocarboni de la Universitat de Barcelona, i concretament amb el Dr. Joan S. Mestres. Els resultats de la datació es troben a les planes següents.

3.4.- INFORME DE LA DATACIÓ RADIOCARBÒNICA DEL GARRÍ (E01-09058-3942)

DATAció PER RADIOCARBONI
DE MATERIAL
OSTEOLòGIC I CARBONós
· PROCEDENT DE
L'ESQUERDA
(Les Masies de Roda de Ter, Osona)

Laboratori de Datació per Radiocarboni
UNIVERSITAT DE BARCELONA

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Laboratori de Datació per Radiocarboni

Facultat de Química, 3a. Planta
C/. Martí i Franquès, 1 / Avda. Diagonal, 647
08028 BARCELONA
Tel. 93 403 46 88
Fax 93 402 12 33
E-mail: js.mestres@ub.edu

Amb la finalitat de procedir a llur datació, el Laboratori de Datació per Radiocarboni de la Universitat de Barcelona ha rebut de les Sres. Immaculada Ollich i Castanyer i Montserrat Rocafiguera i Espona de la Fundació Privada l'Esquerda material osteològic i una mostra de material carbonós provinents del sector medieval del jaciment arqueològic anomenat *L'Esquerda* situat al terme municipal de Les Masies de Roda de Ter (Osona). Els material objecte de datació estaven identificats, respectivament, amb les referències següents:

E01/Sitja 16/UE-09058

E03-32450-95/H-47

1. CONTEXT ARQUEOLÒGIC I FINALITAT DE LA DATACIÓ

El poblat medieval de *L'Esquerda* s'estructura a l'entorn d'una església romànica amb un cert ordenament urbanístic i va ser construït sobre les restes d'un antic poblat ibèric. El material osteològic era constituït per l'esquelet d'un porc jove en connexió anatòmica trobat en una sitja amortitzada com abocador que talla els nivells ibèrics del jaciment. La finalitat de la datació d'aquest material és la confirmació de la hipòtesi d'una fase intermèdia de l'ocupació del poblat entre l'època ibèrica i medieval, fins ara no localitzada. La mostra de carbó procedia d'una biga de coberta d'una casa del poblat medieval on es va reconstruir la ferreria un cop cremada l'antiga. La finalitat de la datació d'aquest material és la confirmació de la hipòtesi de la destrucció seguida d'una reconstrucció duta a terme a finals del segle XIII o inicis del segle XIV.

2. DESCRIPCIÓ I TRACTAMENT DEL MATERIAL REBUT

El material osteològic estava constituït pels ossos de l'esquelet amb una dimensió màxima que oscil·lava entre el 20 i 140 mm. Els ossos estaven coberts d'una patina de terra fortament adherida sobre la superfície i podia observar-se la presència d'arrels. El material carbonós estava constituït per grans fragments obvis de carbó barrejats amb pedres, grumolls de terra i terra carbonosa amb presència d'arrels. La quantitat de material que integrava cada mostra s'indica a la Taula I sota l'epígraf "Material original".

Els materials objecte de datació se sotmeten a un tractament que té per finalitat eliminar els components aliens a la seva pròpia naturalesa i la contaminació procedent de l'exterior o de la manipulació causada per compostos químics d'edat no definida i

conservar, amb la major integritat possible, els constituents representatius de l'edat del material datat. En el cas del material ossi, atès que el col·lagen no és susceptible de bescanvi de carboni amb el medi exterior, el col·lagen és un constituent químic de l'os que compleix aquells requisits. En conseqüència, l'objectiu del tractament del material ossi rebut és eliminar el material estrany que acompanya als ossos i després sotmetre el material net a un tractament químic que té per finalitat l'extracció del col·lagen i la seva recuperació amb un grau de puresa tan elevat com sigui possible.

Dels ossos que constituïen l'esquelet de l'animal datat es van rebutjar els fragments més petits i que mostraven l'aspecte més malmès. Les peces i fragments ossis seleccionats es van raspallar superficialment amb un raspall metàl·lic per eliminar-ne la terra i la pàtina de pols que el cobria i posteriorment es van fracturar per tal de detectar i separar-ne la possible terra, arrels o altres elements estranys que es poguessin trobar a l'interior del canal medul·lar de la diáfisis.

El material carbonós es va passar pel sedàs de 2 mm per tal de eliminar-ne la terra i de la fracció grossa es van separar els fragments de carbó més grossos, dels quals es van extreure les radicles intrusives. Els fragments de carbó es van netejar superficialment per raspallament i es van fracturar per les superfícies naturals de fractura amb la finalitat de poder observar i eliminar les possibles intrusions d'arrels i altres contaminants.

Finalment, el material net, la quantitat del qual s'indica a la Taula I sota l'epígraf "Material net", es va moldre fins a reduir-lo a pols.

TAULA I

Materials rebuts i tractament aplicat

Identificació dels materials	Material original (g)	Material net (g)	Gelatina o carbó purificat (g)	Rendiment en gelatina o carbó purificat (%)
E01/Sitja16/ UE-09058	583	553,8	12,921	2,33
E03-32450-95 H-47	769	29,7	16,341	55,02

El material ossi molt es va tractar amb àcid clorhídric 2M per tal d'eliminar-ne la fracció mineral i els possibles carbonats procedents de la circulació d'aigües. El residu insoluble, constituït majoritàriament per col·lagen, la resta de matèria orgànica i les petites restes de terra que poguessin romandre a la trama trabecular, es va tractar amb solució reguladora d'àcid fosfòric/dihidrogenofosfat a pH 2,8 a 95°C durant 48 hores amb la finalitat de produir la hidròlisi del col·lagen a gelatina i aconseguir així la seva dissolució. Finalment, evaporant la solució resultant de la hidròlisi es va obtenir un residu constituït per gelatina, apte per a la datació. La quantitat de gelatina recuperada la

mostra i el seu rendiment s'indiquen a la quarta i cinquena columnes, respectivament, de la Taula I.

El material carbonós polvoritzat es va tractar també amb àcid clorhídric 2M a 95°C durant 24 hores a fi d'eliminar-ne els carbonats procedents de la circulació d'aigües i/o del sòl i la fracció del material soluble en àcid. Per tal d'eliminar-ne els possibles àcids húmics procedents de la coberta vegetal del sòl, el residu insoluble del tractament amb àcid es va suspendre en aigua i es va tractar amb addicions successives d'amoniac 2M a temperatura ambient fins aconseguir que el pH de la suspensió fos prou elevat per garantir la total eliminació de substàncies àcides. Finalment, el residu resultant d'aquest tractament es va bullir amb àcid clorhídric 0,4M amb la finalitat d'eliminar els carbonats d'origen atmosfèric. D'aquesta manera es va obtenir un residu de carbó purificat exempt de carbonats i d'àcids húmics, apte per a la datació, la quantitat del qual i el seu rendiment s'indiquen a la quarta i cinquena columna de la Taula I.

3. PREPARACIÓ DE LA MESURA DE L'ACTIVITAT. SÍNTESI DEL BENZÈ

Atès que la mesura del contingut de radiocarboni no és possible efectuar-la directament sobre la gelatina ni el carbó purificat, aquests es transformen en un compost químic adequat que permeti dur a terme la mesura de l'activitat per centelleig líquid. A continuació es descriu el procediment químic que condueix a la preparació d'aquest compost químic: el benzè.

Tota la gelatina i una submostra de 10,9 g del carbó purificat obtinguts pels procediments descrits anteriorment es van cremar en tub de combustió sota corrent d'oxigen. El diòxid de carboni resultant de les combustions, convenientment purificat i sec, es va deixar un mes en espera perquè es produís el decaïment radioactiu del ^{222}Rn que el pogués acompanyar. Transcorregut aquest temps, es va mesurar l'abundància isotòpica del ^{13}C del material per espectrometria de masses en sengles petites mostres de diòxid de carboni. Posteriorment, el diòxid de carboni restant es va reduir amb liti metàl·lic a carbur de liti, aquest es va hidrolitzar a acetilè amb aigua de baix contingut de triti i, finalment, l'acetilè es va trimeritzar catalíticament a benzè (MESTRES *et al.*, 1991).

4. MESURES RADIOMÈTRIQUES

Per tal de mesurar la radioactivitat del benzè producte de la síntesi descrita i que conté el carboni present als materials objecte de la datació, aquell, si la quantitat obtinguda és més petita que 5 ml, es dilueix gravimètricament amb benzè inactiu grau Reactiu Analític fins a 5,3 ml. Amb aquesta mescla, o bé directament amb el benzè obtingut a la síntesi, hom prepara les solucions per a la mesura de l'activitat pesant-ne 5,00 ml que s'afegeixen a vials de vidre de baix contingut en potassi juntament amb les quantitats adequades dels centellejadors Bu-PBD i Bis-MSB en forma sòlida, prèviament pesades.

Com a substància patró per a la mesura de l'activitat inicial s'utilitza *Àcid Oxàlic II*, subministrat pel National Institute of Standards and Technology (USA), el qual s'oxida a diòxid de carboni amb solució de permanganat potàssic i posteriorment es transforma en benzè de manera idèntica a la de les mostres (*loc. cit.*). La preparació de la solució per a la mesura de l'activitat inicial es duu a terme també de manera idèntica a la de les mostres.

El valor del fons associat a cada vial es determina a través de la mesura de dos blancs de referència preparats de manera idèntica a la de les mostres però utilitzant benzè inactiu per a la solució de mesura.

Les mostres, dos patrons d'activitat inicial i els dos blancs de referència per a la mesura del fons es compten durant un temps mínim de 36 hores cadascun, dividides en intervals de 40 minuts en un comptador de centelleig líquid LKB-Wallac 1217 Rackbeta.

L'eficiència de la mesura es determina per a cada interval a través d'una corba de calibratge de l'eficiència en funció de l'extinció, prèviament establerta amb patrons d'activitat similars a les mostres i preparats al mateix laboratori (*loc. cit.*).

5. RESULTATS I DISCUSSIÓ

Els resultats de la mesura de l'abundància isotòpica del ^{13}C ($\delta^{13}\text{C}$) i els resultats del compte i la mesura de la radioactivitat, juntament amb la seva incertesa expressada en forma d'una vegada la desviació típica (*loc. cit.*) es presenten a la Taula II. Pot observar-se que els valors mesurats de l'abundància isotòpica del ^{13}C són normals tant per a la gelatina com per al carbó per als quals es xifra entre -18 i -22‰ i entre -22 i -26‰, respectivament (STUIVER I POLACH, 1977).

El càlcul de l'edat radiocarbònica es basa en els resultats experimentals mostrats a la Taula II i respon a l'equació següent:

$$R = \frac{T_{1/2}}{\ln 2} \times \ln \frac{A_{0N}}{A_{sN}} \quad (T_{1/2} = 5568 \text{ anys})$$

on A_{0N} representa l'activitat inicial del radiocarboni suposada independent del temps i del material i A_{sN} representa l'activitat residual del radiocarboni en el material datat.

TAULA II

Resultats de les mesures

Mostra	$\delta^{13}\text{C}$ (‰)	Quantitat de benzè mesurada (g)	Taxa de compte (cpm)	Fons (cpm)	Taxa neta compte (cpm)	Eficiència del compte (%)	Taxa de de compte normalitzada del benzè mostra, A_{sN} (cpm/g)	Taxa de de compte normalitzada del benzè patró, A_{0N} (cpm/g)
Sitja 16	-19,758	3,3117	24,837±0,079	2,868±0,042	21,970±0,089	72,898±0,010	9,005±0,037	10,604±0,037
H-47	-24,816	4,3968	33,59±0,11	2,885±0,042	30,70±0,12	72,895±0,011	9,576±0,037	10,598±0,037

El resultat de les datacions, expressats en l'escala cronològica radiocarbònica⁽¹⁾, llurs incerteses corresponents a una vegada la desviació típica de les mesures radiomètriques (*loc. cit.*), i els codis dels resultats, assignats pel Laboratori, es relacionen a continuació:

E01/Sitja 16/UE-09058   UBAR-768   1315 ± 40 BP

E03-32450-95/H-47   UBAR-786   815 ± 40 BP

Els resultats presents només donen fe de les mostres rebudes.

6. CALIBRATGE DE LES DATES RADIOCARBÒNIQUES

La datació per radiocarboni es basa en una hipòtesi fonamental que és la suposició que el contingut específic de radiocarboni present en els materials susceptibles de datació s'ha mantingut constant en el transcurs del temps. Com que aquesta hipòtesi no és totalment exacta, sinó que hi ha hagut fluctuacions d'aquest contingut, les edats calculades sobre la base de la hipòtesi tenen un caràcter convencional, ja que presenten desviacions respecte les edats expressades en la escala cronològica solar i defineixen l'anomenada escala cronològica radiocarbònica. Mesurant l'edat radiocarbònica d'anells d'arbres d'edat coneguda a través de la dendrocronologia, s'ha establert una corba, que actualment abasten els darrers 11.855 anys (STUIVER *et al.*, 1998), que relacionen l'edat radiocarbònica convencional amb l'edat expressada en l'escala cronològica solar. Aquesta corba, anomenada corba de calibratge, no és monòtona i no estableix una relació biunívoca entre l'escala cronològica radiocarbònica i l'escala cronològica solar, sinó que a cada data radiocarbònica pot correspondre més d'una data solar.

A causa del caràcter no lineal i de la complexitat de la corba de calibratge, la distribució de probabilitat de la veritable data calibrada a l'entorn de la data calibrada experimental no és normal, com és el cas de la distribució de probabilitat de la veritable data radiocarbònica a l'entorn de la data radiocarbònica experimental. La distribució de probabilitat de la veritable data calibrada és una distribució de probabilitat asimètrica i complexa que pot presentar distintes modes a l'entorn de les quals es defineixen un o diversos intervals de probabilitat, la suma dels quals és igual a una probabilitat del 68,3% o bé del 95,4% (STUIVER I REIMER, 1993). S'escullen aquests valors per analogia amb la distribució de probabilitat de la data radiocarbònica i corresponen a la probabilitat que la veritable data radiocarbònica caigui en un interval de temps que centrat en la data radiocarbònica experimental tingui una amplada equivalent a una o dues vegades la desviació típica, respectivament.

La Taula III mostra els resultats del calibratge aplicat a les dates radiocarbòniques presents⁽²⁾, essent el significat de les columnes el que s'indica a continuació:

- Columnes A i B: Referència de les mostres i codi de les dates radiocarbòniques assignat pel Laboratori, respectivament.
- Columna C: Dates radiocarbòniques amb la seva incertesa expressada com la desviació típica.
- Columna D: Dates calibrades experimentals corresponents a les interseccions de la data radiocarbònica experimental amb la corba de calibratge. Corresponen a les modes màximes de la distribució de probabilitat de la data calibrada.
- Columnes E i F: Intervals de la data calibrada centrats en les modes de la distribució de probabilitat de la data calibrada veritable corresponents a una probabilitat total del 68,3% i probabilitat associada a cada interval, respectivament.
- Columnes G i H: Intervals de la data calibrada centrats en les modes de la distribució de probabilitat de la data calibrada veritable corresponents a una probabilitat total del 95,4% i probabilitat associada a cada interval, respectivament.

TAULA III

Calibratge de les dates radiocarbòniques

A	B	C	D	E	F	G	H
Sitja 16	UBAR-768	1315±40 BP	cal AD 686	cal AD 663-718	50,5%	cal AD 643-781	94,4%
				cal AD 747-767	17,8%	cal AD 793-804	1,0%
H-47	UBAR-786	815±40 BP	cal AD 1222	cal AD 1192-1199	5,1%	cal AD 1071-1079	1,0%
				cal AD 1208-1271	63,2%	cal AD 1125-1136	1,4%
						cal AD 1158-1285	93,0%

A l'Annex, com a informació complementària, les Figures 1 presenten les porcions de la corba de calibratge implicada en el calibratge de les dates radiocarbòniques de què son objecte el present informe; aquestes porcions de la corba permeten apreciar les seves incidències i les possibles distorsions de l'escala cronològica radiocarbònica en la regió cronològica particular i també il·lustren el càlcul de les dates calibrades experimentals com la intersecció de la data radiocarbònica experimental amb la corba de calibratge. Les Figures 2 mostren la distribució de probabilitat de les veritables dates calibrades i permeten apreciar els intervals amb més alta probabilitat indicats a les columnes E i G de la Taula III. Finalment, les Figures 3 mostren les corbes de probabilitat acumulada que permeten calcular la probabilitat que la veritable data calibrada es trobi en un interval de temps com la diferència entre les ordenades corresponents als extrems de l'interval.

El Laboratori de Datació desitja recordar que a causa de la seva mateixa naturalesa, el mètode de datació per radiocarboni data la formació dels materials arqueològics i no els esdeveniments arqueològics en què participen aquests materials. En el cas de la datació d'ossos, la data radiocarbònica mesurada es refereix a la formació del col·lagen que correspon al moment de la mort de l'individu de qui procedeixen els ossos si aquest no era adult (GEYH, 2001). En el cas de la datació de carbó, la data experimental mesurada és una data física que es refereix al moment de la formació dels teixits vegetals que integren el carbó, però no es refereix a la data arqueològica que es pretén conèixer si per aquesta s'entén la transformació de la fusta en carbó o a la deposició d'aquest en el nivell arqueològic que es desitja datar (MESTRES, 2000a, 2000b).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES I NOTES

1. BP (before present): S'utilitza per representar una data expressada en l'escala cronològica radiocarbònica que pren com origen l'any 1950 DC. Sempre s'acompanya de la seva incertesa expressada com la desviació típica corresponent al conjunt de les mesures radiomètriques.
2. cal AD (annus Domini): S'utilitza per representar una data calibrada procedent d'una data radiocarbònica, expressada en l'escala cronològica solar en anys després de Crist.

GEYH, M.A. 2001: "Bomb Radiocarbon Dating of Animal Tissues and Hair". *Radiocarbon* **43**(2B), pp. 723-730.

MESTRES, J.S.; 2000a: "La datació per Radiocarboni. Una visió actual" a *Tribuna d'Arqueologia 1997-1998*, pp. 195-239. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. Barcelona.

MESTRES, J.S.; 2000b: "Utilización inductiva y deductiva de las fechas radiocarbónicas. Ejemplo de aplicación a la prehistoria de la isla de Menorca (Balears)" a *Contributos das Ciências e das Tecnologias para a Arqueologia da Península Ibérica*. Actas do 3º Congresso de Arqueologia Peninsular, Vol. IX, pp. 117-139. ADECAP, Porto (Portugal).

MESTRES, J.S.; J.F. GARCÍA I G. RAURET. 1991: "The Radiocarbon Laboratory at the University of Barcelona". *Radiocarbon* **31**(1), p. 23-34.

STUIVER, M. I H. POLACH. 1977: "Discussion: Reporting of ^{14}C Data". *Radiocarbon* **19**(3), p. 358.

STUIVER, M. I P. REIMER. 1993: "Extended Data Base and Revised CALIB 3.0 ^{14}C Age Calibration Program". *Radiocarbon* **19**(1), pp 215-230.

STUIVER, M., P.J. REIMER, E. BARD, J. WARREN BECK, G.S. BURR, K.A. HUGHEN, B. KROMER, G. MCCORMAC, J. VAN DER PLICHT I M. SPURK. 1998: "INTCAL98 Radiocarbon Age Calibration 24,000-0 cal BP". *Radiocarbon* **40**(3), pp. 1041-1084.

Dr. Joan S. Mestres i Torres
Laboratori de Datació per Radiocarboni
UNIVERSITAT DE BARCELONA
Barcelona, 30 de març de 2004

ANNEX

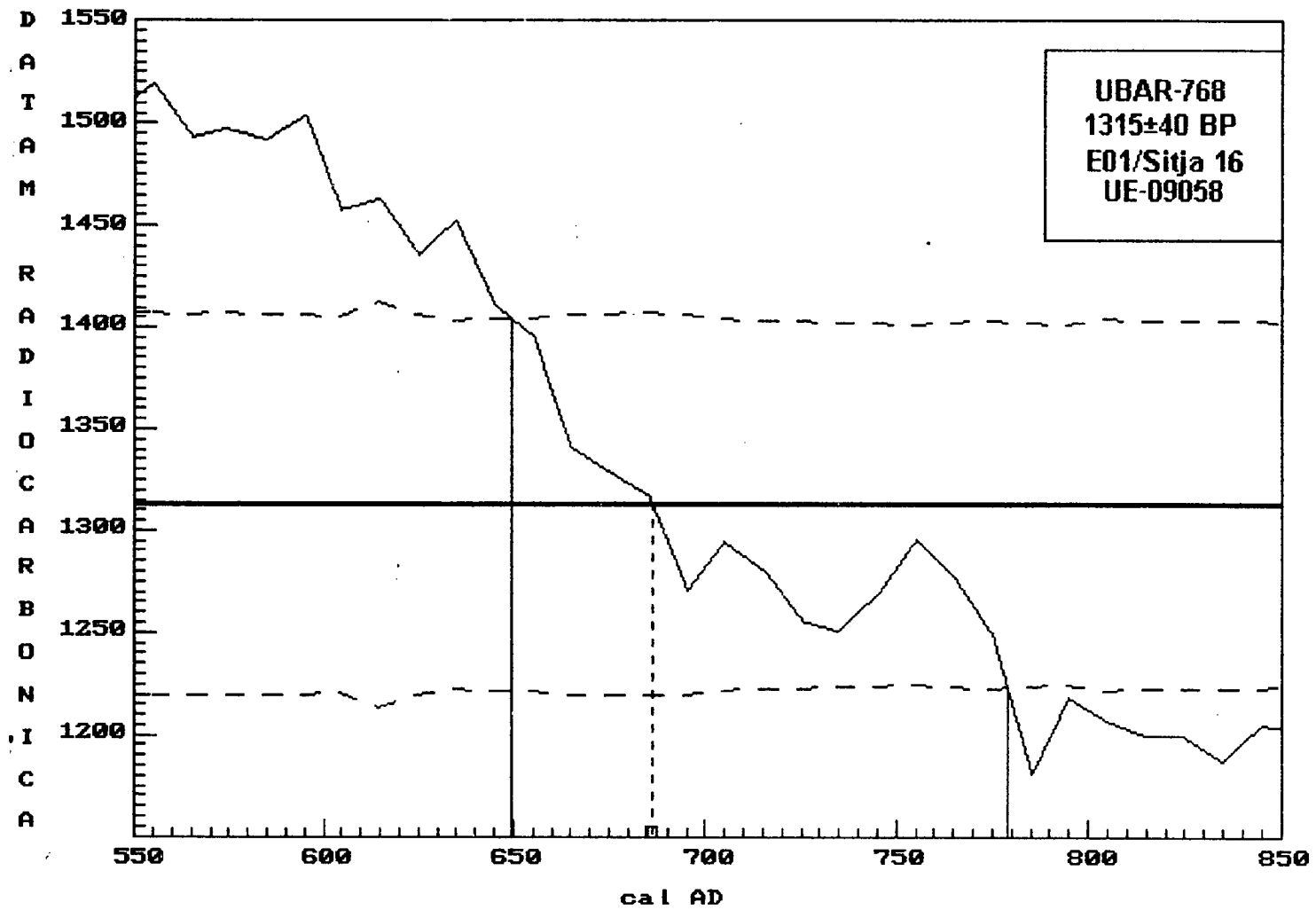

Figura 1A

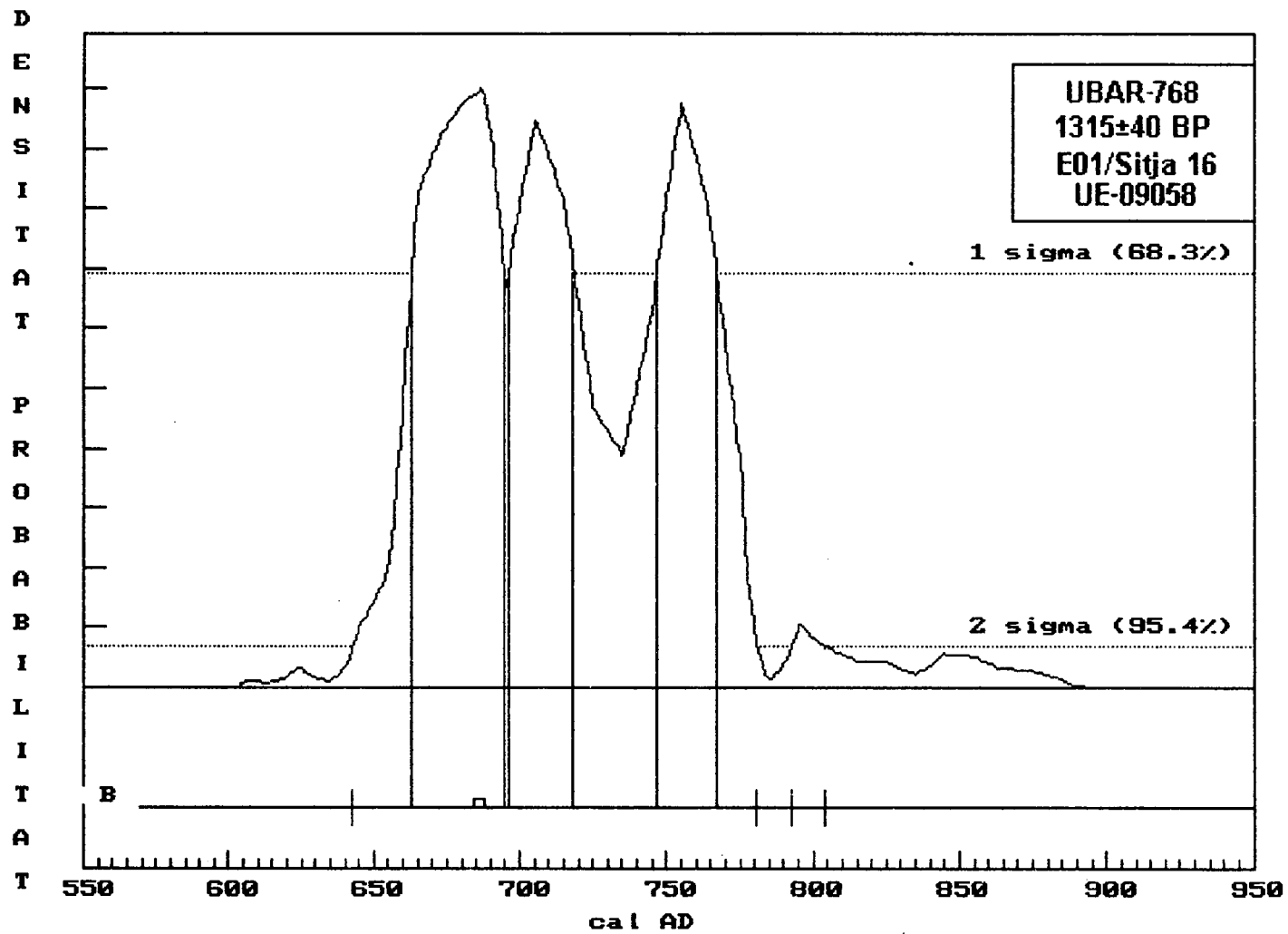

Figura 2A

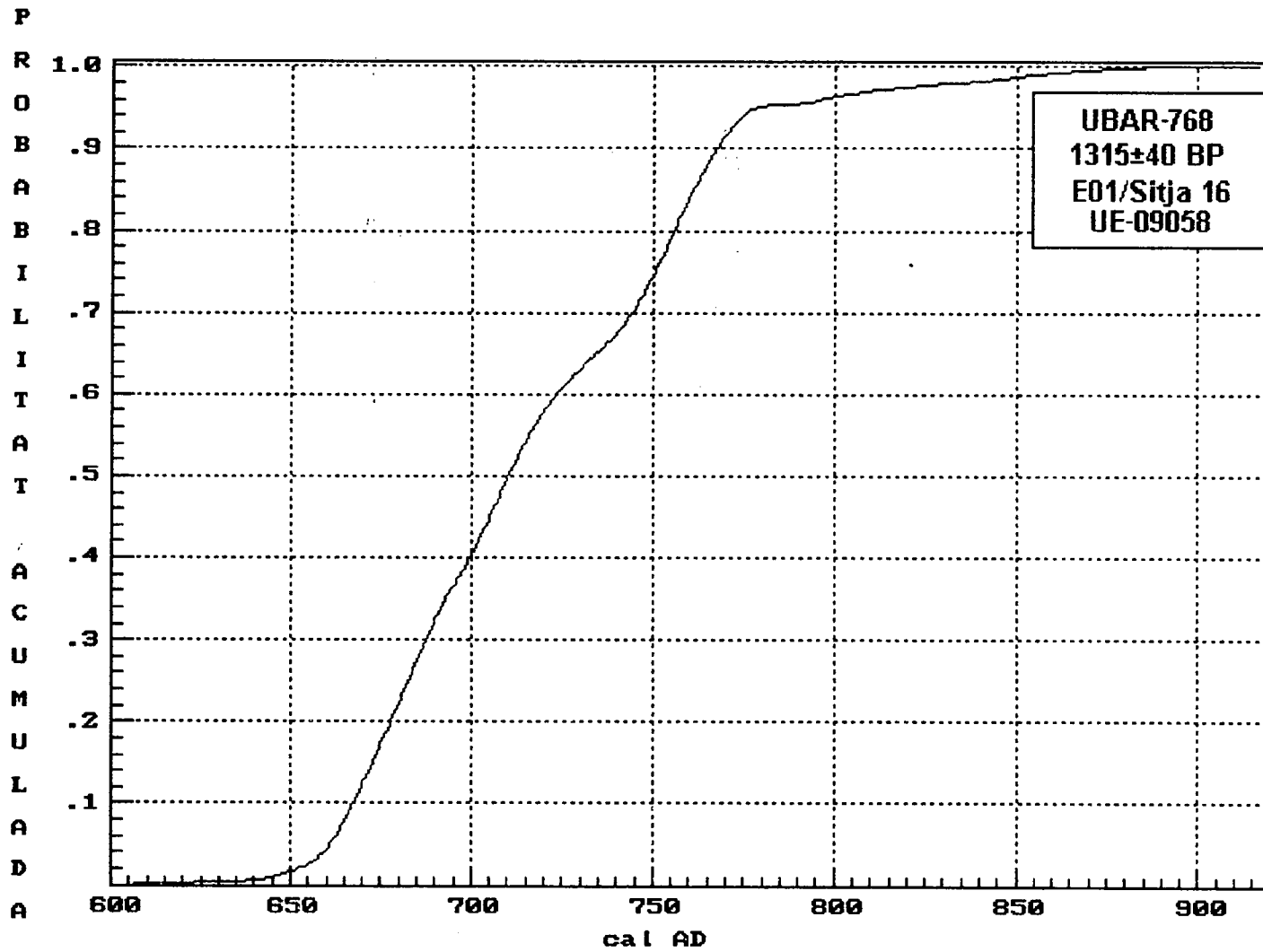
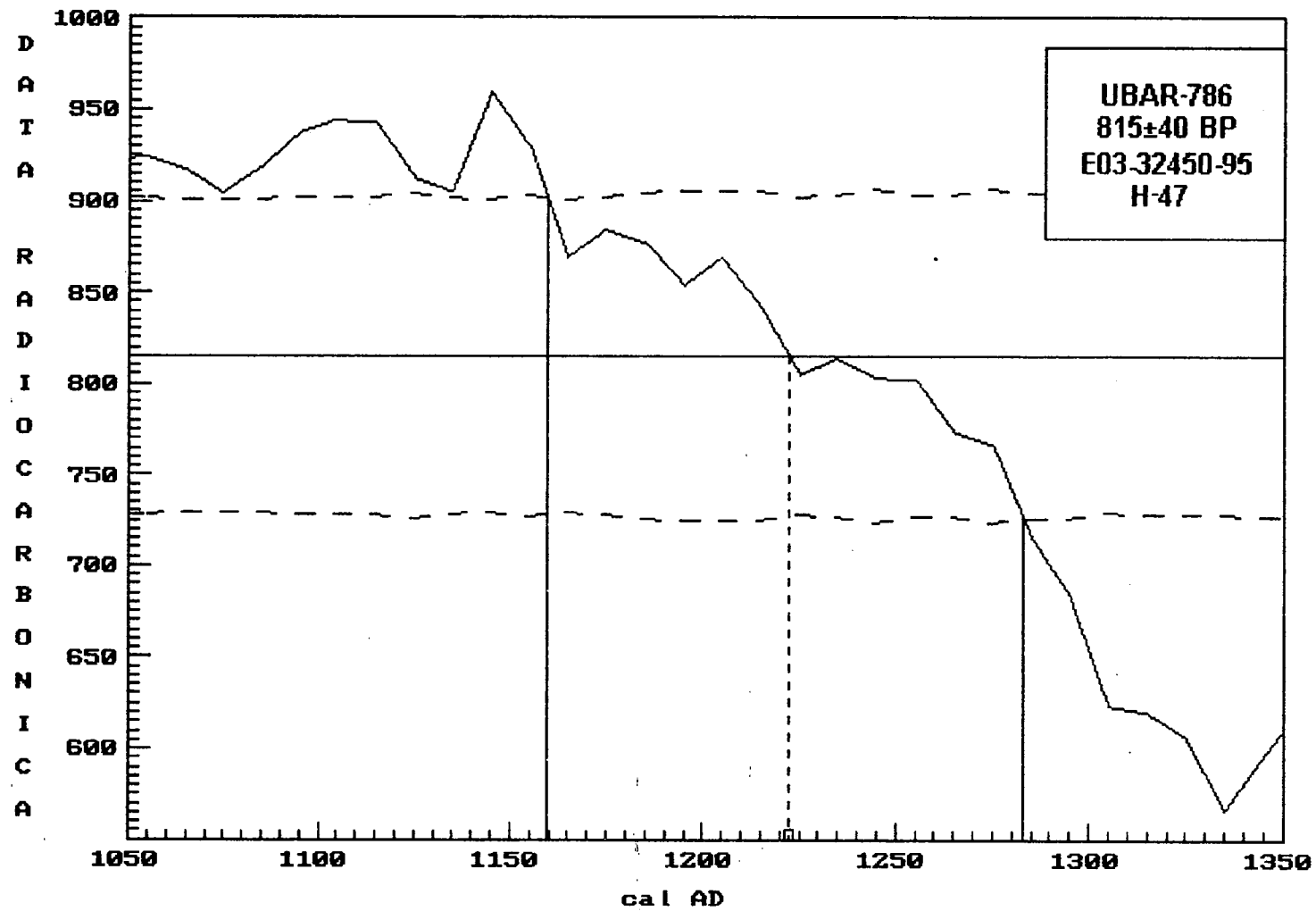

Figura 3A

Figura 1B

D
E
N
S
I
T
Y

P
R
O
B
A
B
I
L
I
T
Y

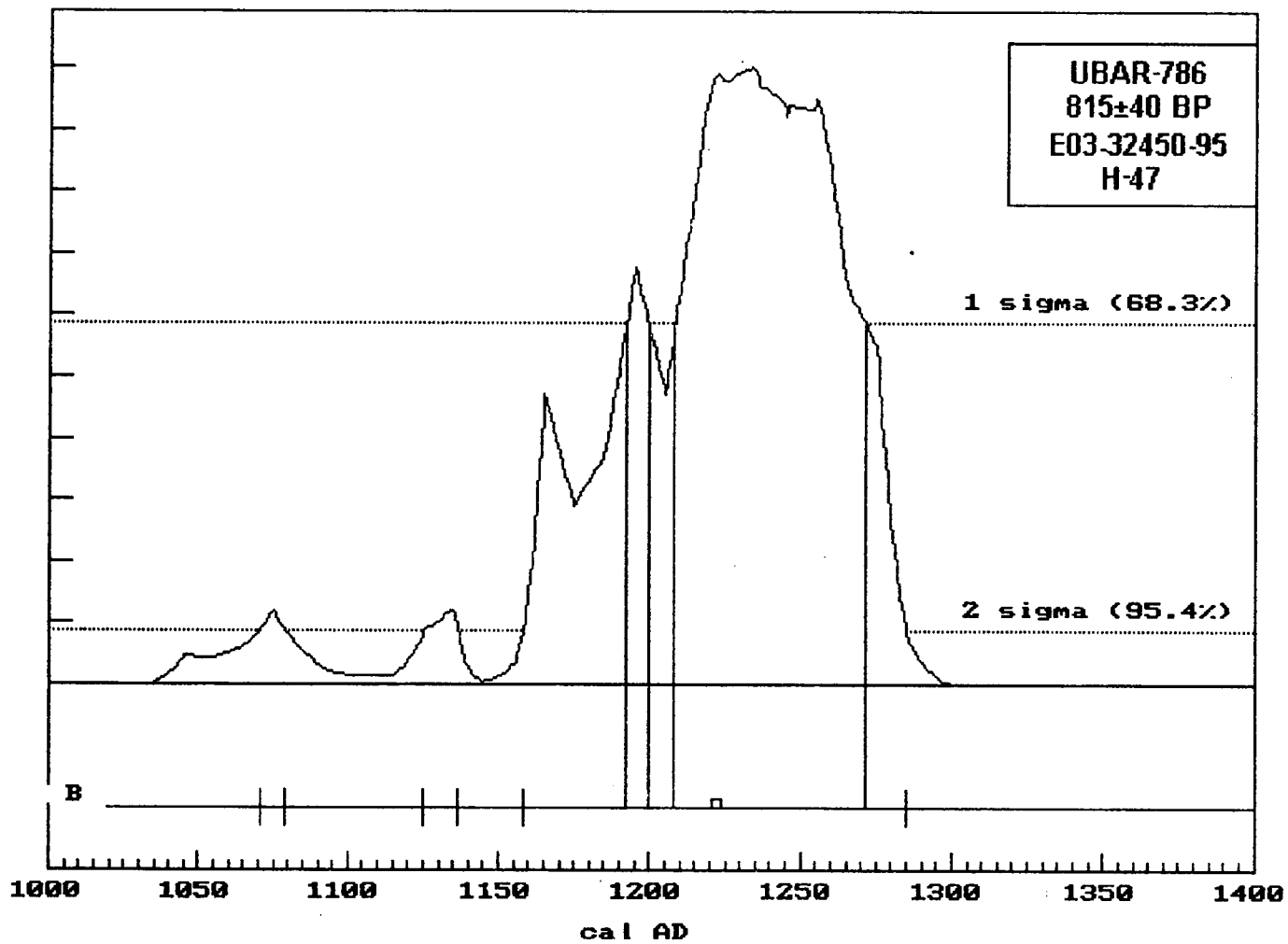

Figura 2B

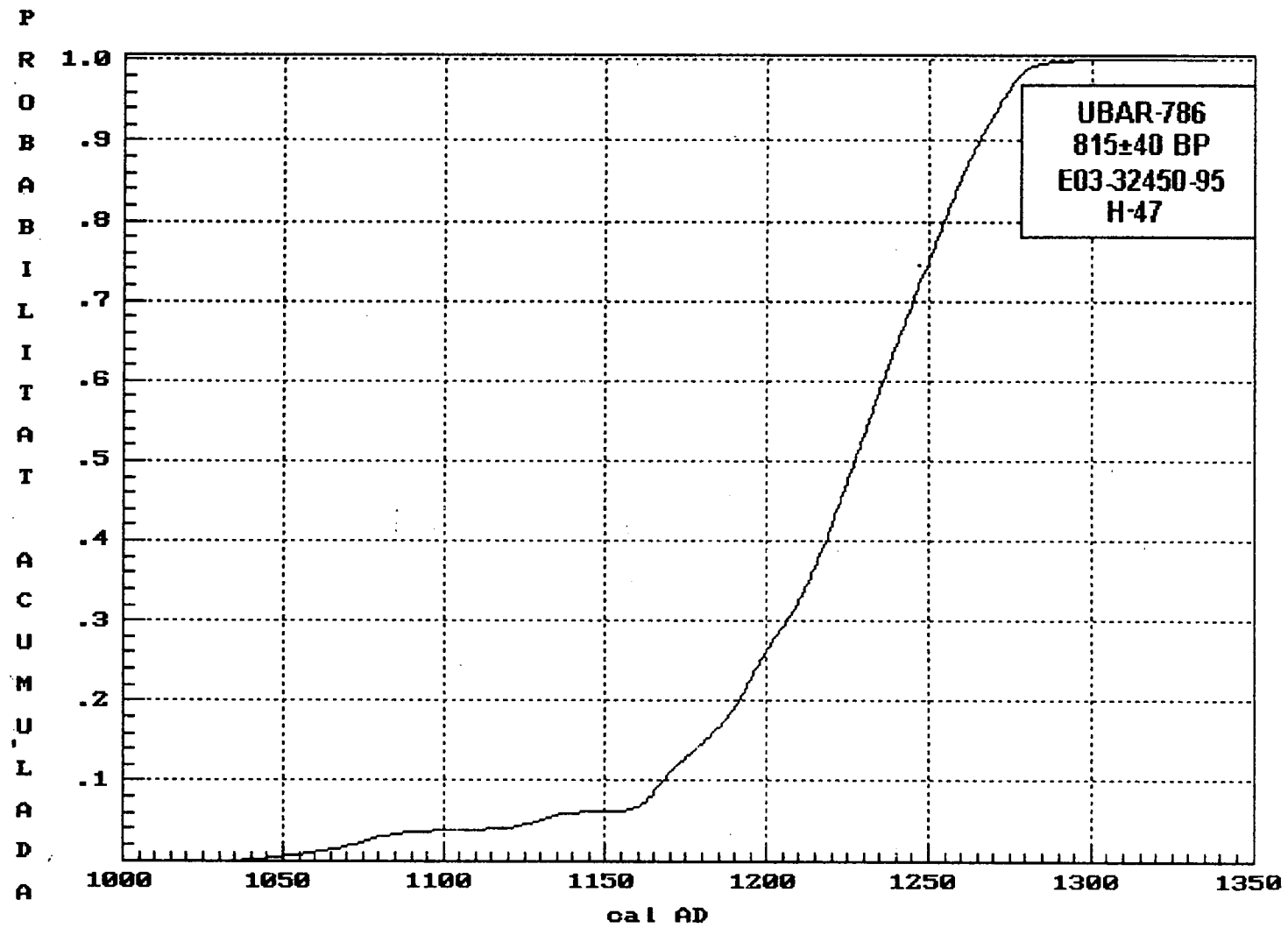

Figura 3B

3.5.- PLANIMETRIA DEL CAMP DE SITGES

3.5.1.- Planta general de les sitges excavades a la campanya de 2001

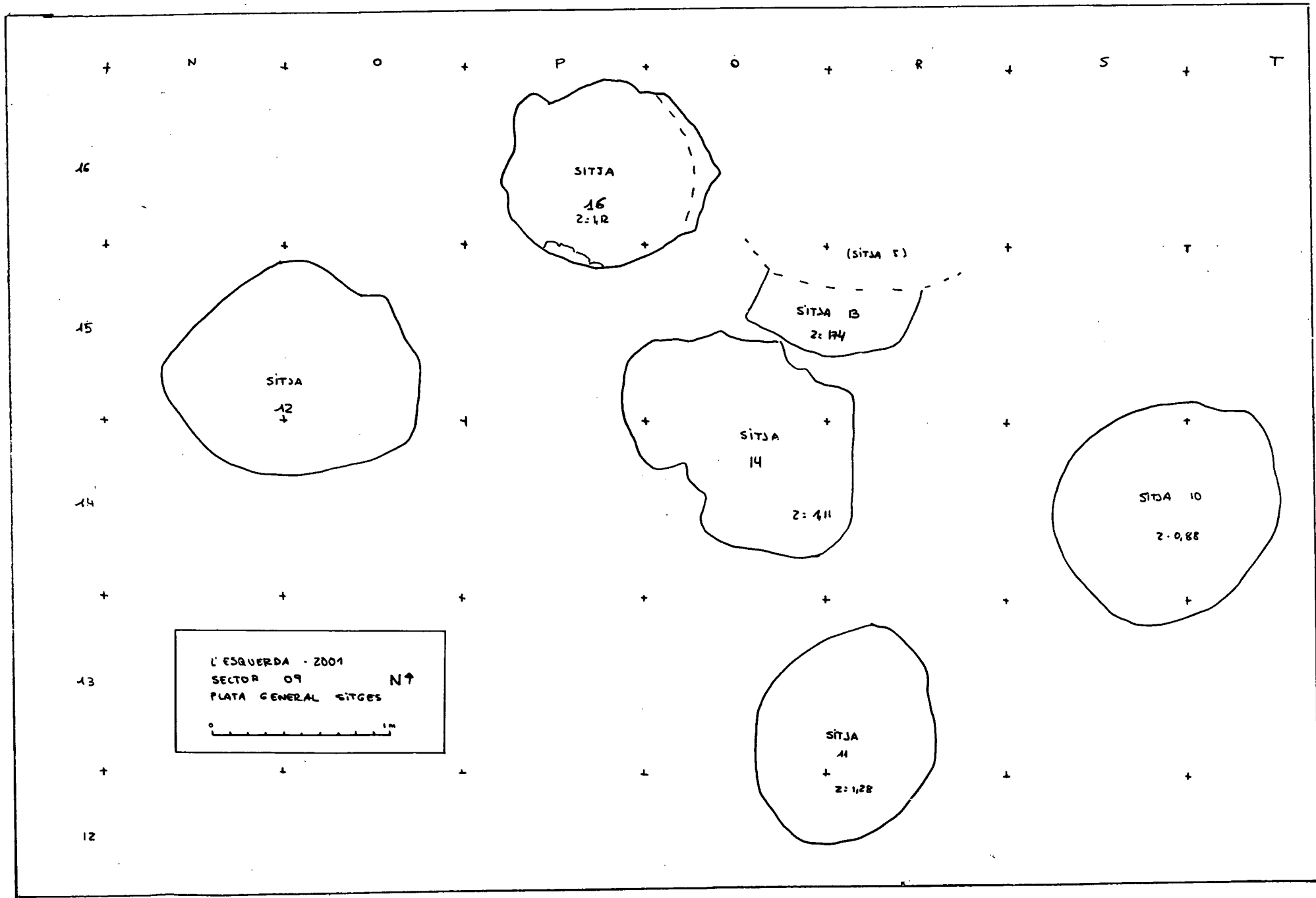
3.5.2.- Plantes i seccions de la sitja 11

3.5.3.- Plantes i seccions de la sitja 12

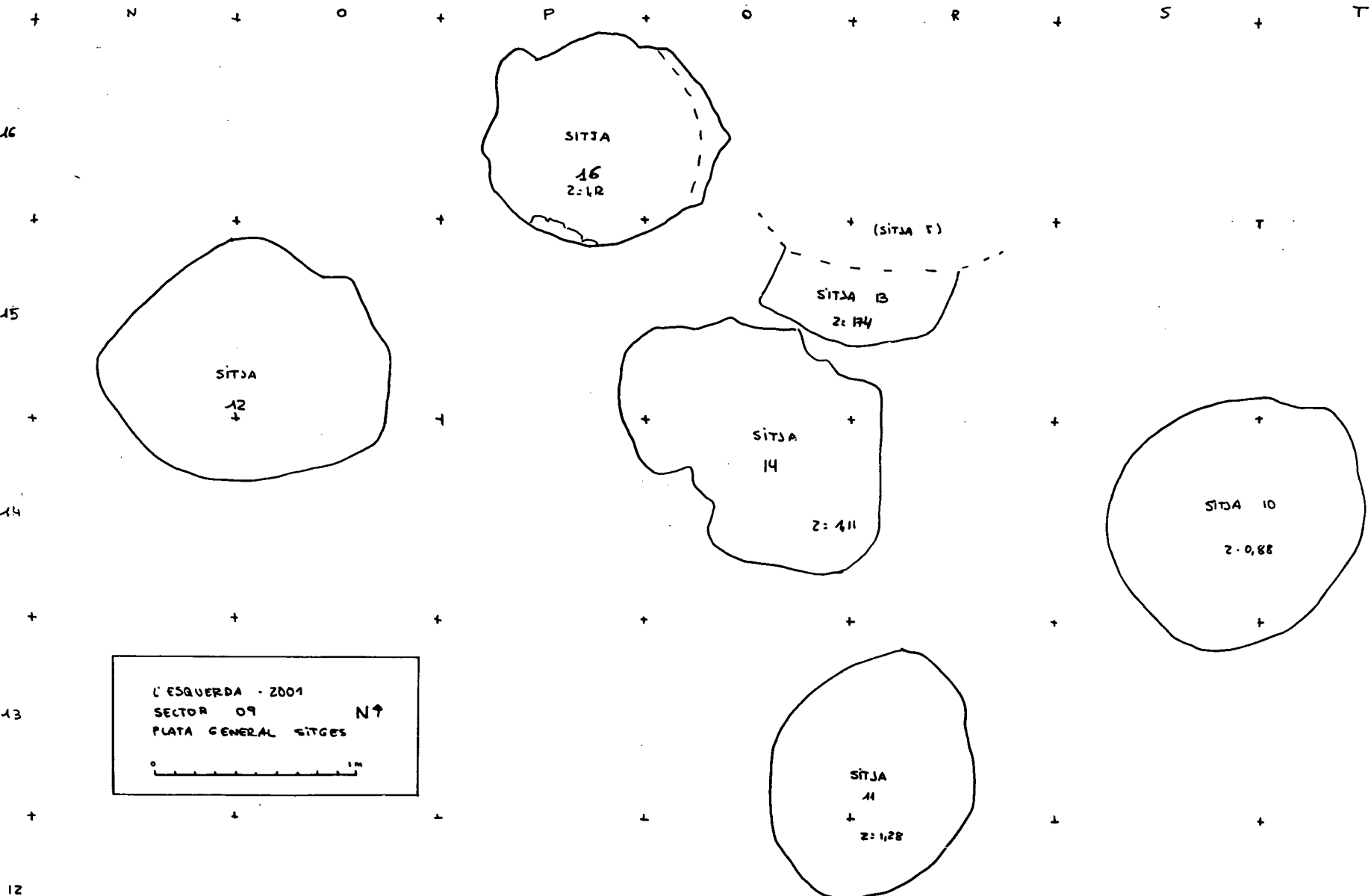
3.5.4.- Plantes i seccions de la sitja 14

3.5.5.- Plantes i seccions de la sitja 16

L'ESQUERDA - 2001
 SECTOR 09   N↑
 PLATA GENERAL SITGES
 0 ————— 1m

SITJA
 16
 z: 12

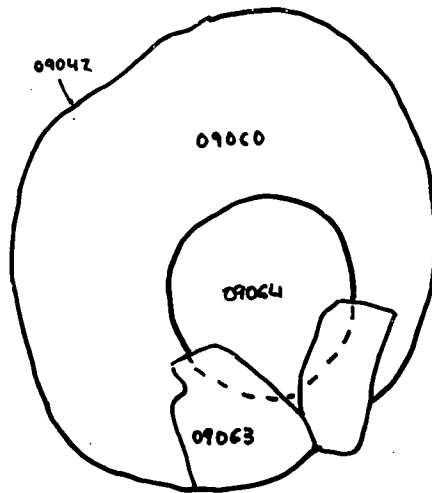
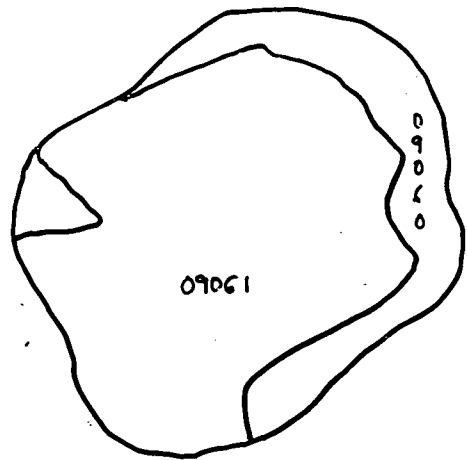
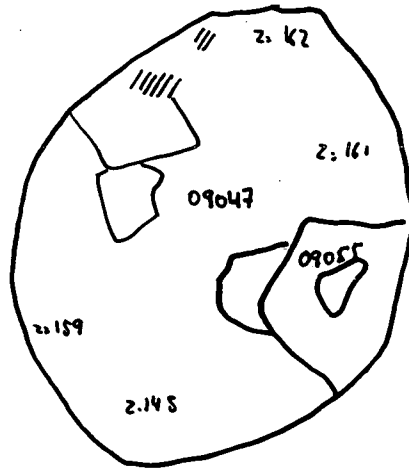
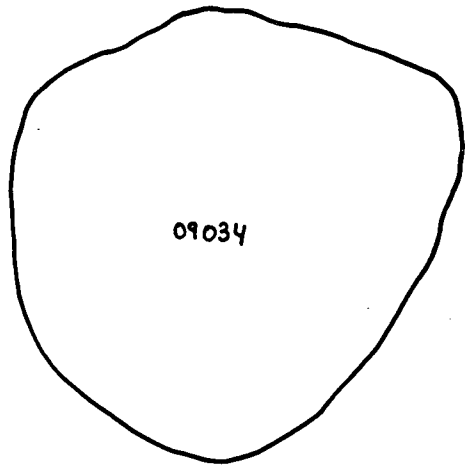
(SITJA 13)
 SITJA 13
 z: 174

SITJA
 14
 z: 411

SITJA 10
 z: 0,88

SITJA
 11
 z: 1,28

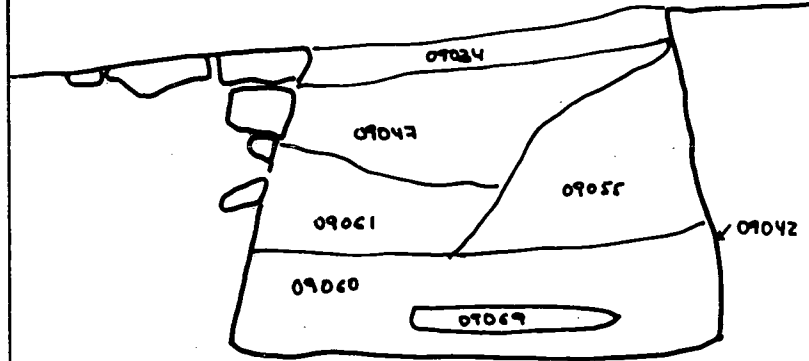
SITJA
 12
 ↓

SITJA 11

w

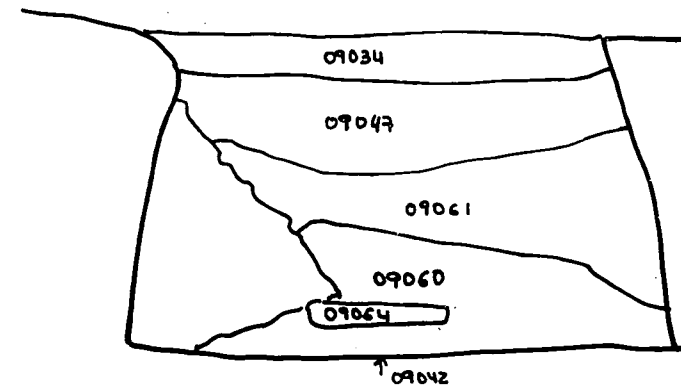
E
+ 1m

+ 2m

s

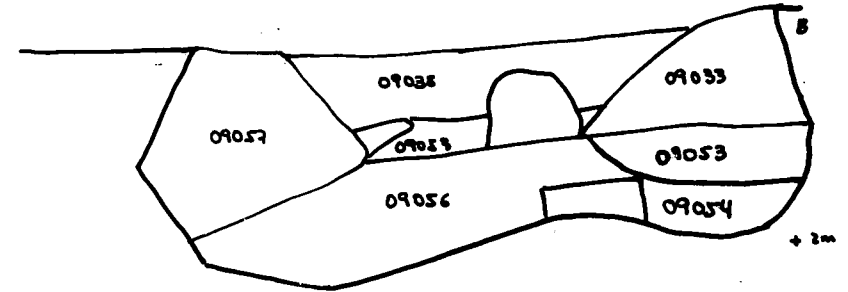
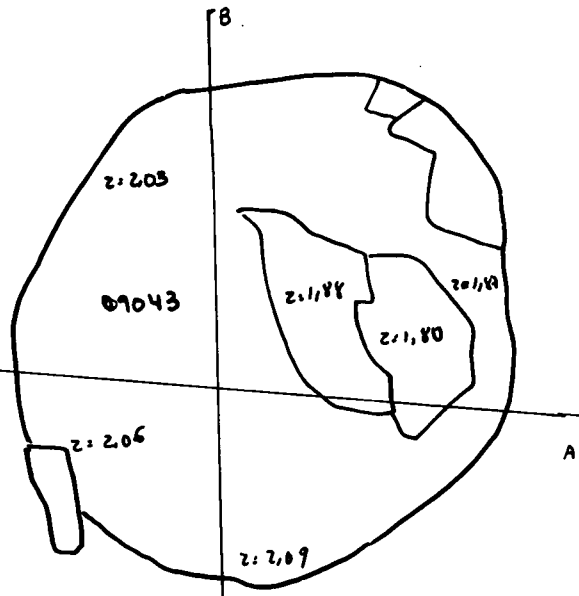
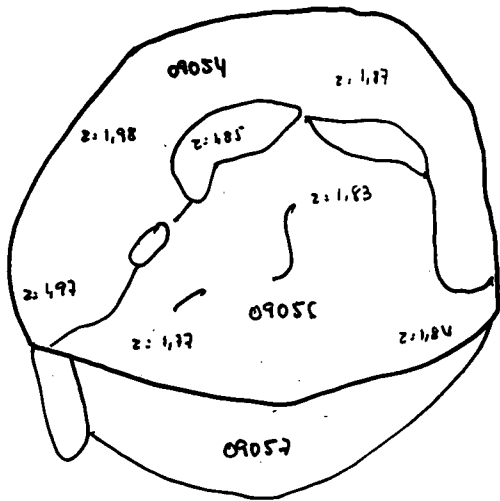
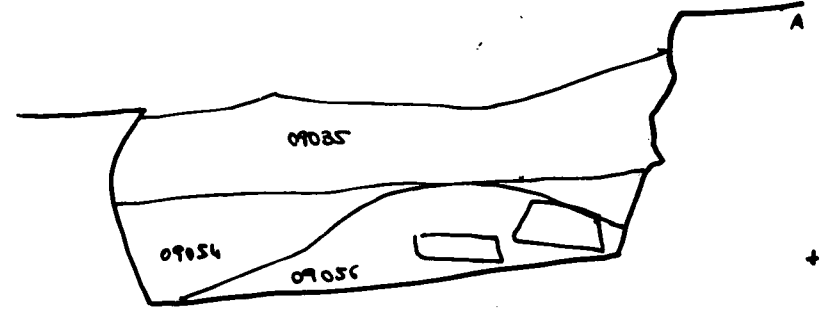
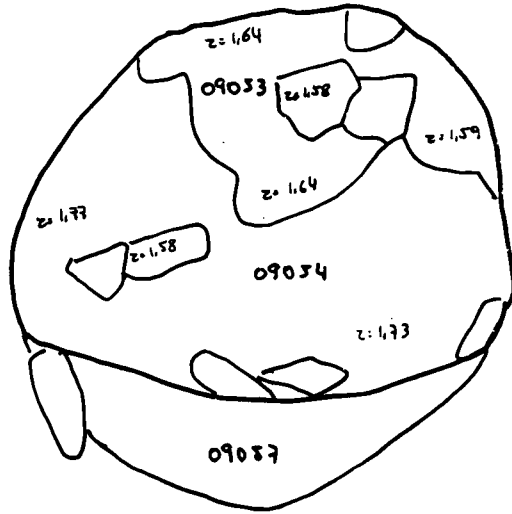
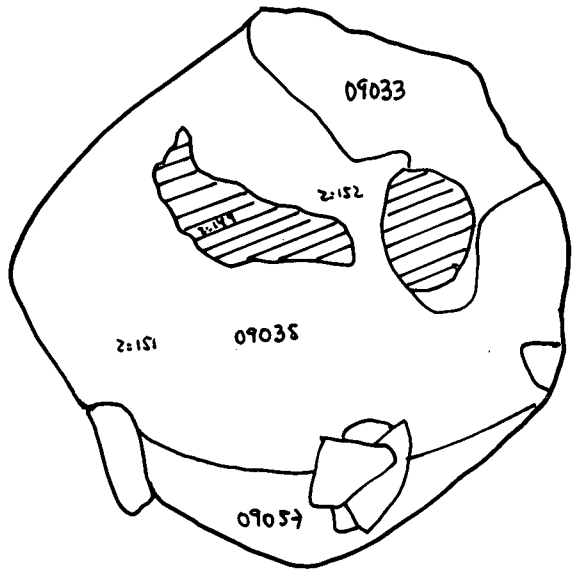
N
+ 1m

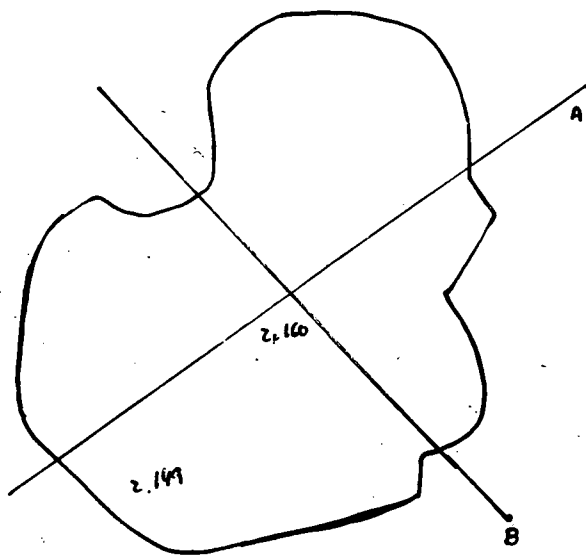
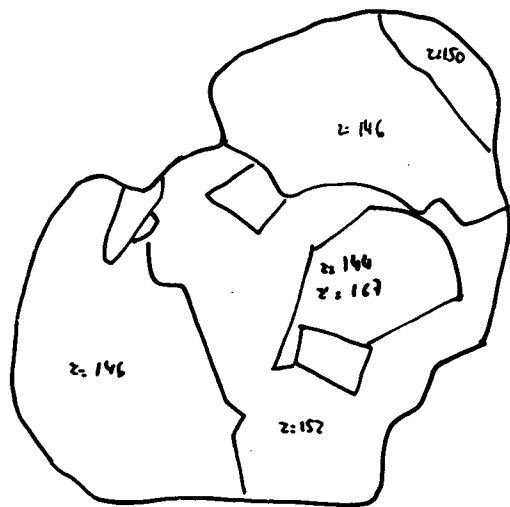

+ 2m

↑
N

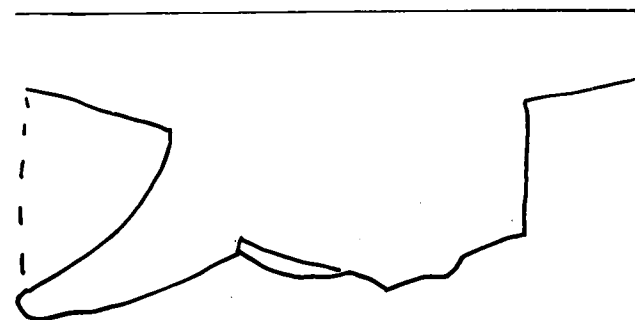
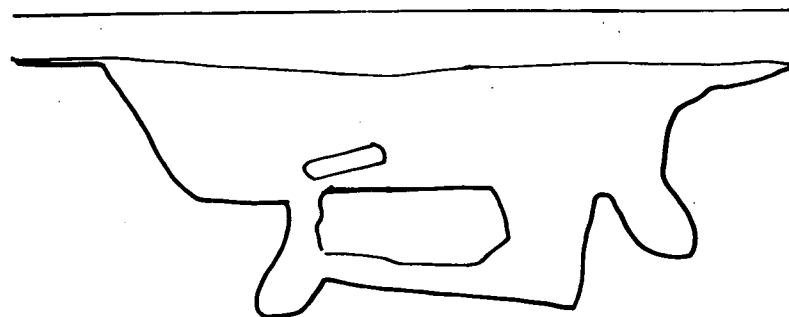

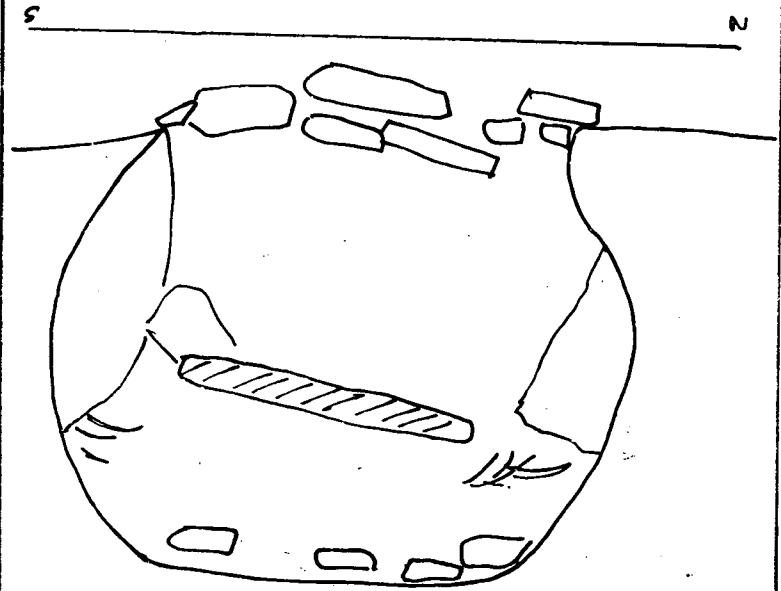
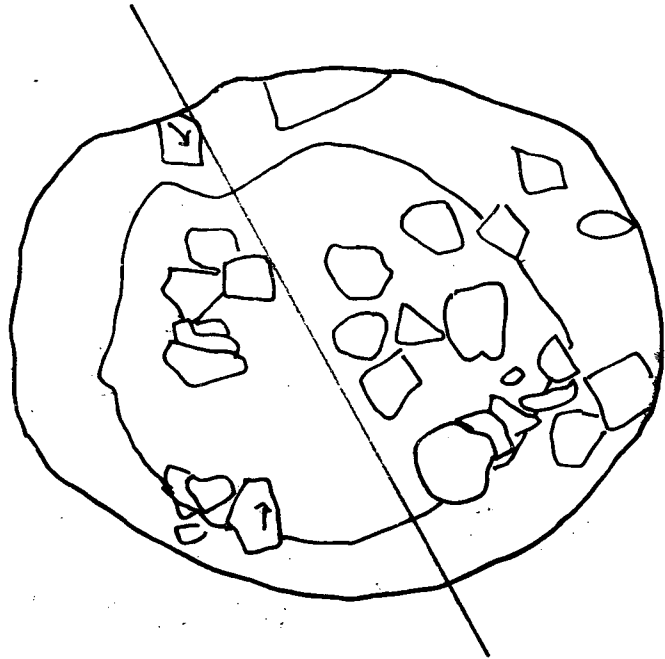
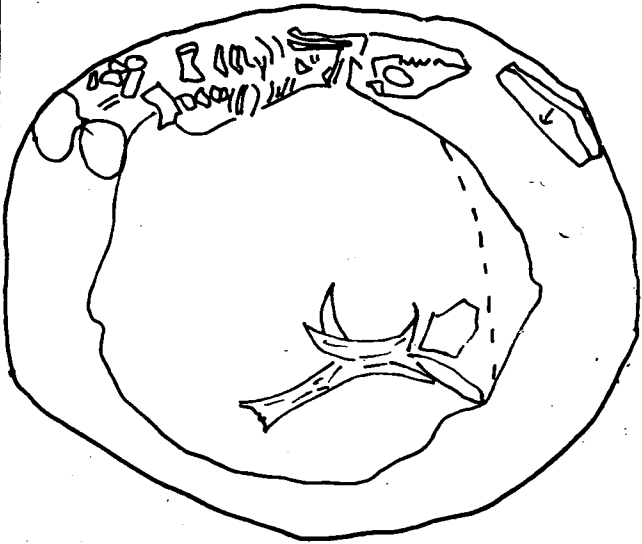
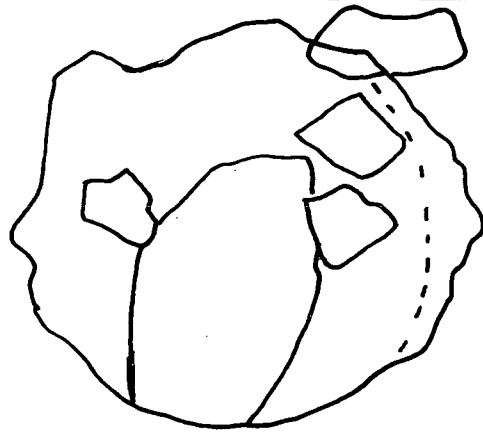
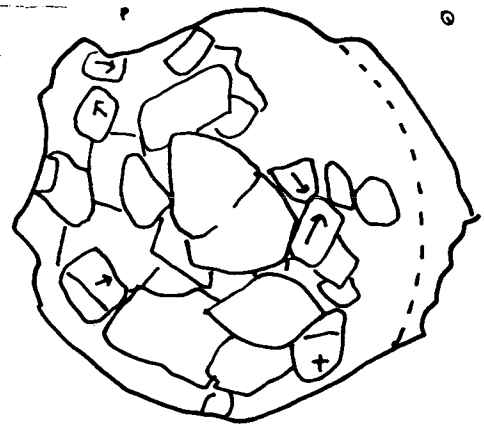
N →

SITJA 14

SIT3A - 16

3.6.- RESULTATS DE L'EXCAVACIÓ DE 2001 AL CAMP DE SITGES DE L'ESQUERDA.

- El resultat més important que ha proporcionat l'excavació de 2001 al camp de sitges de l'Esquerda és sens dubte la possibilitat de practicar una datació absoluta d'aquesta fase d'ocupació. La cronologia obtinguda (1315 ±40 BP), ens permet parlar d'una cronologia d'amortització d'aquestes sitges a mitjans segle VII de la nostra era. Aquesta datació és altament significativa perquè permet datar una primera ocupació alt.medieval, anterior a la fortificació carolíngia que va destruir Aissó el 826. El fet que, després d'un llarg abandonament durant l'època romana, l'Esquerda torni a ser habitada, no fa més que confirmar la immillorable situació estratègica de l'assentament, sobretot en moments d'inestabilitat. També és significatiu que el camp de sitges s'instal.li a la part baixa del poblat, a recer de l'antiga muralla del període ibèric recent, que els nous pobladors remodelaran i refortificaran.
- L'obtenció d'aquesta datació absoluta, permet avançar en el coneixement de la ceràmica oxidada alt medieval i en la seva tipologia. Els estudis ceramològics per aquests períodes són molt difícils de realitzar, atès que les produccions són molt poc especialitzades i molt locals.
- També s'ha avançat en el coneixement del funcionament del camp de sitges de l'Esquerda. Es tracta de clots molt senzills, sense revestiment que, un cop utilitzats, es reomplien de deixalles i s'usaven com a escombrera. Sembla clar que aquesta zona es va utilitzar llargament, ja que algunes sitges tallen estructures plenament excavades i amortitzades.
- Les anàlisis paleocarpològiques dels diferents nivells de reomplenament de les sitges ,actualment en curs, sen dubte permetran obtenir informació sobre els sistemes agrícoles en aquests moments tan reculats de l'edat mitjana.
- Finalment, els materials arqueològics rodats que apareixen juntament amb els materials alt-medievals, ens aporten una informació interessantíssima sobre les darreres fases d'ocupació del poblat ibèric. Els nivells que corresponen a aquest període van ser arrasats pel conreu dels camps. Així doncs, les úniques bossades de terra d'aquest període es troben a l'interior de les sitges, on el material tarδοibèric és clarament representat.

4. INVENTARIS

Nº Inv	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
1-2	2	Base	Torn	05008	Casa 3	0
3-5	3	Nansa	Torn	05008	Casa 3	
6-15	10	Formes	Contemp	05008	Casa 3	
16-54	39	S/F	Torn	05008	Casa 3	
55-90	36	S/F	Vidrada	05008	Casa 3	
91-95	6	Os	Fauna	05008	Casa 3	
96-123	28	Mat.Constr	Contemp	05008	Casa 3	
124	1	Total	Lític	05008	Casa 3	
125-133	9	S/F	Contemp	05008	Casa 3	
134	1	Vora	Torn	05009	Armor.3	
135-139	5	S/F	Torn	05009	Armor.3	
140-153	14	S/F	Com.rom?	05009	Armor.3	
154	1	S/F	Contemp	05009	Armor.3	
155-156	2	Os	Fauna	05009	Armor.3	
157-160	4	Argamassa	Mat.Constr	05009	Armor.3	
161	1	Base	v.n.B	05010	Casa 3	
162	1	Vora	Àmfora Dr.1B	05010	Casa 3	
163	1	Nansa	Àmfora	05010	Casa 3	
164-178	15	S/F	G.rec	05010	Casa 3	
179-182	4	Vora	Torn	05010	Casa 3	
183	1	Base	Torn	05010	Casa 3	
184	1	Nansa	Torn	05010	Casa 3	
185	1	Fitxa	Torn	05010	Casa 3	
186-242	57	S/F	Torn	05010	Casa 3	
243-244	2	Os	Fauna	05010	Casa 3	
245-246	2	Forma	Tègula	05010	Casa 3	
247-249	3	S/F	Tègula	05010	Casa 3	
250-278	29	Total	Vidrada	05010	Casa 3	
279	1	S/F	Ferro	05011	Armor.3	
280	1	Vora	Torn	05011	Armor.3	
281	1	Base	Torn	05011	Armor.3	
282	3	Base tina	Torn	05011	Armor.3	
283	7	Paret tina	Torn	05011	Armor.3	
284	2	sff tina	Torn	05011	Armor.3	
285-286	2	sff tina	Torn	05011	Armor.3	
287	1	S/F	Torn	05011	Armor.3	
288-289	2	Os	Fauna	05011	Armor.3	
290	1	Argamassa	Mat.Constr	05011	Armor.3	
291	1	S/F	Torn	05011	Armor.3	
292-295	4	S/F	Ferro	05012	Casa 3	
296	1	Vora	v.n.	05012	Casa 3	
297	1	Vora	Àmfora Gr-it	05012	Casa 3	
298-299	2	S/F	Àmfora	05012	Casa 3	
300	1	Vora	G.C.C.	05012	Casa 3	
301-305	5	Vora	Torn	05012	Casa 3	
306-311	6	Nansa	Torn	05012	Casa 3	
312-313	2	Fitxa	Torn	05012	Casa 3	
314-315	2	Panxa	Torn	05012	Casa 3	
316	1	Decoració pintada	Torn	05012	Casa 3	
317-486	170	S/F	Torn	05012	Casa 3	

Nº Inv	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
487-489	3	Vora	Com.rom.	05012	Casa 3	
490-493	4	Base	Com.rom.	05012	Casa 3	
494	1	Vora	Oxidada	05012	Casa 3	
495	1	Vora	Oxidada	05012	Casa 3	
496-497	2	S/F	Mà	05012	Casa 3	
498-504	7	S/F	Oxidada	05012	Casa 3	
505	1	Nansa	Àmfora	05012	Casa 3	
506	1	Decoració pentinada	Mà	05012	Casa 3	
507-562	56	Os	Fauna	05012	Casa 3	
563-589	27	Total	Mat.Constr	05012	Casa 3	
590-683	94	Total	Vidrada	05012	Casa 3	
684	1	S/F	Vidre cont	05012	Casa 3	
685	2	Vora tina	Torn	05013	Armor.3	
686	1	Vora tina	Torn	05013	Armor.3	
687	3	Base tina	Torn	05013	Armor.3	
688	4	Base tina	Torn	05013	Armor.3	
689-693	5	s/f tina	Torn	05013	Armor.3	
694-704	11	S/F	Torn	05013	Armor.3	
705-707	3	S/F	Mà	05013	Armor.3	
708-713	6	Os	Fauna	05013	Armor.3	
714	1	Escòria	Ferro	05013	Armor.3	
715	1	S/F	Torn	05013	Armor.3	
716	1	Indeterminat	Lític	05013	Armor.3	
717-718	2	Os	Fauna	05014	Armor.3	
719-720	2	Argamassa	Mat.Constr	05014	Armor.3	
721	1	Vora	v.n.	05015	Casa 3B	
722	1	S/F	Àmfora	05015	Casa 3B	
723	1	Fitxa	Torn	05015	Casa 3B	
724-727	4	Vora	Torn	05015	Casa 3B	
728	1	Vora	Torn	05015	Casa 3B	
729	1	Vora	Torn	05015	Casa 3B	
730-731	2	Base	Torn	05015	Casa 3B	
732-733	2	Nansa	Torn	05015	Casa 3B	
734-792	59	S/F	Torn	05015	Casa 3B	
793	1	Pondus	Mà	05015	Casa 3B	
794-800	7	s/f pondus	Mà	05015	Casa 3B	
801-817	17	Os	Fauna	05015	Casa 3B	
818	2	Gresol	Mà	05016	Casa 3A	7
819	1	S/F	v.n.B	05016	Casa 3A	
820	1	S/F	Sigil.lata Hisp	05016	Casa 3A	
821-822	2	S/F	Àmfora Itàlica	05016	Casa 3A	
823	1	Fitxa	Torn	05016	Casa 3A	
824	1	Nansa	Torn	05016	Casa 3A	
825	1	Vora	Torn ind	05016	Casa 3A	
826	1	Nansa	Torn ind	05016	Casa 3A	
827	1	Base	Mà- Oxidant	05016	Casa 3A	
828-832	5	S/F	Mà- Oxidant	05016	Casa 3A	
833	1	Vora	Torn	05016	Casa 3A	
834-876	3	S/F	Torn	05016	Casa 3A	
877-895	19	Os	Fauna	05016	Casa 3A	

Nº Inv.	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
896	1	Microfauna	Fauna	05016	Casa 3A	
897-900	4	S/F	Vidrada	05016	Casa 3A	
901	1	Vora	v.n.	05017	Casa 3	
902-904	3	S/F	v.n.	05017	Casa 3	0
905-909	5	S/F	Àmfora	05017	Casa 3	0
910-911	2	Fitxa	Torn	05017	Casa 3	
912-917	6	Vora	Torn	05017	Casa 3	
918	1	Base	Torn	05017	Casa 3	
919	1	Panxa	Torn	05017	Casa 3	
920	1	Panxa	Torn?	05017	Casa 3	
921-1004	84	S/F	Torn	05017	Casa 3	
1005	1	Vora	Mà	05017	Casa 3	1
1006-1011	6	S/F	Mà	05017	Casa 3	
1012-1019	8	Os	Fauna	05017	Casa 3	
1020	1	Escòria	Ferro	05017	Casa 3	
10321-102	3	Tàpia	Mat.Constr	05017	Casa 3	
1024-1026	4	Total	Vidrada	05017	Casa 3	
1027	1	S/F	v.n.	05018	Casa 3B	
1028	1	S/F	Àmfora	05018	Casa 3B	
1029-1030	2	Vora	Torn	05018	Casa 3B	
1031	1	Base	Torn	05018	Casa 3B	
1032-1033	3	Fitxa	Torn	05018	Casa 3B	
1034-1095	62	S/F	Torn	05018	Casa 3B	
1096-1097	2	Vora	Mà	05018	Casa 3B	
1098-1104	7	S/F	Mà	05018	Casa 3B	
1105-1109	5	Os	Fauna	05018	Casa 3B	
1110	1	Vora	v.n.	05021	Casa 3B	5
1111	1	Nansa	Torn	05021	Casa 3B	
1112-1148	37	S/F	Torn	05021	Casa 3B	
1149-1150	2	Vora	Mà	05021	Casa 3B	
1151-1154	4	S/F	Mà	05021	Casa 3B	
1155-1159	5	Os	Fauna	05021	Casa 3B	
1160-1161	2	Vora	Àmfora Dr. 1A	05022	Casa 3B	15
1162	1	S/F	Com.rom?	05022	Casa 3B	16
1163	1	S/F	Com.rom?	05022	Casa 3B	12
1164	1	Vora	Àmfora Gr-it	05022	Casa 3B	17
1165	1	S/F	v.n.	05022	Casa 3B	
1166	1	Vora	Torn	05022	Casa 3B	11
1167	1	Nansa	Torn	05022	Casa 3B	13
1168	1	Nansa	Torn	05022	Casa 3B	18
1169	1	Vora	Torn	05022	Casa 3B	
1170-1208	29	S/F	Torn	05022	Casa 3B	
1209	1	Vora	Mà	05022	Casa 3B	20
1210	1	Vora	Mà	05022	Casa 3B	
1211-1217	7	S/F	Mà	05022	Casa 3B	
1218-1222	5	Os	Fauna	05022	Casa 3B	
1223-1225	3	S/F	v.n.	05023	Casa 3B	
1226	1	Base	G.C.C.	05023	Casa 3B	37
1227	1	Gobelet	Com.rom? /ib?	05023	Casa 3B	33
1228	1	Vora gerra	G.C.C.	05023	Casa 3B	35

Nº Inv	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
1229	5	Vora bol	G.C.C.	05023	Casa 3B	32
1230	1	Decoració	G.C.C.	05023	Casa 3B	31
1231	1	Base	Torn	05023	Casa 3B	30
1232-1233	2	S/F	Torn	05023	Casa 3B	
1234	1	Vora	Parets fines?	05023	Casa 3B	24
1235	1	Broc	Torn	05023	Casa 3B	26
1236	1	Fitxa	Torn	05023	Casa 3B	28
1237-1238	2	Decoració pintada	Torn	05023	Casa 3B	36
1239-1240	2	Decoració pintada	Torn	05023	Casa 3B	38
1241	1	Base	Torn	05023	Casa 3B	21
1242	1	Vora	Torn	05023	Casa 3B	23
1243	1	Base	Torn	05023	Casa 3B	
1244	1	Base	Torn	05023	Casa 3B	
1245	1	Decoració	Torn	05023	Casa 3B	
1246-1338	93	S/F	Torn	05023	Casa 3B	
1339	1	Vora	Mà	05023	Casa 3B	22
1340	1	Vora	Mà	05023	Casa 3B	25
1341	1	Vora	Mà	05023	Casa 3B	27
1342-1344	3	Vora	Mà	05023	Casa 3B	
1345-1356	12	S/F	Mà	05023	Casa 3B	
1357-1386	30	Os	Fauna	05023	Casa 3B	
1387	1	Os tallat	Fauna	05023	Casa 3B	
1388-1390	3	S/F	Medieval	05023	Casa 3B	
1391	1	S/F	Indeterminat	05024	Casa 3B	
1392	1	Os	Fauna	05024	Armor.3	
1393	1	s/f tina	Torn	05025	Armor.3	
1394	1	s/f tina	Torn	05025	Armor.3	
1395-1397	3	s/f tina	Torn	05025	Armor.3	
1398	1	Vora	Mà	05025	Armor.3	
1399	1	Coll	Àmfora ib	05025	Armor.3	
1400	1	S/F	G.rec	05025	Armor.3	
1401-1402	2	S/F	Àmfora	05025	Armor.3	
1403	1	S/F	Mà	05025	Armor.3	
1404-1411	8	Os	Fauna	05025	Armor.3	
1412-1414	3	S/F	v.n.	09029	Sit.spf	
1415-1416	2	S/F	Àmfora	09029	Sit.spf	
1417-1424	8	Vora	Torn	09029	Sit.spf	
1425-1427	3	Podall	Ferro	09029	Sit.spf	
1428	1	S/F	Torn	09029	Sit.spf	
1429-1525	97	S/F	Torn	09029	Sit.spf	
1526	1	Vora	Oxidada	09029	Sit.spf	
1527-1528	2	Vora	Oxidada	09029	Sit.spf	
1529	1	Vora	Torn	09029	Sit.spf	
1530-1545	16	S/F	Oxidada	09029	Sit.spf	
1546-1634	89	Os	Fauna	09029	Sit.spf	
1635-1639	5	Total	Vidrada	09029	Sit.spf	
1640	1	Vora	Oxidada	09030	Sit.spf	
1641	1	Base	Oxidada	09030	Sit.spf	
1642-1647	6	S/F	Oxidada	09030	Sit.spf	
1648-1652	5	S/F	Torn	09030	Sit.spf	

Nº Inv	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
1653-1672	20	Os	Fauna	09030	Sit.spf	
1673	1	Vora	Medieval	09031	Sit.spf	
1674	1	Vora	Medieval	09031	Sit.spf	
1675-1676	2	S/F	G.rec. indet	09031	Sit.spf	
1677-1683	2	S/F	Medieval	09031	Sit.spf	
1684-1703	7	S/F	Torn	09031	Sit.spf	
1704-1812	109	Os	Fauna	09031	Sit.spf	
1813	1	S/F	Vidrada	09031	Sit.spf	
1814	1	Base	v.n. àtica	09030	Sit.spf	
1815	1	S/F	v.n.	09030	Sit.spf	
1816	1	Vora	v.n.	09030	Sit.spf	
1817-1819	3	Vora	Torn	09030	Sit.spf	
1820	1	Nansa	Torn	09030	Sit.spf	
1821	1	Base	Torn	09030	Sit.spf	
1822	1	Base	Torn	09030	Sit.spf	
1823	1	Panxa	Torn	09030	Sit.spf	
1824-1880	67	S/F	Torn	09030	Sit.spf	
1881	2	Vora + dec	Mà	09030	Sit.spf	
1882	2	Nansa	Mà	09030	Sit.spf	
1883-1893	22	S/F	Mà	09030	Sit.spf	
1894-1937	44	Os	Fauna	09030	Sit.spf	
1938	1	Vora	Vidrada	09030	Sit.spf	
1939	1	Clau	Ferro	09028	Superf	
1940	1	Plaqueta	Llauna contemp	09028	Superf	
1941-1942	2	Vora	v.n.	09028	Superf	
1943-1944	2	S/F	v.n.	09028	Superf	
1945	1	S/F	Sigil.lata	09028	Superf	
1946-1956	11	Vora	Torn	09028	Superf	
1957-1958	2	Nansa	Torn	09028	Superf	
1959	1	Vora plat	Torn	09028	Superf	
1960-1961	2	Base	Torn	09028	Superf	
1962-1963	2	Decoració	Torn	09028	Superf	
1964-2170	207	S/F	Torn	09028	Superf	
2171-2174	4	S/F	G.rec	09028	Superf	
2175	1	Decoració	Mà	09028	Superf	
2176-2188	13	S/F	Oxidada	09028	Superf	
2189	1	Vora	Torn	09028	Superf	
2190-2252	63	Os	Fauna	09028	Superf	
2253-2276	23	S/F	Cer. Indet	09028	Superf	

Nº Inv.	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
1	1	Os	Fauna	05038	Casa 3A	1
2	15	Àmfora	Àmfora gr.it	05036	Casa 3A	8
3	31	Gerra	Torn	05036	Casa 3A	25
4	195	Llar ceràmica	Torn	05036	Casa 3A	14
5	1	Escultura?	Lític	05036	Casa 3A	0
6	1	S/F	Ferro	05036	Casa 3A	12
7	5	Gerra	Torn	05036	Casa 3A	0
8	1	Broc	Torn	05036	Casa 3A	0
9	1	Vora	Torn	05036	Casa 3A	0
10	1	Vora	Torn	05036	Casa 3A	0
11	1	Gobelet	Torn	05036	Casa 3A	0
12	1	Mostra	Carbó	05036	Casa 3A	0
13	1	Nansa	Torn	05036	Casa 3A	5
14	1	Vora	G.rec	05036	Casa 3A	4
15	1	Escòria	Ferro	05036	Casa 3A	0
16	1	S/F	Ferro	05036	Casa 3A	0
17	1	Ganivet	Ferro	05036	Casa 3A	3
19	1	Ascla	Sílex	05036	Casa 3A	24
19	1	Nansa	Torn	05036	Casa 3A	26
20-23	4	S/F	v.n.	05036	Casa 3A	0
24-29	6	Vora	Torn	05036	Casa 3A	0
30-201	172	S/F	Torn	05036	Casa 3A	0
202-204	3	Escòria	Ferro	05036	Casa 3A	0
205-206	2	Vora	Mà	05036	Casa 3A	0
207	1	Decoració	Mà	05036	Casa 3A	0
208-223	16	S/F	Mà	05036	Casa 3A	0
224	1	Costella	Fauna	05036	Casa 3A	0
225-273	49	Os	Fauna	05036	Casa 3A	0
274-275	2	Tovots	Mat.constr	05036	Casa 3A	0
276-277	2	Varis	Mat. Lític	05036	Casa 3A	0
278	1	Nansa	Torn	05031	Casa 3A	0
279-339	61	S/F	Torn	05031	Casa 3A	0
340	1	Vora	Torn	05031	Casa 3A	0
341-342	2	Escòria	Ferro	05031	Casa 3A	0
343-349	7	S/F	Alt-Medieval	05031	Casa 3A	0
350-351	2	Os	Fauna	05031	Casa 3A	0
352-354	3	Vora	Torn	05034	Casa 3A	0
355-391	37	S/F	Torn	05034	Casa 3A	0
392-395	4	S/F	Alt-Medieval	05034	Casa 3A	0
396-413	18	Os	Fauna	05034	Casa 3A	0
414	1	S/F	Vidre	05034	Casa 3A	0
415	1	Escòria	Ferro	05033	Casa 3A	
416	1	Nansa	Torn	05033	Casa 3A	
417-424	8	S/F	Torn	05033	Casa 3A	
425-428	4	Os	Fauna	05033	Casa 3A	0
429	1	Vora	Alt-Medieval	05033	Casa 3A	0
430-434	5	S/F	Alt-Medieval	05033	Casa 3A	0
435	1	Tovot	Mat.construcci	05033	Casa 3A	0
436	1	Base	Torn	05032	Arm.3	0
437	1	S/F gerra	Torn	05032	Arm.3	0

Nº Inv	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
438	1	Vora	Torn	05032	Arm.3	0
439	1	Nansa	Torn	05032	Arm.3	0
440-456	17	S/F	Torn	05032	Arm.3	0
457-459	3	Escòria	Ferro	05032	Arm.3	0
460	1	Mandibula	Fauna	05032	Arm.3	0
461-500	40	Os	Fauna	05032	Arm.3	0
501-502	2	Varis	Lític	05032	Arm.3	0
503	1	Peu	G.C.C.	05037	Arm.3	0
504-507	4	S/F	Torn	05037	Arm.3	0
508-523	16	Os	Fauna	05037	Arm.3	0
524	1	Escòria	Ferro	09034	Sitja11	0
525-527	2	S/F	v.n.	09034	Sitja11	0
528-529	2	S/F	Importació	09034	Sitja11	0
530-531	2	Vora	Torn	09034	Sitja11	0
532-533	2	Nansa	Torn	09034	Sitja11	0
534	1	Indeterminat	Torn	09034	Sitja11	0
535-577	43	S/F	Torn	09034	Sitja11	0
578-645	70	Os	Fauna	09034	Sitja11	0
647-658	12	S/F	Alt-Medieval	09034	Sitja11	0
659	1	Escòria	Ferro	09047	Sitja11	0
660-662	3	Vora	Torn	09047	Sitja11	0
663	1	Carena	Torn	09047	Sitja11	0
664-670	7	S/F	Importació	09047	Sitja11	0
671-726	56	S/F	Torn	09047	Sitja11	0
727-792	66	Os	Fauna	09047	Sitja11	0
793-807	15	Total	Alt-Medieval	09047	Sitja11	0
808	1	Tap	Lític	09047	Sitja11	0
809	1	S/F	Lític	09047	Sitja11	0
810	1	Mostra	Carbó	09047	Sitja11	0
811	1	Sivella	Ferro	09055	Sitja11	0
812	1	Escòria	Ferro	09055	Sitja11	0
813	1	Vora	v.n.	09055	Sitja11	0
814-816	3	S/F	Com.rom	09055	Sitja11	0
817-819	3	Vora	Torn	09055	Sitja11	0
820	1	Base	Torn	09055	Sitja11	0
821	1	Nansa	Torn	09055	Sitja11	0
822-859	38	S/F	Torn	09055	Sitja11	0
860	1	Agulla os	Fauna	09055	Sitja11	0
861-917	57	Os	Fauna	09055	Sitja11	0
918	1	Mandibula r	Fauna	09055	Sitja11	0
919-933	15	S/F	Alt-Medieval	09055	Sitja11	0
934	1	S/F	Lític	09055	Sitja11	0
935	1	Mostra	Carbó	09055	Sitja11	0
936	1	Fitxa	Torn	09060	Sitja11	0
937-946	10	S/F	Torn	09060	Sitja11	0
947	1	Escòria	Ferro	09060	Sitja11	0
948	43	Microfauna	Fauna	09060	Sitja11	0
949	30	Microfauna	Fauna	09060	Sitja11	0
950-979	30	Os	Fauna	09060	Sitja11	0
980-985	6	S/F	Alt-Medieval	09060	Sitja11	0

Nº Inv	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
986-993	8	S/F	Torn	09061	Sitja11	0
994-1005	12	Os	Fauna	09061	Sitja11	0
1006-1007	2	S/F	Alt-Medieval	09061	Sitja11	0
1008	1	Mostra	Carbó	09061	Sitja11	0
1009	1	Escòria	Ferro	09063	Sitja11	0
1010	1	Nansa	Torn	09063	Sitja11	0
1011	1	Formatger frag	Torn ibèric?	09063	Sitja11	0
1012-1014	3	S/F	Torn	09063	Sitja11	0
1015	2	Microfauna	Fauna	09063	Sitja11	0
1016-1029	14	Os	Fauna	09063	Sitja11	0
1030-1033	4	S/F	Alt-medieval	09063	Sitja11	0
1034	1	Mostra	Carbó	09063	Sitja11	0
1035	1	Frontissa	Ferro	09061	Sitja11	0
1036	1	Tatxó	Ferro	09035	Sitja12	0
1037	1	Fitxa	Torn	09035	Sitja12	0
1038-1065	28	S/F	Torn	09035	Sitja12	0
1066-1077	12	S/F	Alt-Medieval	09035	Sitja12	0
1078	4	S/F	Argamassa	09035	Sitja12	0
1079-1186	108	Os	Fauna	09035	Sitja12	0
1187-1188	2	Os marques	Fauna	09035	Sitja12	0
1189	1	Agulla	Br o Pb	09037	Sitja12	0
1190	1	Base ampollet	Vidre	09037	Sitja12	0
1191	1	Base	Torn	09037	Sitja12	0
1192-1228	37	S/F	Torn	09037	Sitja12	0
1229	1	Vora	Alt-medieval	09037	Sitja12	0
1230-1240	11	S/F	Alt-Medieval	09037	Sitja12	0
1244-1449	6	Os	Fauna	09037	Sitja12	0
1450	1	Mostra	Carbó	09037	Sitja12	0
1451-1452	2	S/F	Alt-Medieval	09038	Sitja12	0
1453-1462	10	Os	Fauna	09038	Sitja12	0
1463	3	Escòria	Ferro	09053	Sitja12	0
1464	1	Base	Com.rom	09053	Sitja12	0
1465-1466	2	S/F	Alt-Medieval	09053	Sitja12	0
1467-1478	12	Os	Fauna	09053	Sitja12	0
1479-1486	8	S/F	Torn	09054	Sitja12	0
1487-1492	6	S/F	Alt-Medieval	09054	Sitja12	0
1493-1527	35	Os	Fauna	09054	Sitja12	0
1528	1	Nansa	Torn	09056	Sitja12	0
1529-1532	4	S/F	Torn	09056	Sitja12	0
1533-1552	20	Os	Fauna	09056	Sitja12	0
1553-1566	14	S/F	Torn	09057	Sitja12	0
1567-1569	3	S/F	Alt-Medieval	09057	Sitja12	0
1570-1600	31	Os	Fauna	09057	Sitja12	0
1601-1605	5	Escòria	Ferro	09041	Sitja14	0
1606	1	S/F	Torn	09041	Sitja14	0
1607	1	Os	Fauna	09041	Sitja14	0
1608	1	Panxa	Torn	09041	Sitja14	0
1609	1	Fitxa	Torn	09041	Sitja14	0
1610-1654	45	S/F	Torn	09041	Sitja14	0
1655	1	S/F	v.n. Camp.B	09041	Sitja14	0

Nº Inv.	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
1666	1	S/F	Àmfora	09041	Sitja14	0
1667	1	Vora	Alt-Medieval	09041	Sitja14	0
1668-1691	24	S/F	Alt-Medieval	09041	Sitja14	0
1692-1788	97	Os	Fauna	09041	Sitja14	0
1789	2	Escòria	Ferro	09049	Sitja14	0
1790	1	Vora	Torn	09049	Sitja14	0
1791-1835	45	S/F	Torn	09049	Sitja14	0
1836	1	Nansa	Com.rom	09049	Sitja14	0
1837	1	Vora	Alt-Medieval	09049	Sitja14	0
1838-1855	18	S/F	Alt-medieval	09049	Sitja14	0
1856-1919	64	Os	Fauna	09049	Sitja14	0
1920	1	Mostra	Carbó	09049	Sitja14	0
1921-1923	3	S/F	G.rec. Romà	09049	Sitja14	0
1924	4	Escòria	Ferro	09052	Sitja14	0
1925	1	Vora	v.n.	09052	Sitja14	0
1926	2	Vora	Torn	09052	Sitja14	0
1927	1	Vora	Torn	09052	Sitja14	0
1928	1	Base	Torn	09052	Sitja14	0
1929-1941	13	S/F	Torn	09052	Sitja14	0
1942-1955	14	S/F	Alt-Medieval	09052	Sitja14	0
1956-2014	59	Os	Fauna	09052	Sitja14	0
2015	1	Vora	Torn	09044	Sitja14	0
2016-2021	6	S/F	Torn	09044	Sitja16	0
2022-2034	13	S/F	Alt-Medieval	09044	Sitja16	0
2035-2072	38	Os	Fauna	09044	Sitja16	0
2073	1	S/F	Vidre	09046	Sitja16	0
2074	1	Coll	Àmfora	09046	Sitja16	0
2075	1	Vora	Torn (grisa)	09046	Sitja16	0
2076-2078	3	S/F	Torn	09046	Sitja16	0
2079	1	Vora	Alt-Medieval	09046	Sitja16	0
2080-2090	11	S/F	Alt-Medieval	09046	Sitja16	0
2091-2135	45	Os	Fauna	09046	Sitja16	0
2136-2137	2	Vora	v.n. Camp B	09048	Sitja16	0
2138-2139	2	S/F	v.n. Camp B	09048	Sitja16	0
2140	1	Vora	TS Hispànica?	09048	Sitja16	0
2141	1	S/F	G.C.C.	09048	Sitja16	0
2142-2152	11	Vora	Torn	09048	Sitja16	0
2153-2155	3	Nansa	Torn	09048	Sitja16	0
2156	1	Decoració	Torn	09048	Sitja16	0
2157-2158	2	Fitxa	Torn	09048	Sitja16	0
2159-2227	69	S/F	Torn	09048	Sitja16	0
2228-2229	2	Tègula	Mat.constr.	09048	Sitja16	0
2230-2291	62	S/F	Alt-Medieval	09048	Sitja16	0
2292	1	Base	TS Clara C	09048	Sitja16	0
2293	1	Vora	Alt-Medieval	09048	Sitja16	0
2294	1	Base	Alt-Medieval	09048	Sitja16	0
2295	1	Carena	Alt-Medieval	09048	Sitja16	0
2296	1	S/F	Alt Medieval*	09048	Sitja16	0
2297	1	Clau	Ferro	09048	Sitja16	0
2298	1	Escòria	Ferro	09048	Sitja16	0

Nº Inv	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
2299	1	Mostra	Carbó	09048	Sitja16	0
2300	1	Banya bòvid	Fauna	09048	Sitja16	0
2301-2344	44	Mandíbula i de	Fauna	09048	Sitja16	0
2345-2444	100	Os (forma)	Fauna	09048	Sitja16	0
2445-2544	100	Os (forma)	Fauna	09048	Sitja16	0
2545-2569	25	Os (forma)	Fauna	09048	Sitja16	0
2570	1	Os marques	Fauna	09048	Sitja16	0
2571-2972	402	Os s/f	Fauna	09048	Sitja16	0
2973	15	Microfauna	Fauna	09048	Sitja16	0
2974	1	Plaqueta	Ferro	09050	Sitja16	0
2975	1	S/F	Ferro	09050	Sitja16	0
2976	1	Punta llança	Ferro	09050	Sitja16	0
2977	1	Destral	Ferro	09050	Sitja16	0
2978	1	S/F	Ferro	09050	Sitja16	0
2979	1	Indeterminat	Ferro	09050	Sitja16	0
2980	1	Placa quadrad	Ferro	09050	Sitja16	0
2981	1	Indeterminat	Ferro	09050	Sitja16	0
2982	1	Indeterminat	Ferro	09050	Sitja16	0
2983	1	Clau	Ferro	09050	Sitja16	0
2984	1	Cabota	Ferro	09050	Sitja16	0
2985	1	Plaqueta	Ferro	09050	Sitja16	0
2986	1	Argolla	Ferro	09050	Sitja16	0
2987	1	Escòria	Ferro	09050	Sitja16	0
2988	1	Escòria	Ferro	09050	Sitja16	15
2989-2990	2	S/F	v.n.	09050	Sitja16	0
2991-3018	28	S/F	Torn	09050	Sitja16	2
3019	1	Peça de Pisarr	Lític	09050	Sitja16	0
3020-3023	4	Vora	Alt-Medieval	09050	Sitja16	0
3024-3025	2	Decoració	Alt-Medieval	09050	Sitja16	0
3026-3044	19	S/F	Alt-Medieval	09050	Sitja16	0
3045-3049	5	S/F	Com.rom	09050	Sitja16	0
3050	1	Tapadora de t	Tègula	09050	Sitja16	0
3051-3154	104	Os (forma)	Fauna	09050	Sitja16	0
3155	1	Banya	Fauna	09050	Sitja16	0
3156	1	Banya cabrit	Fauna	09050	Sitja16	0
3157	1	Os marques	Fauna	09050	Sitja16	0
3158	1	Petxina	Fauna	09050	Sitja16	0
3159-3161	3	Mandíbula	Fauna	09050	Sitja16	0
3162	56	Microfauna	Fauna	09050	Sitja16	0
3163	14	Microfauna	Fauna	09050	Sitja16	0
3164-3169	6	Dent	Fauna	09050	Sitja16	0
3170	1	Petxina	Fauna	09050	Sitja16	0
3171-3308	138	Os s/f	Fauna	09050	Sitja16	0
3309	1	Argamassa	Mat.constr	09050	Sitja16	0
3310	2	S/F	Terra cuita	09050	Sitja16	0
3311	1	Mostra	Carbó	09050	Sitja16	0
3312	1	Olla	Alt-Medieval	09050	Sitja16	0
3313	1	Plaqueta	Ferro	09058	Sitja16	0
3314	1	Punta	Ferro	09058	Sitja16	0
3315	1	Punta	Ferro	09058	Sitja16	0

Nº Inv	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
3316	1	Indeterminat	Ferro	09058	Sitja16	0
3317	1	S/F	Ferro	09058	Sitja16	0
3318	1	S/F	Ferro	09058	Sitja16	0
3319	1	Mineral?	Ferro	09058	Sitja16	0
3320	1	S/F	Ferro	09058	Sitja16	0
3321	1	Indeterminat	Ferro	09058	Sitja16	0
3322	1	Indeterminat	Ferro	09058	Sitja16	0
3323	1	S/F	Ferro	09058	Sitja16	0
3324	1	S/F	Ferro	09058	Sitja16	0
3325	1	Indeterminat	Ferro	09058	Sitja16	0
3326	1	Moneda?	Metall	09058	Sitja16	0
3327-3367	41	Escòria	Ferro	09058	Sitja16	0
3368	1	Fitxa	Torn	09058	Sitja16	0
3369	1	Nansa	Torn	09058	Sitja16	0
3370-3381	12	S/F	Torn	09058	Sitja16	0
3382	1	S/F	Vidre	09058	Sitja16	0
3383	2	Olleta	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3384	9	Olla	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3385	3	Paret olla	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3386	3	Paret olla	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3387	1	Base olla	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3388-3430	43	S/F paret olla	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3431	4	Base	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3432	1	Base	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3433-3435	3	Vora	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3436	1	Base	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3437	1	Decoració	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3438-3442	5	S/F	Alt-Medieval	09058	Sitja16	0
3443	1	S/F	Tègula	09058	Sitja16	0
3444	1	Punxó os	Fauna	09058	Sitja16	0
3445	1	Crani cabrit	fauna	09058	Sitja16	0
3446	8	Mandíbula	Fauna	09058	Sitja16	0
3447-3459	13	Os	Fauna	09058	Sitja16	0
3460-3521	62	Os	Fauna	09058	Sitja16	0
3522-3525	4	Os	Fauna	09058	Sitja16	0
3526-3625	100	Os (forma)	Fauna	09058	Sitja16	0
3626	35	Microfauna	Fauna	09058	Sitja16	0
3627	25	Microfauna	Fauna	09058	Sitja16	0
3628	12	Microfauna	Fauna	09058	Sitja16	0
3629	7	Microfauna	Fauna	09058	Sitja16	0
3630-3653	24	Os (forma)	Fauna	09058	Sitja16	0
3654-3673	20	Mandíbula	Fauna	09058	Sitja16	0
3674-3682	9	Dent	Fauna	09058	Sitja16	0
3683	1	Banya	Fauna	09058	Sitja16	0
3684	4	Os units	Fauna	09058	Sitja16	0
3685-3687	3	Os marques	Fauna	09058	Sitja16	0
3688	1	Crani microfau	Fauna	09058	Sitja16	0
3689-3941	253	S/F	Fauna	09058	Sitja16	0
3942	150	Garrí	Fauna	09058	Sitja16	0
3943	1	Clau	Ferro	09059	Sitja16	0

Nº Inv.	NºFrag	Peça	Material	UE	Estructura	NºCoord
3944	1	Peça circular	Bronze	09059	Sitja16	0
3945	1	Base	G.C.C.	09059	Sitja16	0
3946-3951	6	S/F	Torn	09059	Sitja16	0
3952	1	Vora	Alt-Medieval	09059	Sitja16	0
3953	1	S/F	Alt-Medieval	09059	Sitja16	0
3954-3980	27	Os	Fauna	09059	Sitja16	0
3981	1	masser	Ferro	09062	Sitja16	0
3982	1	Base	Alt-Medieval	09062	Sitja16	0
3983	1	Paret olla	Alt-Medieval	09062	Sitja16	0
3984-3986	3	S/F	Alt-Medieval	09062	Sitja16	0
3987	1	Forat reparaci	Àmfora rom.	09062	Sitja16	0
3988	1	S/F	Vidre	09062	Sitja16	0
3989	1	S/F	Torn	09062	Sitja16	0
3990	10	Extremitat	Fauna	09062	Sitja16	0
3991-4063	73	Os (forma)	Fauna	09062	Sitja16	0
4064-4074	11	Os (forma)	Fauna	09062	Sitja16	0
4075-4155	81	Os s/f	Fauna	09062	Sitja16	0
4156-4172	17	Mandíbula i de	Fauna	09062	Sitja16	0
4173	1	Banya cabrit	Fauna	09062	Sitja16	0
4174-4181	8	S/F	Torn	09065	Sitja16	0
4182	1	Vora	Alt-Medieval	09065	Sitja16	0
4183-4188	6	S/F	Alt-Medieval	09065	Sitja16	0
4189	1	S/F	Tardorromana	09065	Sitja16	0
4190	1	S/F	Tègula	09065	Sitja16	0
4191	1	Banya	Fauna	09065	Sitja16	0
4192-4236	45	Os	Fauna	09065	Sitja16	0
4237	1	mandíbula ros	Fauna	09065	Sitja16	0
4238	1	Tatxó	Ferro	09066	Sitja16	0
4239	1	Plaqueta	Ferro	09066	Sitja16	0
4240	1	Vora dòium	G.rec.	09066	Sitja16	0
4241-4243	3	S/F	Com.rom	09066	Sitja16	0
4244	1	Estuc	Mat.constr	09066	Sitja16	0
4245-4249	5	S/F	Alt-Medieval	09066	Sitja16	0
4250	1	Base	Alt-Medieval	09066	Sitja16	0
4251	2	Ossos connexi	Fauna	09066	Sitja16	0
4252-4293	42	Os	Fauna	09066	Sitja16	0
4294-4299	6	Mandíbula	Fauna	09066	Sitja16	0
4300-4304	5	S/F	Alt-Medieval	09036	Sitja13	0
4305	1	Base	Torn	09036	Sitja13	0
4306-4310	5	S/F	Torn	09036	Sitja13	0
4311-4312	2	Escòria	Ferro	09036	Sitja13	0
4313-4322	10	Os	Fauna	09036	Sitja13	0
4323	2	Argamassa	Mat.constr	09036	Sitja13	0
4324	1	Mostra	Carbó	09036	Sitja13	0
4325-4328	4	Escòria	Ferro	09001	Superf	0
4329	1	Vora	Torn	09001	Superf	0
4330-4332	3	Nansa	Torn	09001	Superf	0
4333-4334	2	Base	Torn	09001	Superf	0
4335-4410	76	S/F	Torn	09001	Superf	0
4411-4425	15	S/F	Cer. Grisa	09001	Superf	0

N° Inv	N°Frag	Peça	Material	UE	Estructura	N°Coord
4426-4428	3	S/F	Vidrada	09001	Superf	0
4429-4543	115	Os	Fauna	09001	Superf	0

5. BIBLIOGRAFIA GENERAL

ADELL, J.A. (1982):

"Notes per a l'estudi de la tecnologia constructiva de l'hàbitat medieval de l'Esquerda" a *Ausa*, X, Vic, 1982.- (IX Symposium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular).- pàg. 329-339.

ADELL, J.A. (1990):

"Els despoblats medievals: un urbanisme impossible?" a *Cota Zero*, 6. Vic 1990.- pàg. 79-85.

ADELL, J.A. (1991):

Arquitectura Alt-medieval a Catalunya: una definició del tipus monàstic i canonical dels segles IX al XIII.- Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya.- Tesi doctoral inèdita.

ALBAREDA, J., FIGUEROLA, J.; MOLIST, M.; OLLICH, I. (1984):

Història d'Osona.- Eumo Editorial, Vic, 1984 (L'entorn, 5).- 495 pàg.

ALBAREDA I SALVADÓ, J. (1986). "Roda de Ter en el segle XVIII. Resposta de la vila al qüestionari de Francisco de Zamora (1789)", a *AUSA*, Patronat d'Estudis Osonencs, Vic, p. 21.

BAU, F; MASDEU, F. (1999): "L'evolució urbanística d'un poblat de l'any mil. Aixecament topogràfic de l'Esquerda (Roda de Ter, Osona) " a *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orhac i el seu Temps. Catalunya i Europa a la fi del primer mil.lenni*. Vic- Ripoll; 10-13 de Novembre de 1999. Documents, 31. Eumo Editorial. Vic. p. 393-398.

BERTRAN, R. (1994): "Anàlisi antracològica" a OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. L'oppidum ibèric de l'Esquerda, les Masies de Roda de Ter, Osona. Campanyes de 1981-1991.- Barcelona, Generalitat de Catalunya.-

BUXÓ, D.; OLLICH, I. (1982):

"Noves aportacions del jaciment arqueològic de l'Esquerda" a *Ausa*, X, Vic, 1982.- (IX Symposium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular).- pàg. 329-339.

BUXÓ, D.; ROCAFIGUERA, M. i altres (1988):

El jaciment ibèric de l'Esquerda. Memòria de les excavacions.- Generalitat de Catalunya. Servei d'Arqueologia (inèdita).

BUXÓ, D.; MARTÍ, J. (1994): "Anàlisis faunístiques" a OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. L'oppidum ibèric de l'Esquerda, les Masies de Roda de Ter, Osona. Campanyes de 1981-1991.- Barcelona, Generalitat de Catalunya.-

"Cuando Roda acuñaba moneda" ( ) a Roda de Ter.

CUBERO, C. (1988):

"Explotació agrària del territori a l'Edat Mitjana: Tossal de Solibernat (Torres de Segre, Segrià, Lleida) i l'Esquerda (Masies de Roda de Ter, Osona)" a *Aportació de la Paleocarpologia al coneixement de l'explotació agrària del territori*.- Universitat de Barcelona.- Tesi de Llicenciatura (inèdita).

CUBERO, C. (1994): "Anàlisis carpològiques" a OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. L'oppidum ibèric de l'Esquerda, les Masies de Roda de Ter, Osona. Campanyes de 1981-1991.- Barcelona, Generalitat de Catalunya.-

CUBERO, C. (1998) " Determinació antracològica de les restes de fusta cremada del jaciment de l'Esquerda".-I *Simpòsium d'Arqueologia Medieval. Homenatge al Prof. Manuel Riu*.- Berga, 26-28 Març de 1998.- (en premsa).-

ERRA, A.; OCAÑA, M. (1992):

Esglésies Romàniques: 118 testimonis arquitectònics de la història d'Osona.- Carles Vallès ed., Figueres 1992. (Guies del Patrimoni comarcal, 11).- 111 pàg.

ESPINALT, F. d'A. (1948). *Apunts històrics inèdits de la vila de Roda de Ter*. Gràfiques Marina, Barcelona.

ESPINALT, F. Mn.(1972). "En el camí dels segles", a *Roda de Ter*, n. 31. Setembre. Roda de Ter.

GODAYOL, P. (1927). "Roda d'Ausona, (Vich) antiquíssima ciutat" a *La Veu de Catalunya*. 20 de Febrer.

GRACIA, E. (1984-85):

"Materials de peltre medievals a Catalunya" a *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 5-6.- Universitat de Barcelona.- pàg. 313-356.

GRACIA, F.; MUNILLA, G.; RIART, F.; GARCIA, O.: (2000): "L'Esquerda" a *El llibre dels ibers.- Viatge il·lustrat a la cultura ibèrica*.- Ed. Signament.- Barcelona.- p. 78.

GUDIOL, J. (1916): "Excursió a Roda i a Santa Magdalena de Conangle" a *Gazeta de Vich*, 201.- Vic.

"Inscripciones ibéricas" (1973) a Roda de Ter

JUNYENT, E. (1950): "Roda per tres vegades" a Roda de Ter.

JUNYENT, E.(1945-52) "Itinerario histórico de las parroquias del Obispado de Vich". Separata publicada a *Hoja Parroquial*. Imprenta Anglada, Vic.

LALUEZA, C.; MARTI, J. (1989):

"Estudi antropològic de les tombes de la Muntanyeta (Roda de Ter, Osona)".- *Acta/Mediaevalia*, 10.- Universitat de Barcelona.- pàg. 251-256.

LALUEZA, C.; PEREZ.PEREZ, A. (1989):

"Estudio nutricional de la población medieval de l'Esquerda (Osona, Barcelona). oligoelementos y estriación dentaria" a *Trabajos de Antropología*, 12, 1989.

LALUEZA, C. (1992). "Information obtained from the Microscopic examination of Cultural Striations in Human Dentition" a *International Journal of Osteoarchaeology*.- vol 2, p. 155-169.

LALUEZA, C.; PÉREZ-PÉREZ, A. (1992). "Estudi de l'ús cultural de la dentició anterior en individus medievals de l'Esquerda (Osona, Barcelona) i d'altres jaciments" a *Acta/Mediaevalia*, 13, Universitat de Barcelona.- p. 343-351.

"L'Esquerda, Actualitat" (1968) a Roda de Ter.

MADOZ, P. (1849). *Diccionario Geográfico- Estadístico- Histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. Vol. XIII, Madrid. p-538.

MALUQUER DE MOTES, J. (1976): "Nuevas inscripciones ibéricas en Cataluña" A *Pyrenae*, 12.- Barcelona.- p.183-189.

"Nuevos hallazgos arqueológicos" (1973) a Roda de Ter.

OCAÑA SUBIRANA, M. (1988). "L'església parroquial de Sant Pere de Roda", a *Roda de Ter*, n. 471. juliol. Roda de Ter.

OCAÑA, M. (1998). *El món agrari i els cicles agrícoles a la Catalunya Vella (s. IX-XIII)*. Universitat de Barcelona.- Documenta, 1.- 136 p.

OCAÑA, M.(1998): " Fonts arqueològiques i etnogràfiques per a l'estudi de l'agricultura medieval".- *I Simpòsium d'Arqueologia Medieval. Homenatge al Prof. Manuel Riu*.- Berga, 26-28 Març de 1998.- (en premsa)

OCAÑA, M. (1998): " El treball agrícola medieval a la vessant sud dels Pirineus (s.IX al XII).-" // *Congrés Internacional. Història dels Pirineus.*- Girona, 11-14 nov. 1998 (en premsa)

OCAÑA, M. (2000): "L'estudi de l'agricultura medieval a Osona: una aproximació des de fonts diverses" a *IV Jornades d'Història de la Ciència i de la Tècnica.* Universitat de Vic, Octubre 2000 (en premsa).

OCAÑA, M. (2001): *L'Esquerda. Un jaciment ibèric i medieval al cor de la Comarca d'Osona. Quadern de camp.* Eumo Ed. 21 pàg.

OLLICH, I. (Coord.); BLANCAFORT, F.; CABALLÉ, A. COSTA, R.; ESPONA, P.; MARTÍ, J.; OCAÑA, M.; REYNOLDS, P. J.; RINCÓN, M. A.; RIU, M.; ROCAFIGUERA, M. SERRAT, D. : Memòria sobre el projecte "Arqueologia Experimental, aplicació a l'Agricultura Medieval Mediterrània" (Projecte DGICYT). Octubre 1994.

OLLICH, I. (1976 a):

"Siveilles medievals de l'Esquerda" a *Roda de Ter*, núm extr. 1976.

OLLICH, I. (1976 b):

"Hebillas medievales procedentes de Roda de Ter".- *Atti del Colloquio Internazionale.*- Palermo-Erice 1974. Istituto de Istoria Medievale, Università di Palermo.- pàg. 505-516.

OLLICH, I. (1980 a):

"Algunes peces de ceràmica grisa medieval a Catalunya" a *Colloques internationaux du CNRS*, Paris 1980.- pàg. 403-406.

OLLICH, I. (1980 b):

"El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a les Masies de Roda de Ter, Osona I.- Informe Preliminar i estat de la qüestió" a *Quaderns d'Estudis Medievals*, 1, Barcelona.- pàg 5-15.

OLLICH, I. (1981 a):

"El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a les Masies de Roda de Ter, Osona II.- Sistema i tècniques d'excavació. Aplicació a una de les cases del poblat medieval" a *Quaderns d'Estudis Medievals*, 3 vol. 1.- Barcelona.- pàg. 144-155.

OLLICH, I. (1981 b):

"El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a les Masies de Roda de Ter, Osona III.- La necròpolis medieval" a *Quaderns d'Estudis Medievals*, 4 vol. 1.- Barcelona.- pàg. 219-234.

OLLICH, I. (1982 a):

"El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a les Masies de Roda de Ter, Osona IV.- L'església romànica de Sant Pere" a *Quaderns d'Estudis Medievals*, 7 Vol.1.- Barcelona.

OLLICH, I. (1982 b):

"El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a les Masies de Roda de Ter, Osona, i V.- El material arqueològic" a *Quaderns d'Estudis Medievals*, 10 vol 1.- Barcelona.- pàg. 609-619.

OLLICH, I. (1982 c):

"L'Esquerda, les Masies de Roda" a *Les Excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys.* Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.- (Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 1).- pàg. 395-398.

OLLICH, I. (1982 d):

"Tipologia de les tombes de la necròpolis medieval de l'Esquerda (Osona)" a *Acta/Mediaevalia.* Annex 1 "Necròpolis i sepultures medievals de Catalunya".- Universitat de Barcelona.- pàg. 105-153.

OLLICH, I. (1983):

"El poblat medieval de l'Esquerda" a *Tribuna d'Arqueologia.* Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.- pàg. 43-50.

OLLIICH, I. (1984 a):

"Formes i decoració de la ceràmica grisa medieval procedent del jaciment de l'Esquerda (Barcelona)" a *Acta Mediaevalia*, Annex 2 x "Ceràmica grisa i terrissa popular de la Catalunya Medieval".- Universitat de Barcelona.- pàg. 81-97.

OLLIICH, I. (1984 b):

"Poblat de l'Esquerda, les Masies de Roda" a *Catalunya Romànica*, vol. II: Osona I, Barcelona, p. 347.

OLLIICH, I. (1985 a):

"Poblament i formes de vida al jaciment medieval de l'Esquerda a través del seu estudi arqueològic" a *Actas del I Congreso de Arqueología Medieval Española*.- Huesca, pàg. 552-568.

OLLIICH, I. (1985 b):

"Jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda (Les Masies de Roda de Ter, Osona)".- *1eres Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya*, Universitat de Barcelona, Desembre 1985.

OLLIICH, I. (1987):

"De Laplace a Harris: l'exemple experimental del jaciment" a *Actas del II Congreso Nacional de Arqueología Medieval Española* .- Madrid 1987, vol II.- pàg. 60-68.

OLLIICH, I (1988 a):

"El graner de l'Esquerda, Roda de Ter, Osona" a *III Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya*.- Universitat de Barcelona, març 1988.

OLLIICH, I. (1988 b):

Camp i ciutat a la Catalunya del segle XIII.- Eumo Editorial (Referències, 3).- Vic, 1988.- 205 pàg.

OLLIICH, I (1989):

"L'agricultura a l'Edat Mitjana. L'excavació i Estudi del graner de l'Esquerda" a *Roda de Ter*, núm. extr. 1989.

OLLIICH, I (1990 a):

"L'ús d'un jaciment com a camp docent i experimental. Master d'Arqueologia Medieval. Necròpolis i ritual funerari" a *V Jornades d'Arqueologia medieval a Catalunya*.- Universitat de Barcelona, juny 1990.- pàg 49-53.

OLLIICH, I (1990 b):

"La fi d'un poblat medieval. Abandonament o canvi d'assentament? El cas de l'Esquerda" a *Cota Zero*, 6, Vic 1990.- pàg.71-78.

OLLIICH, I (1990 c):

"Problemàtica general de les estructures d'habitatge durant l'Alta Edat Mitjana" a *La Vida Medieval a les dues vessants del Pirineu* (1r i 2n curs d'Arqueologia d'Andorra).- Andorra, 1990. pàg. 19-28.

OLLIICH, I. (1998 a):" Poblat de l'Esquerda, les Masies de Roda.- Darreres novetats arqueològiques (1984-1998).-" *Catalunya Romànica*, vol XXVI.- DIGEC, Barcelona, 1998.

OLLIICH, I. (1998 b):" El Ter, la primera frontera dels carolingis, el comtat d'Osona (s. VIII-IX)" a *II Congrés Internacional. Història dels Pirineus*.- Girona, 11-14 nov. 1998 (en premsa)

OLLIICH, I (1999): "Roda: l'Esquerda. La ciutat carolíngia" a *Catalunya a l'època carolíngia. Art i cultura abans del romànic (segles IX i X)*

OLLIICH, I. (1999) : " Research and teaching in experimental mediaeval archaeology. L'Esquerda, a project about agriculture, tools and construction in mediaeval ages" *IV Symposium for teachers of mediaeval archaeology*. Sevilla. Novembre 1999. (em premsa).

OLLICH, I. i altres (1984):

Memòria de les Excavacions Arqueològiques de l'Esquerda. Sector Medieval. campanyes 1977-1983. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura (inèdita).

OLLICH, I.; VIVES, E. (1986):

"Arqueologia i antropologia física. La població i ritual funerari a Osona a través de les necròpolis medievals" a *Cota Zero*, 2, Vic, 1986.- pàg 62-71.

OLLICH, I.; CUBERO, C. (1989):

"Paleocarpologia i agricultura a l'Edat Mitjana: l'excavació i estudi d'un graner medieval a Catalunya" a *III Congreso de Arqueología Medieval Española*.- Oviedo, març 1989.- pàg .

OLLICH, I.; RAURELL, S. (1989):

"Tombes de llosa als turons de la Plana de Vic: una població alt-medieval per cristianitzar?" a *Acta/Mediaevalia*, 10. Universitat de Barcelona.- p.223-250.

OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. (1990 a):

"Les etapes de poblament al jaciment de l'Esquerda. Les Masies de Roda de Ter, Osona (s. VIII aC - s.XIV dC) a *Tribuna d'Arqueologia* 1989-1990.- pàg 101-110.

OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. (1990 b):

"Visita i jaciment ibèric i medieval de l'Esquerda (Les Masies de Roda de Ter, Osona)" a *V Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya*, Universitat de Barcelona, juny 1990.- pàg 72-75.

OLLICH, I.; CUBERO, C. (1990):

"El graner de l'Esquerda: un conjunt tecnològic agrari a la Catalunya Medieval!" a *La Vida Medieval a les dues vessants del Pirineu* (1r i 2n curs d'arqueologia d'Andorra). Andorra, 1990.- pàg. 33-47.

OLLICH, I. i altres (1990):

L'Esquerda, Sector Medieval. Memòria de les excavacions Arqueològiques 1984-1988. Generalitat de Catalunya (inèdita).

OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. i altres (1991):

L'Esquerda, poblat ibèric i medieval. Guia del jaciment i del museu.- Roda de Ter, 1991.- 44 pàg.

OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M (1992 a):

"L'Àrea de Recerca Experimental Arqueològica de l'Esquerda, a Roda de Ter (AREA)".- *Roda de Ter*, núm extr. Setembre 1992.- pàg.82-85.

OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. (1992 b):

"Ancient Patterns in Settlement and Urbanism. The Medieval site of L'Esquerda, Catalonia" a *Medieval Europe. An International Conference of Medieval Archaeology*.- York, Sept. 1992 (pre-printed papers).

OLLICH, I. ; ROCAFIGUERA, M. (1993): *L'oppidum ibèric de l'Esquerda* (Roda de Ter, Osona).- Barcelona, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya (Col·lecció Memòries d'Excavacions Arqueològiques, n. 7).- 99 p.

OLLICH, I.; REYNOLDS, P.J.; ROCAFIGUERA, M. (1993 a): "L'Earthwork de l'Esquerda. Un experiment en processos de formació" a *IV Congreso de Arqueología Espacial* (Procesos Postdeposicionales).- Teruel.- Colegio Universitario de Teruel.- p.341-352.

OLLICH, I.; REYNOLDS, P.J.; ROCAFIGUERA, M. (1993 b): "Agricultura medieval i arqueologia experimental: el projecte de l'Esquerda" a *IV Congrès d'Arqueologia Medieval Espanyola*, Alacant 1993.

OLLICH, I.; OCAÑA, M.; RAMISA, M.; ROCAFIGUERA, M. (1995): *A banda i banda del Ter, Història de Roda*.- Ajuntament de Roda de Ter/ Eumo Editorial.- (L'Entorn, 30).

OLLICH, I.; REYNOLDS, P.J.; OCAÑA, M.; ROCAFIGUERA, M. (1996): " Experimentació arqueològica sobre sistemes de conreus medievals. Primers resultats del projecte de l'Esquerda. -

XIV Jornades d'Estudis històrics locals.- La Mediterrània, àrea de convergència de sistemes alimentaris (s.V-XVIII).- Palma de Mallorca, 1996.- p.153-168

OLLICH, I.; REYNOLDS, P.J. ROCAFIGUERA, M.; OCAÑA, M. (1997): "L'Esquerda. Ecology, environment, and agricultural productivity".- a *Medieval Europe Brugge 1997.- An International Conference of Medieval and Later Archaeology.* 1st-4th october 1997 (en premsa)

OLLICH, I. (Coord.); BLANCAFORT, F.; CABALLÉ, A. COSTA, R.; ESPONA, P.; MARTÍ, J.; OCAÑA, M.; REYNOLDS, P.J.; RINCÓN, M.A.; RIU, M.; ROCAFIGUERA, M. SERRAT, D. (1998) : *Experimentació arqueològica sobre conreus medievals a l'Esquerda. 1991-1994.*- Universitat de Barcelona. Monografies d'arqueologia medieval i post-medieval, n.3.- Barcelona.- 234 ps.

OLLICH, I., OCAÑA, M. (1998): "L'Esquerda de Roda de Ter. Un poblat fortificat del segle XI".- *L'art romànic vist dels del MNAC, XI.- Col.leccionable del Diari AVUI.*- Gener 1998.- p. 41- 44.

OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M.(1998) " L'Esquerda, un projecte de recerca arqueològica a Osona".- *Memòria Congrès de Cultura d'Osona (Nov.1996- Març 1997).*- Consell Comarcal d'Osona-Generalitat de Catalunya.- Barcelona, 1998.- p.278-281.-

OLLICH, et Al (1998): L'Esquerda- 1996.- Àrea medieval. Memòria de les excavacions arqueològiques.- Generalitat de Catalunya (inèdita)

OLLICH, et Al (1999): L'Esquerda- 1997.- Àrea medieval. Memòria de les excavacions arqueològiques.- Generalitat de Catalunya (inèdita)

OLLICH, I. et al. (2000): *L'Esquerda, memòria de les excavacions arqueològiques. Sector medieval. Campaña 1998.* Generalitat de Catalunya. Servei d'Arqueologia. Inèdita.

OLLICH, I; ROCAFIGUERA, M (2000): L'Esquerda: de la sembra a l'emmagatzematge: Experimentació arqueològica sobre tècniques agrícoles medievals.- a *IV Jornades d'Història de la Ciència i de la Tècnica.*- Vic, Octubre 2000. (en premsa).

OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. (2001): *L'Esquerda: 2500 anys d'història, 25 anys de recerca.* Roda de Ter. Fundació Privada l'Esquerda.- 54 pàg.

PEREZ-PEREZ, A.; LALUEZA, C. (1989 a): "Determinación de la dieta: interpretación arqueológica".- *III Congreso de Arqueología Medieval Española.*- Oviedo, 1989.- pàg.

PEREZ-PEREZ, A. LALUEZA, C. (1989 b): "Tècniques de determinació de la dieta a partir de restes antropològiques" a *IV Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya.*- Universitat de Barcelona, 1989.

PEREZ-PEREZ, A.; LALUEZA, C. (1989 c): "Human Palaeoecology Revealed from bones" a *Journal from Human Ecology* nº 2, 1989.

PEREZ-PEREZ, A. LALUEZA, C (1989 d): "Evolución del patrón alimentario de la población medieval de l'Esquerda (Osona, Barcelona)" a *Actas de la II reunión Nacional de la Asociación Española de Paleopatología,* 1989.

PÉREZ-PÉREZ, A.; LALUEZA, C. (1991). "El consumo cármico como indicador de diferenciación social a través del análisis de oligoelementos en hueso" a *Boletín de la Sociedad Española de Antropología Biológica,* 12.- p. 81-90.

PÉREZ-PÉREZ, A.; LALUEZA, C. (1992). "Dietary reconstruction from historical information and trace elements analysis in a medieval population from Catalonia (Spain)" a *International Journal of Anthropology,* vol. 7, n.1.- p. 51-47.

PLADEVALL, A. (1967):

"Destrucció de l'antiga església parroquial de Sant Pere de l'Esquerda" a *Roda de Ter*, núm. extr. 1967.

PLADEVALL, A. (1968):

"Notícies de la Roda Medieval" a *Roda de Ter*, núm. extr. 1968.

PLADEVALL, Antoni (1972): *El comtat d'Osona a mig segle XIV.*- Ed. Comte de la Vall de Marlès.- Barcelona.

PLADEVALL, A. (1990) "L'època medieval" a *Manlleu. Aproximació a la història, l'entorn, l'economia i l'estructura territorial.* Eumo Editorial (L'Entorn, 15). Vic. p. 69-91.

RAURELL, S. (1975):

"Sant Pere de Roda de Ter, L'Esquerda" a *Roda de Ter* 1975.

REPARAZ, Gonçal de. (1982). *La Plana de Vic*, Ed. Eumo. Col. L'Entorn n.3, Vic.

REYNOLDS, P.J. (1988): *Arqueologia Experimental. Una perspectiva de futur.*- Eumo Editorial (Referències, 4). Vic. 229 p.

REYNOLDS, P.J.; SHAW, C. (1999): "The third Harvest of the first millennium AD in the Plana de Vic" a *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orhac i el seu Temps. Catalunya i Europa a la fi del primer mil.lenni.* Vic- Ripoll; 10-13 de Novembre de 1999. Documents, 31. Eumo Editorial. Vic. p. 339-352.

RIPOLL, J. (1833): Documentos inéditos que pueden servir para ilustrar la muy antigua ciudad, hoy pueblo de Roda, situada en la ribera del río Ter, Diócesis y corregimiento de Vich.- Vic, impremta Ignasi Valls.

RIU, M.; BOLOS, J.; OLLICH, I.; PADILLA, i.; PAGES, M. (1984):

"Sivelles medievals i altres peces d'orfebreria relacionades amb la indumentària" a *106ème Congrès National des Sociétés Savantes.*- Perpinyà, 1981.- pàg. 107-183.

ROCAFIGUERA, M. (1989 a):

"Les etapes del poblament ibèric de l'Esquerda (Les Masies de Roda de Ter, Osona)" a *Roda de Ter*, núm. extr. 1989.- pàg. 15-16.

ROCAFIGUERA, M. (1989 b):

L'estructura del poblament ibèric a Osona: característiques i evolució a través de l'anàlisi del territori.- Universitat de Barcelona. Tesi de llicenciatura (inèdita).

ROCAFIGUERA, M. (1991):

"L'Esquerda, assentament i territori en el període ibèric ple" a *Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica* (Manresa, 1990).- pàg. 309-314.

ROCAFIGUERA, M.; OLLICH, I.; BLANCAFORT, F. (1991):

"L'Esquerda, 15 anys d'excavacions arqueològiques" a *Roda de Ter*, 500, 1991, pàg. 70-74.

ROCAFIGUERA, M. i altres (1992):

L'Esquerda. memòria de les excavacions. Àrea ibèrica 1988-1991.- Generalitat de Catalunya (inèdita)

ROCAFIGUERA, M. (1995):

Osona ibèrica. El territori dels antics ausetans.- Vic, Patronat d'Estudis Osonencs (Osona a la Butxaca, 16).- 200 pàg.

ROCAFIGUERA, M. i altres (1996):

L'Esquerda. memòria de les excavacions. Àrea ibèrica 1992-1995.- Generalitat de Catalunya (inèdita)

ROCAFIGUERA, M.; OLLICH, I. (1998): "Evolució del sistema de construcció al jaciment de l'Esquerda. De l'època ibèrica a la medieval."- *I Simposium d'Arqueologia Medieval. Homenatge al Prof. Manuel Riu.*- Berga, 26-28 Març de 1998.- (en premsa).-

ROCAFIGUERA, M. (1998): "Arquitectura ibèrica ausetana, materials i tècniques de construcció a l'Esquerda (s.V a.C.)."- *II Congrés Internacional. Història dels Pirineus.*- Girona, 11-14 nov. 1998 (en premsa)

ROCAFIGUERA, et al. (1998): *L'Esquerda 1996-1997.*- Memòria de les excavacions arqueològiques.- Generalitat de Catalunya (inèdita).

RODURCON (1957): "Roda prehistòrica y medieval" a Roda de Ter.

RODURCON (1959): "Roda, un accidente en la historia" a Roda de Ter.

SALA MOLAS, J. (1930):
"Roda de Ter, ciudad medioeval", fasc 1 de la sèrie *El Condado de Ausona en el Medioevo.* Vic, 1930.

SALÉS, J. (1988): "Nosaltres, els rodencs.- Apunts sobre la nostra història" a *el 13*, num 2, 3 i 4.- Roda de Ter.

SERRA RAFOLS, J de C. (1956):
"Les darreres descobertes arqueològiques als voltants de Roda" a *Roda de Ter*, 1956.

SOLDEVILA I GARCIA, T (1992). *El pont vell de Roda de Ter. Estudi històric.* Diputació de Barcelona/Ajuntament de Roda de Ter.

SOLÉ, R. (1944): "Apuntes históricos" a Roda de Ter.

SOLÉ, R. (1957): "El yacimiento neolítico de Puigcebró (Roda de Ter) a *Ausa*, II.- Vic, Patronat d'Estudis Osonencs.- p. 55.

SOLÉ, R. (1958): "El yacimiento neolítico de Puigcebró" a Roda de Ter.

SOLÉ, R. (1961): "Civitas epica" a Roda de Ter.

SOLÉ, R. (1963): "San Pablo en la Península Ibérica" a Roda de Ter.

SOLÉ, R. (1967): "La otra cara de la moneda" a Roda de Ter.

SOLÉ, R. (1969): "L'Esquerda, sempre" a Roda de Ter

SOLÉ, R. (1972): "Las tumbas hablan" a Roda de Ter.

SOLÉ, R. (1973): "Lamento histórico-turístico" a Roda de Ter.

SOLÉ, R. (1975): "Opus spicatum" a Roda de Ter.

VALLS I TABERNER, F. (1958):
"Roda i la revolta d'Aizó" a *Roda de Ter*, 1958.

VILLANUEVA, S. (1821): *Viage literario por las iglesias de España.*- Vol VII-VIII.- Valencia

VIVES, E. (1982):
"Les restes òssies humanes del cementiri medieval de L'Esquerda (Roda de ter, Osona)" a *Ausa*, X (XI Symposium de Prehistòria i Arqueologia peninsular), Vic, 1982.- pàg. 341-343.

VIVES, E. (1987):

Contribució al coneixement dels enterraments medievals a Catalunya i regions limítrofes. Universitat Autònoma de Barcelona.- Tesi doctoral inèdita.

VIVES, E. (1989):

La població catalana medieval.- Vic, Eumo editorial (Referències, 7), Vic 1989.- 210 pàg.

ZAMORA, F. de. (1973). *Diario de los viajes hechos en Catalunya.* Ed. Curial. Col. Documents de Cultura. Barcelona.

6- PLANIMETRIA GENERAL